

“బ్రహ్మ కడిగిన పాదము...”

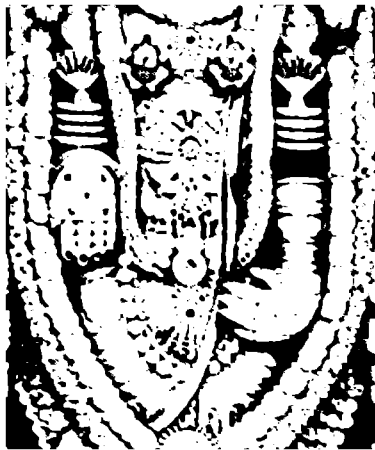
శ్రీవారి సంకీర్తన వ్యాఖ్యానం....

రచన

రాంభట్ల నృసింహ శర్మ

తిరుమల బ్రహ్మోత్సవ వ్యాఖ్యాత

సద్గురు శివశ్రీ శివానందమూర్తి గారి ఆశీస్సులతో....

“బ్రహ్మ కోదేగ్గోణే పాదోయ్యే...”

శ్రీవారి సంకీర్తన వ్యాఖ్యానం...

రచన

రాంభట్ల నృసింహ శర్మ

తిరుమల బ్రహ్మోత్సవ వ్యాఖ్యాత

“బ్రహ్మ కడిగిన పాదము...”

* రాంభట్ల ప్రచురణలు

ప్రథమ ముద్రణ : మార్చి 2011

ప్రతులు : 500

అన్ని హక్కులూ రచయితవి.

* ముఖచిత్ర సౌజన్యం : “కూచి” (హైదరాబాద్)

* శ్రీవారి చిత్ర ప్రచురణ సౌజన్యం : తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం

ప్రతులకు :

రాంభట్ల నృసింహశర్మ,

C/o. వి. గోపాలరావు, 14-1-4, నెరోజీ రోడ్,

గీతా మెన్ ప్రక్కన, మహారాణిపేట,

విశాఖపట్టణం - 530 003.

ఫోన్ : ఇల్లు : 0891-2717164

సెల్లు : 9394885173

మరోటి :

రాంభట్ల నృసింహశర్మ,

S/o. రాంభట్ల హరిహరనాథ శర్మ

ఇంటినెం : 6-9, సంతోష్ నగర్,

సింహాచలం, విశాఖపట్టణం - 28

ఫోన్ : 0891-2715434

మూల్యం : 175/-

ముద్రణ :

సత్యం ఆఫ్సెట్ ఇంప్రింట్స్

47-7-45, శ్రీకన్య బిల్డింగ్స్

ద్వారకానగర్, విశాఖపట్టణం - 530 016.

ఫోన్స్ : 2735878, 6648538

అంకితం

కృతిపతి లోకపాలకుడు

'ప్రతి' స్వీకృతి గంధర్వ 'బాలు'డు

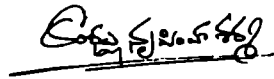
అంకిత వ్యాఖ్య

అలనాడు అన్నమయ్యను పలికించినది అలమేలుమంగపతి. అందుకే స్వామివారి ఈ కృతిపతి. ఇది ఆ శ్రీపతి చిత్ర చాలనాల అద్భుత శ్రుతి.

ఇలలో చలనచిత్రాన ఆ తిరుమలేశుని వాణియై, అన్నమయ్య పద గాన వాహినియైన పండిత పామరారాధ్య గాత్ర శ్రీపతి - ఎస్.పి. బాల సుబ్రహ్మణ్యంగారు. కనుకనే శ్రీవారి సంకీర్తన వ్యాఖ్యాన కృతి 'ప్రతి' స్వీకర్త డా॥ శ్రీపతి పండితారాధ్యుల బాల సుబ్రహ్మణ్యం గారు.

ఈ అక్షర యజ్ఞానికి ఆశీస్సులు అందించిన పద్మావతీ భూషణుడు శ్రీనివాసునికి, భావనల దీవెనలు దయసేసిన పదకవితా భాషణుడు అన్నమాచార్యునికి, అత్యంత ప్రేమాదరాలతో స్వీకృతికి అంగీకరించిన "పద్మభూషణ" ఎస్.పి. బాల సుబ్రహ్మణ్యం గారికి కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్సాహస్రి.

మీ

రాంభట్ల నృసింహశర్మ

రసజ్ఞతకు కృతజ్ఞత

* నకల చరాచర జగత్తు పాదాక్రాంతం చేసుకున్న శ్రీ వేంకటేశ బ్రహ్మస్వరూపాన్ని అన్నమయ్య సహితంగా ప్రశంసల పరిధినిమించి ఈ గ్రంథ ముఖ వటపత్రాన 'కుంచె'కలంతో ఆవిష్కరించిన నా చిరకాల మిత్రుడు, చిత్రకళాదిక్కుచి 'కూచి' (హైదరాబాద్) సౌజన్యానికి,

* 'ధియో యోనః ప్రచోదయాత్' అన్నట్లుగా ఈ గ్రంథ ప్రచురణ కార్యసరళిలో పలు కీలక దశలలో నా మేధకు మరింత మెరుగుపెట్టి, పరుగు తీయించిన అనిర్వచనీయ ఆత్మీయ మిత్రుడు, సుప్రసిద్ధ సాహితీ వేత్త, అవధాని శ్రీ పేరి రవికుమార్ (విశాఖపట్టణం)కి,

* ఈ పుస్తక ప్రచురణ విషయమై వివిధ విధాలుగా ప్రోత్సహించిన శ్రీమళ్ల విజయప్రసాద్, శాసన సభ్యులు (విశాఖ పశ్చిమ), శ్రీ మావూరి వేంకటరమణ (అధినేత చందన బ్రదర్స్), శ్రీ అన్నమరాజు సత్యనారాయణమూర్తి (అధినేత మహామారుతి లాజిస్టిక్స్), శ్రీ సామి వేంకట రమణ (ప్రముఖ భవన నిర్మాత), శ్రీ కొవ్వలి లక్ష్మీనారాయణ, శ్రీ బి. బంగారు రాజు, శ్రీ నందిక శ్రీనివాస రెడ్డి, డా॥ ఎస్. ఎ. రెహమాన్ (అధినేత, బుధిల్ పార్క్), డా॥ ఎ. నాగేశ్వరరావు (ఎ.ఎన్.బీచ్ హాస్పిటల్), డా॥ రాగం రామదాసు డా॥ శ్రీమతి సునీలా నాయుడు,

* వాణిజ్య ప్రకటనతో అలంబన నిచ్చిన 'కెనరా బ్యాంక్' (విశాఖపట్నం) వారికి యింకా ఎందరో గువ్వుదాతలు, అజ్ఞాత శ్రేయస్కాములు, ఆంతరంగికులు... అందరికీ ఆ అలమేల్మంగపతి ఆశీరక్షతలు అక్షయంగా అందగలవని ఆశిస్తూ...

శ్రీవారి సంకీర్తనారాధకుడు అన్నమాచార్య పదకవితాధ్యాయి...

రాంభట్లనృసింహశర్మ

“శ్రీవారి” పద పరమార్థం

ఇది ‘బ్రహ్మకడిగిన పాదము’. కడిగినది బ్రహ్మయైతే మరి పాదమేమి కావాలి? అది కూడా - బ్రహ్మమే. అయితే, బ్రహ్మమన్నది బహురూపిగా వున్నదా అనే అనుమానం రావచ్చు. సందేహం సహజం, వాస్తవం విభిన్నం. ఎందుకంటే, ‘బ్రహ్మముతానె నీ పాదమ’ని అన్నమయ్య అన్నమాట రెండో పంక్తిలో వున్నా అది అద్వితీయం. కాబట్టి, కర్త కర్మ క్రియలన్నీ వాటి వాటి అర్థానుసారం వేర్వేరుగావున్నా అన్నీ విభిన్న బ్రహ్మత్వభావనలే. వివిధ విధాల భౌతిక, పారలౌకిక బ్రహ్మత్వ రూపభావనల సమ్యక్ స్వరూపం ఏకైక బ్రహ్మత్వమే. ఇది అనుభవైక వేద్యమూ, తెలిసి రాగలగడమే తప్ప నిర్వచనానికీ లొంగేది కాదు. తేనె రుచి ఎలా ఉంటుంది అంటే తీయగా అని చెప్పగలం. తీయదనం అంటే ఏమిటి అని ప్రశ్నిస్తే ఆ రుచిని ఎవరికీ వారు అనుభవించి తెలుసుకగలిగేదే తప్ప ‘ఇదీ! అని చెప్పగలిగే వీలులేదు అలాంటిదే ‘బ్రహ్మ’నుభవం. తద్వారా కలిగేది ‘ఆనందవిభూతి’. వెరసి అది - ‘బ్రహ్మానందానుభూతి’. అదెప్పుడూ ఒక్కటే. ఏకం సత్. అది ‘పరబ్రహ్మం’. “బ్రహ్మమొకటే పరబ్రహ్మమొక్కటే!” - అన్నాడందుకే అన్నమయ్య. అలా ముప్పయ్యే రెండు వేల విధాలుగా ఆయన చేసిన బ్రహ్మనుభవ గానం సంకీర్తనా సర్వస్వమైంది. అది అంతా శ్రీవారిదే. అంటే తిరుమల వేంకటేశ్వర స్వామి గుఠించే. స్వామి సాక్షాత్కారాన్ని సాధ్యం చేసుకున్న అన్నమయ్య ఆ ఆధ్యాత్మిక విద్యకు ఆచార్యుడై, సిద్ధుడైన అన్నమయోగి గా సంకీర్తనా జ్యోతిర్మండలాన అక్షరనక్షత్ర స్థితుడయ్యాడు.

మరి మనం! ఆ సాహిత్యాన్ని పాడుకొంటూ అదే పథంలో సాధకులుగా కొనసాగుతున్నవారం. ఇలాంటి భావనా భావులెందరో మునుపు అసంఖ్యాక దృక్కోణంలో వ్యాఖ్యానాలు వెలార్చిన మంగళకర సందర్భాలు పదసాహితీ కోశాన పదిలంగా వున్న సంగతి మనకు తెలుసు. అయితే, నిర్వాహక ప్రముఖులు చాలా చోట్ల ఏర్పాటు చేసిన అన్నమయ్య సంకీర్తన యజ్ఞాలు,

పద్మావతీ శ్రీనివాస కళ్యాణోత్సవాలు, మించి “తిరుమల శ్రీవారి బ్రహ్మోత్సవ” వ్యాఖ్యాతగా ఆ శ్రీనివాసుడు ముద్దు చేసి, తప్పటడుగులను, తప్పటడుగులను ఎప్పటికప్పుడు సరిచేస్తూ సవరిస్తూ బాగుపడడానికి కల్పిస్తున్న అవకాశాల వల్ల అన్నమయ్య సంకీర్తన విశ్వవిద్యాల విద్యార్థిగా అటు శ్రీవారి రక్షణ - ఇటు సంకీర్తనల దక్షత మరో వంక సాహిత్య శిక్షణ అనే మూడూ ఒనగూడి నెరవేరగా మూర్తి మత్స్యాన్ని సంతరించుకున్న ఆ పరంపరలోని ద్వితీయ వ్యాఖ్యాన గ్రంథమే ఈ “బ్రహ్మ కడిగిన పాదము”. మొదటిది 2002 వ సం॥లో ‘సాధన’ అన్నమయ్య సంకీర్తన విద్యాలయ ప్రచురణగా నా ఆప్తమిత్రులు, సౌశీల్యుడు, శ్రీవారి స్థిర భక్తులైన శ్రీ సోమయాజుల వేంకటరమణయ్యగారి ద్వారా నా రచనగా పాఠకులకు అందింది.

ఆ గ్రంథంలోని కొన్ని సంకీర్తనలకు నే చేసిన వ్యాఖ్యానంతో కలిపి మొత్తం యాభయ్యింటితో మళ్ళీ యిన్నేళ్ళకు యిదిగో యిప్పుడీ బ్రహ్మకడిగిన పాదము వ్యాఖ్యాన సంపుటి దీనికి ‘శ్రీవారి సంకీర్తన వ్యాఖ్య’ అనే ఉపశీర్షికను కూడా ఉంచక తప్పని సరైనది. ఎందుకంటే - శ్రీవారి అంటే శుభకరమైన నదీ జలం అనే అర్థంలో - అంటే ‘గంగ’ అనే విశేషార్థంలో, స్వామి పాదాలనుండి వుట్టిన ఆ గంగాజలంతోనే ఆయన పాదాలను కడుగుతున్నామనీ, అలాగే ‘శ్రీ’ అనగా సరస్వతి అనే మరో అర్థంలో ‘వారి’కి గల నది అర్థాన్ని కూడా మేళవించి సరస్వతీనదిలా అంతర్గతమైన పారమార్థిక వ్యాఖ్యగా కూడా పరిగణించుకోవచ్చు. సరస్వతి అంటే వ్యాపకత కలిగినదని కదా! సారస్వతమన్నా అదే.

అలా గంగా ప్రవాహ సదృశంగా, సారస్వత పరిపోషకంగా సాగే వ్యాఖ్యాన పవిత్రోదకంతో అన్నమాచార్యుల సంకీర్తన బ్రహ్మము - కడిగిన శ్రీవారి పాద బ్రహ్మము వలన ఏతత్ బ్రహ్మానందానుభూతి మనకు కలగాలనే ఈ వ్యాఖ్యాన రూప శుభాకాంక్ష.

బహుశా అందుకేనేమో, మా గురువుగారు, డా॥ డి.వి. సూర్యారావు మహోదయులు తనకు అన్నమయ్య సాహిత్యం పట్ల గల అనన్య గాఢావగాహనను, నా పట్లగల అపార శిష్యవాత్సల్యాన్ని మేళవింపు చేసి నా ఈ గ్రంథానికి” ముందుమాట వ్రాస్తూ “చక్కని రచనకు ఛాంగుభళా” అనే ద్వ్యర్థి శీర్షికనుంచారు. ‘శ్రీ’ అంటే ‘చక్కదనం’ కూడా. అలా అయితే ఆ ‘శ్రీ’ మంతుడు సంకీర్తనలోని సంగతుల సొంతదారైన శ్రీనివాసుడవుతాడు. వాటినలా సంతరించిపెట్టిన అన్నమయ్య అవుతాడు. ఈ సంగతి చెప్పకనే చెప్పారు “సూర్యారావు”గారు. అవును ఆయన మాస్టారు. నాదేముంది విద్యార్థిని. జిజ్ఞాసతో సాగుతున్న వర్ధిష్ఠువుని....

వినయాభివందనాలతో

మీ

రాంభట్ల నృసింహశర్మ

చక్కని రచనకు ఛాంగు భజా!

డా॥ డి.వి. సూర్యారావు

విశ్రాంత ఆంధ్రోపన్యాసకులు, బి.వి.కె. కళాశాల,

ప్రముఖ సాహితీ విశ్లేషకులు,

“అంతర్యామి” (ఈనాడు దినపత్రిక) ఆధ్యాత్మిక వ్యాసకర్త

“కలౌ వేంకటనాయకః” - కలియుగంలో శ్రీమహావిష్ణువే వేంకటపతిగా వెలిసాడు. సప్తగిరీశుని వైభవాన్ని సహస్రముఖాలుగా కీర్తించిన హరినామ సంకీర్తనాచార్యుడు అన్నమయ్య. అన్నమయ్య అవతరణతో తెలుగు పదకవితకు వసంతోదయమైంది.

రాగం తాళం పాదగబడిన సాహిత్యంతో కూడిన సంగీతాత్మక ప్రక్రియను “పదం” అనవచ్చు. పదం, కీర్తనం, సంకీర్తనం అనేవి సంగీత సాహిత్య సమ్మిళితం. ప్రాచీన లాక్షణికులు సంకీర్తనంలోని సాహిత్యాంశాన్ని “వాక్కు” అని, సంగీతాంశాన్ని గేయము అని వ్యవహరించారు. వీటిని క్రమంగా ‘మాతు-ధాతు’ సంజ్ఞలలో పిలిచారు.

“వాఙ్మౌతురుచ్యతే గేయం ధాతురిత్యభి ధీయతే

వాచం గేయంచ కురుతే యః స వాగ్గేయకారకః”

పదం లేదా సంకీర్తనం లోని ‘మాతు’ లేక ‘వాక్కును అంటే సాహిత్యాన్ని, ‘ధాతు’ లేక ‘గేయాన్ని’ అంటే సంగీతాన్ని రచించగలవాడే వాగ్గేయకారుడని శార్వదేవుడు సంగీత రత్నాకరంలో పేర్కొన్నాడు.

“శబ్దాను శాసన జ్ఞానం, అభిదాన ప్రవీణత, రసభావాల పరిజ్ఞానం, లోకజ్ఞత, అశేష భాషా జ్ఞానంతో పాటు, సమస్తకళాశాస్త్రాల్లో అభినివేశమూ, నృత్య గీత వాద్యాల్లో నేర్పు, మనోహరగాత్రం, తాళలయ జ్ఞానం, కావ్యవివేచన,

సుభగ గేయత, దేశిరాగాల్లో సంపూర్ణజ్ఞానం, వాక్పటుత్వం, సరసత, ఔచిత్య జ్ఞానం, మొదలైన లక్షణాలతో పాటు, నానా గీత రచనా దక్షత, మంద్ర - మధ్యమ - తార స్థాయిలలో గమకం ప్రయోగించగ నేర్పు, ఆలాపనలో సంపూర్ణజ్ఞానం, చిత్తైకాగ్రత అనే లక్షణాలు కలిగిన వాడే ఉత్తమ వాగ్గేయ కారుడంటారు - డా॥ బాలాంత్రపురజనీ కాంతారావుగారు.

“ఏ వేల్పు సర్వేశ్వరుడే వేల్పు పరమేశు

డే వేల్పు భువనైక హిత మనో భావకుడు

యే వేల్పు కడు సూక్ష్మమే వేల్పు కడు ఘనము

అ వేల్పు తిరువేంకటాద్రి ఘనుడు” - అని తన్మయత్వంతో శ్రీ వేంకటేశ్వరుని స్తుతించిన పరమభక్త శిఖామణి అన్నమయ్య.

అన్నమయ్య అంటే తిరుమలేశుని వరప్రసాది. కాబట్టే, “వెన్నుని వరముచే విద్యలన్నియును హితంబులగుచు” జిహ్వోగ్ర సీమపై నర్తనమాడడం ప్రారంభించాయి.

మాటల కందేది సాహిత్యమైతే, మాటల కందనిది సంగీతమన్నారు. కాని, అన్నమయ్య మాటల కందని సాహిత్యాన్ని మాటల కందని సంగీతంతో నమన్వయం చేసి భావానుభూతిని, భావాతీత ఆత్మానంద స్థితిని మనకందిస్తారు. అన్నమయ్య కీర్తనలలో శృంగారకీర్తనలు, ఆధ్యాత్మిక కీర్తనలు విశిష్టమైనవి. జానపదగేయ రీతుల్ని గ్రహించి మధురమంజులంగా అనేక సంకీర్తనలు రచించాడు. పెండ్లిపాటలు, గొబ్బిపాటలు, సువ్విపాటలు, చిందులు, తందాన పాటలు, నివాళి పాటలు, హారతి పాటలు, జయమంగళ కీర్తనలు, ఉత్సవ కీర్తనలు మొదలైన అన్నమయ్య సంకీర్తనాంశాలన్నీ పండిత పామర రంజకమైనవి. అన్నమయ్య దేహాన్ని, హృదయాన్నీ భగవద్భావనతో

నంగమింపజేసి శృంగార భావనతో ఆనందానుభవకారికత్వాన్ని భవతారకత్వంతో పర్యవసింపజేసాడు.

ఆ పర్యవసన పరివ్యాపక ఫలితమే, ఇప్పుడీ వ్యాఖ్యాన గ్రంథం. శీర్షిక “బ్రహ్మ కడిగిన పాదము”. ఇది అన్నమాచార్య సంకీర్తన పల్లవిలో ప్రథమ పంక్తి. ఎంత పవిత్రమైన, మహోన్నతమైన భావన. అదే ఈనాడు అన్నమాచార్యుల సంకీర్తన వ్యాఖ్యాన గ్రంథంగా రూపొందింది. రచయిత రాంభట్ల నృసింహశర్మ.

కవిగా, రచయితగా, వక్తగా, నటునిగా, బుల్లితెర గీతకర్తగా, చలనచిత్ర పాటల రచయితగా, వ్యాఖ్యాతగా - బహుముఖప్రజ్ఞానిధి రాంభట్ల.

రాంభట్ల పేరు వినగానే ముందుగా స్ఫురించేది ఆయన విలక్షణ వ్యాఖ్యానం. సహస్రాధిక సభా వ్యాఖ్యాతగా ఆంధ్ర, ఆంధ్రేతర ప్రాంతాల్లో తన వ్యాఖ్యానంతో నభాంగణాలను ఉఱ్ఱుతలూపి ప్రేక్షకులను అలరించినవాడు.

కలియుగ వైకుంఠమైన తిరుమల శ్రీవారి బ్రహ్మోత్సవాలలో, తిరుచానూరు పద్మావతీ అమ్మవారి బ్రహ్మోత్సవాలలో, విజయనగరంలో పన్నెండు గంటలపాటు నిర్విరామంగా సాగిన అన్నమయ్య సంకీర్తన యజ్ఞంలో, ఇంకా మరికొన్ని సంగీత విభావరులలో అన్నమయ్య సంకీర్తనలకు రాంభట్ల చేసిన వ్యాఖ్యానమే “బ్రహ్మకడిగిన పాదము” శీర్షికతో పుస్తక రూపాన మనముందుకు వచ్చింది.

మంచి రచయిత వక్త కాలేకపోవచ్చు. వక్తలందరూ వ్యాఖ్యతలూ కాలేరు. వ్యాఖ్యానం ఒక కళ. అది కొందరికే చెల్లు. సభలో అతిథుల్ని వేదికపైకి ఆహ్వానించేటప్పుడే వారి వారి మూర్తిమత్వాన్ని సంక్షిప్త సుందరంగా పరిచయం

చేయడం, అద్యంతమూ సభాకార్యక్రమాన్ని మధుర గంభీర వచస్సుతో చమత్కారావహంగా ప్రసంగిస్తూ నిర్వహించాలి. తొలి పలుకులతోనే ప్రేక్షకులను సభాకార్యక్రమం వైపు ఆకర్షితుల్ని చేయాలి. సంగీత సభల వ్యాఖ్యానం ఇంకా క్లిష్టమైనది. ఇది ఒక మధురమైన క్రియా కలాపం. వ్యాఖ్యాత సంగీతజ్ఞుడు కాకపోవచ్చు. కాని సంగీతానికి సంబంధించిన ప్రాథమిక పరిజ్ఞానం, సాంకేతిక పద విజ్ఞానం ఉంటే బంగారానికి తావి అబ్బినట్టే.

ఒక కీర్తనలో, గీతాన్నో వ్యాఖ్యానించేటప్పుడు, అందులోని భావాన్ని, తత్వాన్ని అకళింపు చేసుకోవాలి. భక్తి సంగీతాన్ని వ్యాఖ్యానించేటప్పుడు తనకు తానుగా పారవశ్యం చెంది ప్రసంగిస్తూంటే అది అత్యంత సభారంజకమై తీరాలి.

ఈ లక్షణాలన్నీ పుష్కలంగా ఉన్న వ్యాఖ్యాత “రాంభట్ల”. కొన్ని సభలలో వక్తల ప్రసంగాలు పేలవంగా ఉన్నా రాంభట్ల వ్యాఖ్యానంతో సభ పసందైన రాణింపునకు రావడం నేనెఱుగుదును.

ఈ గ్రంథంలో అన్నమయ్య సంకీర్తనల వ్యాఖ్యానానికి ముందుగా “అప్పని వరప్రసాది అన్నమయ్య” అనే శీర్షికతో రచయిత ప్రసంగవ్యాసం చోటు చేసుకొంది. అన్నమయ్య జీవిత విశేషాలను, ఆయా సంకీర్తనలతో అనుసంధానిస్తూ చేసిన సోదాహరణప్రసంగం యిది. శ్రీమహావిష్ణువు ఖడ్గమైన నందకాంశతో జన్మించినవాడే అన్నమయ్య అనే సంగతిని ఓ సాదసీదా వాక్యంగా చెబితే అతడు “రాంభట్ల” ఎందుకవుతాడు. ఈ వ్యాసం ఎత్తుగడే చమత్కార శిల్ప భరితం.

“అదివో అల్లదివో శ్రీహరివాసము”, “కట్టెదుట వైకుంఠము కాణాచయిన కొండ”, “విన్నపాలు వినవలె వింత వింతలు” వంటి

జనబాహుళ్య ప్రచార కీర్తనలలోని భక్తి తత్వాన్ని వ్యాఖ్యానించిన తీరు రమణీయంగా వుంది.

“షోడశకళానిధికి షోడశోపచారములు” అని అన్నమయ్య అంటే ఆ 16 కళలు ఏమిటో, 16 సేవలు ఏమిటో వివరించారు. ‘బ్రహ్మకడిగిన పాదము’ సంకీర్తనలో స్వామి వారి పాద మాహాత్మ్యాన్ని కీర్తించిన తీరు అపూర్వం. “నిగమ నిగమాంత వర్ణితమనోహర” కీర్తనలోని వైరాగ్యభావనను విశ్లేషించిన విధం ప్రశంసావహం.

“తందనాన భళా” కీర్తనలో అన్నమయ్య సాంఘిక దృక్పథాన్ని మానవీయ దృష్టిని దర్శింపచేసారు. “అంతర్యామి అలసితీ”లోని సంపూర్ణ శరణాగతిని, “నిత్యాత్ముడై” గీతంలో శ్రీనివాసుని త్రిమూర్త్యాత్మక సమ్యక్ శక్తిగా అన్నమయ్య భావించిన తీరును చక్కగా విశ్లేషించారు రాంభట్ల.

జానపదగేయ లక్షణాలను వశం చేసుకొని, మధుర భక్తి భావనలో మాత్రా బద్ధ ఛందస్సులో రచించిన “సువ్వి సువ్వి” పాటను వ్యాఖ్యానిస్తూ - “పనికి ఊతమిచ్చేది గీతమైతే, దానికి ఊపునిచ్చే ఊతపదాలే” “సువ్వి సువ్వి” “ఓలాల” వంటివి అంటారు రాంభట్ల. “తగునయ్య హరి” సంకీర్తనలో అవతార లీలలను దృగ్గోచరం చేసారు. తెలుగువారి పెళ్ళిళ్ళల్లో ‘తలంబ్రాలు’ చక్కని ముచ్చట. “పిడికిట తలంబ్రాల పెళ్ళికూతురు” పాట వ్యాఖ్యానం శృంగార స్పర్శతో సరసంగా సాగింది.

“కోడె కాడు వీడె వీడె”, “కొలనిదోపరికి గొబ్బిళ్ళో”, కీర్తనలలో మధుర భక్తిని సుమధురంగా వ్యాఖ్యానించడమేకాక దృశ్యాన్ని సాక్షాత్కరింపచేసారు. శనివారం స్వామికి ప్రీతిపాత్రమని ప్రతీతి. కాని, శుక్రవారం నాటి అభిషేక ప్రత్యేకత ఏమిటి? ఆనాటి ఆ వేడుకను కన్నారాగాంచి నోరారా కీర్తించిన “కంటి శుక్రవారము” సంకీర్తనను, అన్నమయ్య పులకించిన తీరును

సాకల్యంగా సప్రామాణికంగా రాంభట్ల అవిష్కరించిన తీరు అద్భుతం. అన్నమయ్య సంకీర్తనల 'లోనారసి' చేసిన ఈ వ్యాఖ్యానం హృదయం.

రాంభట్ల అక్షరశిల్పి. అన్నమయ్య పాడిందల్లా పదమైనట్లు, రాంభట్ల రాసిందల్లా కవిత్వమే. పదం మీద పట్టు, భావంలో సాంద్రత, స్వీయశైలీ పదగుంభితమైన మృదువచనం కూడా కవితాత్మకమే. మంచి శబ్దాలు సముచిత స్థానంలో వచ్చి కూర్చోవడమన్నది రాంభట్లకు అప్రయత్న లభి. ప్రతి వ్యాఖ్యానంలోనూ వాక్యవిన్యాసం, భావలాస్యం కలబోసిన ఎత్తుగడ, ముగింపు కనిపిస్తాయి.

ప్రతిభ, వ్యుత్పత్తి, అభ్యాసాలు మెండుగా ఉన్న ఈ రచయిత వ్యాఖ్యానంలో ప్రాసలు, యమకాలు, పదాలు విరుపులు, చమత్కారాలు ఆహ్లాదం గొలుపుతాయి.

“తీరు తీయాల తీయని తాయిలమే ఈ గేయం”,

“అది అలమేల్యంగలమే, అఖిలజగత్తుకీ అది మేలూ - మంగళమే”,

“కోరికలకు కాళ్ళు వచ్చి కలయికకై పరుగులిడే వేళ, పావుకోళ్ళను పాదాలకు ధరించి కాంక్షకు కాస్తా కళ్ళెం వేయమంటున్నాడు ఆచార్య అన్నమయ్య”,

“ఊపిరి తీసుకొనే ప్రతి మారూ గుండె ఈయలలో ఆయన ఉన్నాడన్న భావమే మనల్ని స్థిరమనస్కుల్ని సేస్తుంది”.

“వేడి కోళ్ళన్నీ వేంకటేశునికే”.

“వేణ్ణీళ్ళకు చన్నీళ్ళ లాంటి విన్నవింపు లేమో అంకాన కొలువైన అమ్మవారికే. ఏది ఏమైనా అమ్మ - అయ్య వొక్కటై కమ్మగా చూస్తేనే మనం “అమ్మయ్య” అనుకొనేది.”

ఇలాంటివెన్నో రాంభట్ల వాక్యవిన్యాసానికి, వచన రచనా చాతుర్యానికి
కేవలం కొన్ని దృష్టాంతాలు మాత్రమే...

అన్నమయ్య సంకీర్తనల వ్యాఖ్యానామృతాన్ని దోసిళ్ళతో జుట్టుకొని
ఆనందసాంద్రస్థితిని అనుభవిద్దాం.

కోరినదే తడవుగా కొండంత వరాలిచ్చే ఆ కొండల రాయుడి కరుణా
కటాక్షాలకు చిరంజీవి రాంభట్ల నృసింహశర్మ పాత్రుడు కావాలని ఆకాంక్షిస్తూ
శుభమ్.

విషయ సూచిక

I “అప్పని వరప్రసాది అన్నమయ్య”

(శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమయ్య 599వ జయంతి సందర్భంగా 2007వ సం॥ వైశాఖ పౌర్ణమి (మే నెల) నాడు పార్వతీపురం వేదికపై గ్రంథ రచయిత చేసిన ప్రత్యేక ప్రసంగం)

II సంకీర్తనలు	సంగతులు
1. అదివో అల్లదివో (మధ్యమావతి)	1
2. కట్టెదుట నైకుంఠము (హిందోళ)	4
3. అన్ని మంత్రములు (అమృత వర్షిణి)	6
4. మాధవా కేశవా (కాపి)	8
5. విన్నపాలు వినవలె (బౌళి)	10
6. పొడగంటిమయ్య (మోహన)	12
7. శరణు శరణు (ఝంఝూటి)	15
8. నారాయణతే నమో నమో (బేహగ్)	18
9. కంటి శుక్రవారము (అనందభైరవి)	20
10. వాడివో కంటిరటరే! (హిందోళ)	23
11. నిగమ నిగమాంత వర్ణిత (హిందోళ)	26
12. ఎంతమాత్రమున (ద్వీరాగమాలిక)	29
13. బంగారు మేడలలోన (మధ్యమావతి)	32
14. అణురేణు పరిపూర్ణ (షణ్ముఖ ప్రియ)	34
15. తొల్లియును మల్లూకు (రాగమాలిక)	36

16. పోడశ కళానిధికి (లలిత)	39
17. తిరువీధుల (శ్రీ)	41
18. బ్రహ్మ కడిగిన పాదము (ముఖారి)	44
19. ఇటుఁగరుడుని (కేదారం)	47
20. నిత్యపూజలివిగో (భరహర ప్రియ)	49
21. సువ్యి సువ్యవి.... (కేదార గౌడ)	51
22. పెట్టవి కోటిందరికి... (ఆనంద బైరవి)	54
23. దేవదుండుఘుల.... (భరహర ప్రియ)	56
24. తగునయ్య హరి! (కళ్యాణి)	59
25. పిడికిట తలంబ్రాల (శ్రీ)	62
26. లక్ష్మీ కళ్యాణము (మధ్యమావతి)	65
27. మేలుకొనవే.... (బౌళి)	68
28. గోవింద గోవింద (బృందావని)	71
29. భావము లోన... (శుద్ధ ధన్యాసి)	73
30. చక్రమా హరిచక్రమా (నాట)	76
31. ఇట్టి ముద్దులాడి (ఆనంద బైరవి)	78
32. ముద్దుగారే యశోద (కురంజి)	80
33. కొమ్మలాల (చిలహరి)	83
34. మంగాంబుధి హనుమంత (ధర్మవతి)	85
35. చదివి బతుకరో ! (మధ్యమావతి)	87
36. తందనాన భళా! (బౌళి)	89

37. ఆడటివేళల నలపైనవేళలను (శుభాళి)	92
38. అంతర్యామి అలసిత (శివరంజని)	94
39. కలియుగ మెటులైన (హిందోళ)	97
40. విశ్వప్రకాశునకు (హంసనాదం)	100
41. వేదం బెవ్వని (రేవతి)	103
42. నిత్యాత్ముడై (హిందోళ)	105
43. ఏకే శరణు (దర్బార్ కానడ)	108
44. వేదములు నుతింపగ (మోహన)	110
45. కోడెకాడు ఏడె ఏడె... (మోహన)	113
46. కొలని దోపరికి (యదుకుల కాంభోజి)	116
47. అలర చంచలమైన (మధ్యమావతి)	119
48. కొండలలో నెలకొన్న (హిందోళ)	123
49. నమో నారాయణాయ (శ్రీ)	126
50. ఇందరికి (మిశ్రహరి కాంభోజి)	129

“అప్పని వరప్రసాది అన్నమయ్య”

శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమయ్య599వ జయంతి సందర్భంగా 2007వ సం॥
వైశాఖ పౌర్ణమి (మే నెల) నాడు పార్వతీపురం వేదికపై గ్రంథ రచయిత
చేసిన ప్రత్యేక ప్రసంగం

“కృతే వృషాద్రిం వక్ష్యంతి త్రేతాయామంజనాచలమ్
ద్వాపరే శేష శైలంతు కలౌ వేంకటా చలమ్
నామాని యుగ భేదేన శైలస్యాస్యభవంతి హి
సర్వపాపాని వేం ప్రాహుః కటస్తద్దాహ ఉచ్యతే
తస్మాద్వేంకట శైలోఽయం లోకే విఖ్యాత కీర్తిమాన్
వేంకటాద్రి సమం స్థానం బ్రహ్మాండే నాస్తికించన
వేంకటేశ సమోదేవో నభూతో న భవిష్యతి”

ఇలా సంస్కృత భాషలో సమర్చనలందుకుంటున్న శ్రీనివాస స్వామికి పదిహేనో శతాబ్దిలో ఓ కోరిక పుట్టింది. అచ్చతెనుగు పదాల పునుగు జవ్వాదులతో తన ముద్దు ముచ్చట్లన్నీ రంగరించి రంగ రంగ వైభవంగా గానం చేయించుకోవాలన్న గాఢాకాంక్ష జనించింది.

తెలుగు పాటలో తన పాటవాన్ని వెలుగు బాటగా మలిపి నిలవగల వారెవ్వరా అని ఆలోచించాడు స్వామి.

పాపాలను తెగటార్చే పదను గల కఠారిదనం తో పాటు పరంధామాన్ని చూపగల స్వరారాధకుడై వుండాలి.

నేలనేలగల వేనవేల పదాల సంకీర్తనా మధురిమల వైతాళిక సార్వభౌముడై వుండాలి.

అటు ఆధ్యాత్మిక తత్వ ప్రచారకత్వం, ఇటు అనాచార ఖండనా సత్వ

ఆచార్యకత్వం కలగలిపి వెలిసే మూర్తిమత్వానికి మూలాంశ ఎక్కడా? అని అన్వేషించాడు స్వామి.

అభరణాలు చూసుకున్నాడు. అనువుగా అనిపించలేదు. గరుడుని చూసాడు. ఆ గరిమ కనిపించలేదు. శేషుడు కూడా విశేషంగా తోచలేదు. శంఖ చక్ర శార్ఙ్గ కౌమోదకాలు కూడా సరికావనుకున్నాడు.

ఇక మిగిలింది ఒక్కటే. సూర్యకఠారిగా పేరుబడిన స్వామి వారి ఖడ్గం.

“రక్షోఽసురాణాం కఠినోగ్ర కంఠ

చేదక్షరచ్ఛోణిత దిగ్గధారమ్

తం నందకం నామ హరేః ప్రదీప్తమ్

ఖడ్గం! సదాహం శరణం ప్రపద్యే”

అని సర్వలోక సన్నుతులందుకొనే ఖడ్గమది.

అది శ్రీ వేంకటేశ్వరుని చిత్తాన్ని తెలుసుకొంది. శ్రీవారి హస్తాన్ని వీడింది. అలా బయలు దేరి,

అక్కడనుండి తిరుమల పథం మీదుగా కడపజిల్లా తాళ్ళపాక గ్రామాన్ని చేరింది నందక ఖడ్గాంశ. అక్కడ ఋగ్వేది, ఆశ్వలాయన సూత్రుడు, భారద్వాజస గోత్రుడు, నందవరీక నియోగి బ్రాహ్మణుడైన నారాయణ సూరి గృహాన్ని సమీపించి,

సరిగ్గా అక్కడ నుండి తొమ్మిది నెలల తర్వాత క్రీ॥శ॥ 1408వ సం॥ మే నెల తొమ్మిదోతేదీ అంటే సర్వధారి నామ సం॥ నిజవైశాఖ మాసం విశాఖ నక్షత్రాన పూర్ణిమ తిథి, బుధవారం నాడు అన్నమయ్యగా జనించింది నందకం.

బాల్యం నుండి భగవన్నామమే అన్నప్రాశనగా పెరిగిన అన్నమయ్య ఐదేళ్ళ వాడయ్యాడు. ఉపనయనమైంది. అన్ని విద్యలూ అలవడ్డాయి. ఆడిన

ఆట, పాడిన పాట అంతా ఆ ఏడుకొండల వాడి గురించే. అలా అలా ఎనిమిదేళ్ళ వాడయ్యాడు. పాట తప్ప మరో పనిలేని అన్నమయ్యను ఓనాడు పాలం వెళ్ళి గడ్డికోసుకు రమ్మన్నారు. గడ్డి కోస్తుండగా దృష్టి కాస్తా వరి ధ్యాస తప్పి హరిధ్యాసంగా మారింది. ఆ ఏమరుపాటులో వేలు తెగి రక్తం ధారలు కట్టింది.

“తగ బంధులా తనకు తల్లులును తండ్రులును
వగల పెట్టుచు తిరుగువారే కాక
అంత హితులా తనకు నన్నలును తమ్ములును
వంతువానికి బెనుగు వారే కాక...”

అని ఆవేదనగా ఆశుకృతి చెప్పాడు. ఆదే క్షణాన తిరుపతి యాత్రకి బృందం చేస్తున్న గోవింద నామస్మరణకు ఆకర్షితుడై

“తల్లియు తండ్రియు దైవంబు గురువు
నెల్ల సంపదలునై ఎల్ల చందముల
నను బ్రోచు శేషాద్రి నాధుని గొలిచి
మనియెద ననుచు”

వారితోటే తిరుమల దారి పట్టాడు అన్నమయ్య. తిరుపతి గ్రామ దేవత గంగమ్మ దర్శనమైంది ఆ మీదట దిగువ తిరుపతి అనే శ్రీ పదపురి. అనంతరం గోవిందరాజపట్టణం. అక్కడనుండి అలిపిరిలో శ్రీవారి చరణకమల సేవనం. ఆపై నరసింహస్వామి దర్శనం. అక్కడనుండి ‘తలయేరు గుండు’ అలా అలా గాలిగోపురం, ముగ్గుబావి, కర్పూరకాలువ... దారంతా దివ్య దర్శనోత్సాహమే.

అంతా గబగబ దాటిపోయారు. అలిసిపోయాడు అన్నమయ్య. అడుగులు తడబడుతుండగా ‘అవ్వారికోన’ దాటి మోకాళ్ళ పర్వతం దగ్గరకు

చేరాడు. రెండు మెట్లెక్కాడో లేదో కళ్ళు తిరిగినట్టై ఒళ్ళు తూలింది. అంతలో ఎవరో పొదివి పట్టుకొని లేవదీసినట్టైంది. ఎవరో స్త్రీమూర్తి. సాలగ్రామ మయమైన తిరుపతి క్షేత్రానికి చెప్పల కాళ్ళతో రాకూడదని చెప్పి కాలిజోళ్ళను పారవేయించి

“శౌరియం దాను నిచ్చలు పొత్తుగలసి
 యారగించిన ప్రసాదాన్నముల్ దెచ్చి
 పరిపరి రుచుల నేర్పడ సేదదీర
 పెరిమతో భుజియింప బెట్టి యూరార్చి”

స్వామి వారి ప్రసాదంతో అన్నమయ్య ఆకలి, తీర్చి ఏడుకొండలపై పరుగు తీయించిన ఆ చైతన్యమూర్తి అలమేలుమంగమ్మ. ఆ తల్లి దర్శనంతో, సర్వసాలగ్రామ శోభితమైన తిరుగిరుల సాక్షాత్కారంతో అన్నమయ్యలో కవితాశుధార కరకట్టలు తెంచుకున్న నదీ ప్రవాహమైంది.

“చొచ్చితి తల్లి నీ మఱగు సొంపుగ నీ కరుణాకటాక్ష మె
 ట్లిచ్చెదో నాకు నేడు పరమేశ్వరి యో యలమేలు మంగ నీ
 మచ్చిక నందు నీ తరుణి మన్నన నేనిను గంటి నీకు నా
 బచ్చెన మాటలేమిటికి బ్రాతిని చూడగ వేంకటేశ్వరా!”

అంటూ అలమేలు మంగపై ఆశువుగా శతకం చెప్పిన అన్నమయ్య, అమ్మ సూచన మేరకు కాలిజోళ్ళు తీసెయ్యగానే కలయో వైష్ణవ మాయో అన్నట్టుగా సర్వశోభాయమానమైన సప్తగిరులూ సాక్షాత్కరించాయి. అంతే పదం పరుగు తీసింది.

“కలగంటి కలగంటి ఇప్పుడిటు కలగంటి
 ఎల్లలోకములకు నప్పడగు తిరువేంకటాద్రిచుగంటి
 అతిశయంబైన శేషాద్రి శిఖరముగంటి

ప్రతిలేని గోపుర ప్రభలు గంటి

శతకోటి సూర్యతేజములు వెలుగగగంటి

చతురాస్యు పొడగంటి చయ్యన మేలుగంటి”

స్వామిని స్వప్న సాక్షాత్కరంగా పొందిన అన్నమయ్య కనకరత్న కవాటకాంతులను, ఘనమైన దీప సంఘాలను, అనుపమ మణిమయ కిరీటాన్ని, ఇరుగడల శంఖ చక్రదులను చూసినట్లే వర్ణించాడు.

చివరకు ‘హరిగంటి గురు గంటి నంతట మేలు గంటి’ అని పాడుకొంటూ చక చక నడుచుకొంటూ ఆనందనిలయుడైన శ్రీవారి దర్శనానికి ఆత్రుతతో యాత్ర సాగిస్తున్న అన్నమయ్యకు అల్లంత దూరాన బంగారు శిఖాల బహు బ్రహ్మమయమైన శ్రీవారి శిఖరం దర్శనమిచ్చింది. ఆనందం అవధులు మారింది. ఆశువు పెదవి దాటింది.

“అదె వేంకటాచల మఖిలోన్నతము అదివో బ్రహ్మాదులకపురూపము
అదివో నిత్యనివాస సమఖిలమునులకును అదె చూడుడదె మొక్కు
డానందమయము...

అదివో అల్లదివో శ్రీహరివాసము పదివేలశేమల పడగలమయము”

అనే కీర్తనలోని ఆర్ద్రత శ్రీవారి చిత్తాన్ని మీటింది.

‘బెంగట నల్లదివో శేషాచలము’ అంటూ ఆపై వేంకటాద్రిని చేరాడు
‘కైవల్యపదము వేంకటనగమదివో శ్రీ వేంకటపతికి సిరులైనది
భావింప నకల సంపద రూపమదివో పావనములకెల్ల పావనమయము.

॥అదివో॥

అలా ఆ శ్రీహరివాసమైన తిరుమలను చేరాడు అన్నమయ్య. కలియుగ వైకుంఠమే శ్రీవారు కొలువైన తిరుపతి క్షేత్రం. అందుకే తనువు పులకించింది అన్నమయ్యకు.

“కట్టెదురా వైకుంఠము కాణాచయిన కొండ
 తెట్టులాయె మహిమలే తిరుమల కొండ
 వేదములే శిలలై వెలసినది కొండ
 యే దెసబుణ్య రాసులే యేరులైనది కొండ
 గాదిలి బ్రహ్మాది లోకముల కొనలు కొండ
 శ్రీదేవుడుండేటి శేషాది కొండ”

అంటూ అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుని దర్శించడానికి
 ముందుగా స్వామి పుష్కరిణిలో స్నానం చేసి ఆదివరాహస్వామిని నుతించి
 మహాద్వారానికి నమస్కరించాడు అన్నమయ్య. గరుడస్తంభ, సంపంగి
 ప్రదక్షిణాలు విమాన ప్రదక్షిణంలో వరదరాజస్వామి, అలమేల్మంగ
 యాగశాలలను చుట్టి, వాహన మండపాలను, అశ్వ, గరుడ, పెద్ద శేషు
 వాహనాలను నందర్శించాడు. శ్రీ భాష్యకారులైన రామానుజుని,
 యోగనరసింహస్వామిని, విష్వక్సేనులను అభినుతించి శ్రీవారి
 ముఖమండపంలోకి ప్రవేశించాడు అన్నమయ్య. స్వామి మొగసాల బంగారు
 వాకిట నిలబడ్డాడు. ఎదురుగా ఆనందనిలయుడైన దివ్యమంగళ విరాణ్మూర్తి
 శ్రీ వేంకటేశ్వరుని కన్నారా చూసాడు. మనసారా ధ్యానించాడు.
 భక్త్యావేశభావోద్వేగ స్రోతస్విని అచ్చతెనుగున తేట తేట తేనె మడుగులు
 కట్టగా -

గజ్జెలు నందియల్ కనకాంబరంబు
 గొజ్జంగి ముత్యాలకుచ్చు కటారి
 బెడగుగా కటిమీద బెరసిన కేల
 నుడుగక వరముల నొసగు కెంగేలు
 నుదర బంధంబు కేయూర హారములు
 పొదలు తావులు తట్టువునుగు పైపూత

కుడిరోమ్ము మచ్చ, యక్కన నెలకొన్న
 కడలి కన్నియ, దివ్యకంఠ సరంబు
 ధళ ధళ దుళ గించుదరము, చక్రంబు
 బలసి చూపట్టెడు పాణి పద్మములు
 బింబాధరమ్ము నొప్పెడు కపోలములు
 కంబు పోతంబు నెక్కిన మాడుగళము
 మకర కుండలములు మణికిరీటంబు
 వికసిత ధవళారవిందనేత్రములు
 చల్లని చూపునుం చారునాసికయు
 తెల్లని మెఱుగు ముత్తెయపు నామమును
 గలిగి యెంతయును శృంగార భావంబు
 మలయునయ్యలమేలుమంగా మనోజ్ఞ
 సేవించి ప్రణమిల్లి చేరి సన్నుతులు
 గావించి పులకిత గాత్రుడై చెలగి

నోరారా శ్రీవారి చిత్కళారూపవైభవాన్ని కీర్తించాడు.

పరమ యోగీంద్రులకు భావగోచరమైన
 సరిలేని పాదాంబుజములు గంటి
 తిరమైన గిరి చూపు దివ్య హస్తముగంటి
 తిరు వేంకటాచలాధిపు చూడగంటి
 కంటి నఖిలాండ కర్త నధిపునిగంటి
 కంటి నఘములు వీడుకొంటి నిజమూర్తి గంటి"

అని తిరుమలలోని 'ఘన ఫణామణుల శైల'మును, మంటపాలను, కాంచన వేదికలను, గోపురాలను, పాపవినాశ, ఆకాశగంగ, పుణ్యతీర్థాలను,

స్వామివారి పుష్కరిణిని తనివిదీరా వర్ణించాడు. అలా బాల అన్నమయ్య ఆ పుణ్యక్షేత్రంలోనే సంచరిస్తూండగా, వైష్ణవ గురువైన 'ఘనవిష్ణుయతి' తనకు శ్రీవారు చేసిన స్వప్న ప్రభోధం మేరకు అన్నమయ్యను గుర్తుపట్టి చేరదీసి ముద్రాసహితంగా శ్రీ వైష్ణవ మతాన్ని ప్రసాదించడంతో అన్నమయ్య ఆనాటి నుండి 'అన్నమాచార్యు'లయ్యారు.

ఒకనాడు స్వామి దర్శనం కోసం వెళ్ళిన అన్నమాచార్యునికి అక్కడి బంగారు వాకిలి మూసివేయడంతో, దర్శనమిమ్మని చేసిన సంకీర్తనా గాన ప్రభావానికి తలుపుల తాళాలు ఊడిపడి వాకిళ్ళు తెరుచుకున్నాయి. శ్రీవారి దర్శనంతో పులకిత గాత్రుడై ఆశువుగా పద్యశతకం చెప్పాడు. ఆ వెంటనే ఓ కీర్తననూ అందుకున్నాడు.

“పాడగంటిమయ్యా మిమ్ము పురుషోత్తమా - మమ్ము

నెడయక వయ్యా కోనేటి రాయడా”

॥పాడ॥

కోరిమమ్ము నేలినట్టి కులదైవమా! చాలా

నేరిచి పెద్దలిచ్చిన నిధానమా

గారవించి దప్పి తీర్చు కాలమేఘమా! మాకు

చేరువ చిత్తములోని శ్రీనివాసుడా!

॥పాడ॥

అర్చితో కూడిన ఈ కీర్తనకు ఆనందభరితుడైన ఆ మూల మూర్తి కంఠసీమనున్న “ముత్యాల హారం” అలా జారి యిలా అన్నమయ్య పాదాల చెంత చేరింది. విభ్రాంతులైపోయారు అర్చకస్వాములు. అన్నమాచార్యుడు సాధారణ భక్తుడు కాడు, స్వామి వారి సంకీర్తనాగానయజ్ఞానికై ఆవిర్భవించిన కారణజన్ముడని గ్రహించారు. శేషాద్రీశుని మౌక్తిక హారాన్ని అన్నమాచార్యునికే బహూకరించారు. అదే రోజు రాత్రి అన్నమయ్యకు స్వప్నంలో స్వామి కనిపించి, అతడికై వెతుకుతున్న అమ్మానాన్నలతో తిరిగి తాళ్ళపాక వెళ్ళమని

ఆదేశించడంతో అప్పటికే తిరుమల చేరిన తల్లితండ్రులను కలుసుకొని స్వస్థలం చేరుతాడు అన్నమయ్య.

కొంతకాలానికి తిరుమలమ్మ అక్కలమ్మలతో వివాహమై, నృసింహ క్షేత్రమైన 'అహోబలం' చేరి శతగోపముని వద్ద వైష్ణవ సంప్రదాయాన్ని అధ్యయనం చేసాడు. నృసింహమంత్రసాధనతో, వేంకటేశ నామ జపంతో తిరిగి సతీధ్యయ సహితంగా తిరుమల చేరాడు అన్నమయ్య.

స్వామి ఆదేశం వేరకు, సర్వదేవతాభావనలకు శ్రీ వేంకటేశుడే ఏకరూపుడని నిశ్చయించి శ్రీవారి తత్వ ప్రచారార్థమై తిరుమలలో స్థిరనివాసుడయ్యాడు అన్నమయ్య.

శ్రీనివాసుని సర్వకాల సర్వావస్థల సేవా కార్యక్రమాలన్నింటికీ ప్రత్యక్ష సాక్షి అయ్యాడు అన్నమయ్య. పొల్గొన్న సేవలన్నింటినీ పాటలుగా మలిచాడు.

“విన్నపాలు వినవలె వింత వింతలు

పన్నగపు దోమతెర పైకెత్త వేమయ్య!”

॥విన్న॥

“తెల్లవారె జామెక్కె దేవతలు మునులు

అల్ల నల్ల సంత నింత నదిగో వారె

చల్లతమ్మి రేకుల సారసపు గన్నులు

మెల్ల మెల్లనే విచ్చి మేలుకొన వేలయ్య!”

॥విన్న॥

అని అచ్చతెనుగున సుప్రభాతాన్ని ఆలాపించాడు. ఇక షోడశోపచారాల విషయానికి వస్తే,

“షోడశ కళానిధికి షోడశోపచారములు

జాడతోడ నిచ్చలును సమర్పయామి”

అన్నాడు. స్వామి వదారు కళలవాడట. ఒక్కోకళకూ ఒక్కో ఉపచారం చెయ్యాలి. చంద్రకళలు పదహారు.

అవి - అమృత, మానద, పూష, తుష్టి, ఆరతి, ధృతి, శనిని, చంద్రిక, కాంతి, జ్యోత్స్న, శ్రీ, ప్రీతి, అంగద, పూర్ణ, పూర్ణామృత.

సేవల సంఖ్య కూడా పదహారే

అవి - ఆవాహనం, ఆసనం, పాద్యం, అర్ఘ్యం, ఆచమనం, స్నానం, వస్త్రం, యజ్ఞోపవీతం, గంధం, పుష్పం, ధూపం, నైవేద్యం, తాంబూలం, గీతం, వాయిద్యం, నమస్కారం. తదాదిగా గల సేవలన్నింటా తన్మయుడై పదార్చనా ప్రక్రియతో ప్రపూతుడైన అన్నమయ్య తిరుపతీశుని దైనందిన మాజాంశాలనే కాదు, తిరుమలలోని సకల స్థల మహాత్మాలనూ, ఉత్సవాలనూ, స్వామి లీలా విభూతులనూ ఏ ఒక్కటి వదలక కీర్తించాడు.

పుష్కరిణీ వాసుడైన పరంధాముని కోనేటి రాయనిగా పేర్కొంటూ

“కొండలలో నెలకొన్న కోనేటి రాయుడు వాడు

కొండలంత వరములు గుప్పెడు వాడు” - అన్నాడు.

“కుమ్మరదాసుడైన కురువరతినంబి

యిమ్మన్న వరము లెల్ల యిచ్చిన వాడు

దొమ్ములు సేసిన యట్టి తొండమాన్ చక్కరవర్తి

రమ్మన్న చోటికి వచ్చి నమ్మిన వాడు”

అని శ్రీనివాసుని అర్చించి ధన్యులైన భక్త చరిత్రలను కూడా పదకవితలో పేర్కొన్నాడు.

అనంతాళ్వారు, తిరుమల నంబి, తిరుకచ్చినంబి దివ్యగాధలను పరవశంతో పాడుకున్నాడు.

“కొమ్మలాల ఎంతవాడె గోవింద రాజు
కుమ్మరించి రాజనమే గోవిందరాజు
ఉలిపచ్చి నవ్వులతో ఒత్తిగిలిన పవళించి
కొలుపు సేవిండు కొనీ గోవిందరాజు”

అని దిగువ తిరుపతి లోని గోవిందరాజుని వర్ణించాడు.

శ్రీనివాస మంగాపురంలో స్వామిని దర్శించి శ్రీవారి మెట్టు మీదుగా
కొండ ఎక్కడం నేటికీ ఉన్న అలవాటు. అక్కడుండే హనుమంతుని ప్రార్థిస్తూ-

“మంగాంబుధి హనుమంత నీ శరణని
మంగవించితిమి హనుమంత” అన్నాడన్నమయ్య.

అయ్యను సేవిస్తూ అమ్మను మరిచిన వాడు కాదు అన్నమయ్య.
అందుకే -

“అలమేలు మంగ నీయభి నవరూపము
జలజాక్షు కన్నులకు చవులిచ్చేవమ్మా” - అంటూ

“శశికిరణములకు చలువల చూపులు
విశదముగా మీద వెదచల్లుచు
రసికత పెంపున కరగించి యొప్పుడు నీ
వశము చేసుకొంటి నల్లభునోయమ్మా” - అని కీర్తించాడు.

ఇంకా,

“చక్కని తల్లికి ఛాంగు భళా తన
చక్కెర మోవికి ఛాంగు భళా”

“ఏమని పొగడుదుమే యిక నిను
ఆకుని సొబగుల అలమేల్మంగ” - అని పొగడలేనంతగా, ఇక

పాగడడానికి పదాలే లేనంతగా అలమేల్పంగను అర్పించాడు.

అర్పించడమేకాదు, జగమేలు నాధునికి అలమేలు మంగకు కళ్యాణోత్సవం కూడా నిర్వహించాడు.

“శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి శ్రీ మహాలక్ష్మికిని
దైవికపు పెండ్లి ముహూర్తము నేడు
కావించి బేరులు మ్రోసి గరుడధ్వజంబెక్కి
దేవతలు రారో దేవుని పెండ్లికిని
పసిడి యక్షింతలివె పట్టరో రారో
దెసల పేరంటాండ్లు దేవుని పెండ్లికిని ”

అని దేవతలనే దివి నుండి భువికి పిలిచిన పెళ్ళి పెద్ద అన్నమయ్య.

నిత్య పెళ్ళికూతురు అమ్మవారు అలమేలుమంగ. ఆమె చేత తొలిగా తలంబ్రాలు పోయిస్తూ,

“పిడికిట తలంబ్రాల పెళ్ళి కూతురు కొంత
పెడమరచి నవ్వీనె పెండ్లి కూతురు
పేరు కల జవరాలె పెండ్లి కూతురు పెద్ద
పేరుల ముత్యాల మేడ పెండ్లి కూతురు
పేరంటాండ్ల నడిమి పెండ్లి కూతురు విభు
బేరు కుచ్చ సిగ్గువడి బెండ్లి కూతురు” అని వర్ణించాడు.

ఇక, శ్రీవారో! ఆయన చేత కూడా తలంబ్రాలు పోయిస్తూ, అతడెంతటి పెళ్ళికొడుకో చెబుతున్నాడు...

“పెట్టని కోటిందరికి బెండ్లి కొడుకు బొమ్మ
పెట్టె నసురులకెల్ల బెండ్లి కొడుకు

పెల్లగించి భూమెత్తే బెండ్లి కొడుకు వాడె

పిల్ల గోవి రాగాల పెండ్లి కొడుకు

పెలైన ఈవుల పెండ్లి కొడుకు వాడె

పిల్ల దీవుపెన్నుడ్లి పెళ్ళికొడుకు”

అలా ఆనాటి నుండి నిత్య పెళ్ళికొడుకు శ్రీవారికి, పెళ్ళికూతురు శ్రీదేవికి పాటల పచ్చతోరణం కట్టిన వివాహకర్త అయ్యాడు అన్నమయ్య.

“శోభనమే శోభనమే

వైభవముల పావన మూర్తికి”

“శ్రీవనితామణి చెలగిపెండ్లాడిన

శ్రీ వేంకటగిరి శ్రీనిధికి శోభనమే”

అంటూ జగత్కళ్యాణమూర్తులకు శోభనోత్సవం ఏర్పాటు చేసాడు. అక్కడో జాజర పద గంధం చల్లాడు.

“జగడపు చనవుల జాజర

సగినల మంచపు జాజర” అనే జాజర ఊతపదంతో

“బింకపు గూటమి పెనగేటి చెమటల

పంకపు పూతల పరిమళము

వేంకట పతిపై వెలదులు నించేరు

సంకుమదంబుల జాజార” గా పరికల్పించాడు.

అలా సర్వసృష్టి సంతుష్టి చెందే జగన్మాతాపితలైన వేంకటేశ అలమేలు మంగమ్మలనను ఏకశయ్యాగతులను చేస్తూ ఆ వేళ, ఆ యిద్దరి పోడుములను, పోకడలను తమిదీరా కొనియాడాడు.

“ఒక పరికౌకపరి ఒయ్యారమై

మొకమున కళలెల్ల మొలిచినట్లుండె

జగదేకపతి మేన చల్లిన కర్పూర ధూళి

జిగికిని నలువంక చిందగాను

మొగి చంద్రముఖి సురమున నిలిపెగాన

పొగరు వెన్నెల దిగబోసినట్లు” ందంటాడు అన్నమయ్య.

మెరుగుబోడి అలమేలు మంగయుతాను మెరుపు మేఘము గూడి
మెరసినట్లుండె అని సుకుమారమైన ఉపమానం చెప్పాడు.

అలాంటి మెరుగుబోడి

“అలుమేలు మంగనువురమందు నిట్టెనుంచుకొని

తులసిదండలు మోచె నిలువునను

చెలరేగి ఆరగించె శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు

కొలువున్నాడు మోమాడల గుప్పరే చెలులు” అని

“బంగారు మేడలలోన పరమాత్ముడు వాడె.

సింగరాలు మీద మీద సేయరే చెలులు”

అని, పురమాయింపులు చేసాడు అన్నమయ్య.

“తట్టిపుణుగుల నూనె తగ నిండా నంటుకొని, గట్టిగా కస్తూరి అటకలివెట్టి”
మట్టులేని పన్నీట మజ్జన మాడింప చేయడం, కప్పురంపు గందవోడి మెత్తడం,
కొప్పుదువ్వడం వంటి అలంకారాలన్నీ చేయించాడు.

కేవలం రోజూ జరిగే అలంకారాలు, అభిషేకాదులు, ఆరగింపు
సేవలేకాదు, స్వామికి అత్యంత ప్రీతిపాత్రమైన శుక్రవారాభిషేకాన్ని ప్రత్యేకంగా
ప్రస్తావిస్తూ -

“కంటి శుక్రవారము గడియలేడింట

అంటి అలమేల్మంగ అండనుండే స్వామిని

సొమ్ములన్ని కడబెట్టి సొంపుతో గోణము గట్టి

కమ్మని కదంబము కప్పు పన్నీరు

చెమ్మతోను వేష్టువలు రొమ్ముతల మొలచుట్టి

తుమ్మెద మైచాయతోన నెమ్మదినుండే స్వామిని ||కంటి||

పచ్చకప్పురమె నూతి పసిడిగిన్నెల నుంచి

తెచ్చి శిరసాదిగ దిగ నలది

అచ్చెర పడిచూడ అందరికన్నుల కింపై

నిచ్చమల్లె పూవువలె నిటు తానుండే స్వామిని ||కంటి||

అయ్యకు శనివారం, అమ్మకు శుక్రవారం ప్రీతి. ఆనాడు చేసే ప్రత్యేకాభిషేకాన్ని వర్ణిస్తున్నారు.

‘గడియలేడింట’ - అన్నదొక ప్రత్యేక పదబంధం. శ్లేషాత్మకం. ముందుగా కాలానికి సంబంధించి చూస్తే,

గడియ లేదా ఘటిక, అంటే 24 నిమిషాలు.

ఏడు గడియలు అంటే - $7 \times 24 = 168$ ని॥లు. గంటల్లోకి మారిస్తే 2 గం॥ 48 ని॥లు ఉరమరగా 3 గం॥లు అంటే తెల్లవారు జామున.

మరో అర్థంలో ఏడు గడియలంటే, ఏడు కొండల యింట అని కూడా అలాంటి వేళ ఏయే పరిమళ ద్రవ్యాలతో ఎంతెంత మురిపెంగా నలుగు పెట్టి అభిషేకించి అలంకరించారో చెప్పాడు.

ఇలా సంవత్సరాది లగాయితు నలభైరోజుల పాటు కొనసాగే శ్రీవారి నిత్యోత్సవ, వసంతోత్సవ, బ్రహ్మోత్సవ, శ్రీరామనవమి, ఆణివార ఆస్థానం,

వైకుంఠ ఏకాదశి, దీపావళి పర్వదినాలలో, కొలువుసేవల్లో అన్నమాచార్యుని సంకీర్తన వినిపించని సందర్భమే లేదు.

రమావతి రథమెక్కాడూ అంటే అన్నమయ్య పదం ఎత్తుకోవలసిందే.

“ఈవల దేవుడు రథమెక్కితేను దైత్యులెల్ల
కాచిరి చక్రవాళాద్రి కడకెక్కిరి”

“ధృతి శ్రీ వేంకటేశుడు తిరువీధులేగితేను
కుతిలాన శత్రులు దిక్కులుకేగిరి”

ఆ మీదట చెప్పి తీరవలసినది బ్రహ్మాత్మవం. తొమ్మిది రోజుల పాటు కోలాహలంగా జరిగే వేడుక. బ్రహ్మను అదేశించి మరీ దేవదేవుడు జరిపించుకొనే మహోత్సవం. అది అన్నమయ్య నేత్రోత్సవం. అప్పుడు వెల్లివెరిసినదే ఈ సంకీర్తనా వైభవం - అదిగో...

తిరువీధుల మెఱసీ దేవదేవుడు
గరిమల మించిన సింగరముల తోడను ||తిరు||

తిరుదండెలపైనేగే దేవుడిదే తొలినాడు
సిరుల రెండవనాడు శేషుని మీద
మురిపేన మూడోనాడు ముత్యాల పందిరికింద
పారి నాలుగోనాడు పువ్వులు గోవిలోను ||తిరు||

గ్రక్కున నైదవనాడు గరుడుని మీద
యొక్కేను ఆరవనాడు యేనుగు మీద
చొక్కమై యేడవనాడు సూర్యప్రభలోనను
యొక్కును తేలును గుఱ్ఱమెనిమిదోనాడు ||తిరు||

కనకపు టండలము కదిసి తొమ్మిదోనాడు

పెనవి పడోనాడు పెండ్లిపీట

యెనసి శ్రీవేంకటేశుడింతి యలమేల్కంగతో

వనితల నడుమను వాహనాల మీదను

॥తిరు॥

అన్ని వాహనాలనూ తన మిన్నయైన పాదస్పర్శతో ప్రపూతం చేసిన
శ్రీ వేంకటరమణుని చరణాన్ని వర్ణిస్తూ -

“బ్రహ్మకడిగిన పాదము బ్రహ్మము తానెనీ పాదము

చెలగి వసుధ - గొలిచిన పాదము

బలితల మోపిన పాదము

తలకక గగనము తన్నిన పాదము

బలరిపు గాచిన పాదము” - అన్నాడు.

అలాంటి పాద తీర్థమే చెడని మందుగా తీర్మానిస్తూ,

“శ్రీహరి పాద తీర్థఃతంబే చెడని మందు

మోహ పాశాలు గోసి మోక్షమిచ్చేమందు

కారమై కంటగించని కడు చల్లనిమందు

నూలుని కావని యట్టి నున్నని మందు” గా అభివర్ణించాడు. అలాంటి
వేంకట రమణునికి అన్నమయ్య చేస్తున్న ఆరగింపు సేవకూడా అంతటి
స్థాయిలోనే వుంది.

“అరిసెలు నూనె బూరియలు నౌగులు చక్కెర మండెగల్ వడల్

బురుడలు, పాలమండెగల పూపములయ్యలమేలుమంగనీ

కరుడుగ విందువెట్టు పరమాన్న శతంబుల సూపకోట్లతో

నిరత వినిర్మలాన్నముల నేతుల సోనల వేంకటేశ్వరా!”

అలాంటి భోజనాన్ని 'తోమని పళ్ళాల'లో ఆరగిస్తాడట. తోమని పళ్ళాలంటే మట్టి పెంకులు. మనకు మాత్రం ఆయనిచ్చేవి స్వర్ణపాత్రలు.

మృష్టాన్న భోజనాలారగించే ఆ చేయి భక్తకోటికి సమృద్ధిగా అష్టైశ్వర్యాలనూ, మోక్ష సంపదను యివ్వడంలో అందెవేసిన చేయికూడా. అందుకే -

“ఇందరికి నభయంబు లిచ్చుచేయి
కందువగు మంచి బంగారు చేయి”

“వెలలేని వేదములు వెదకి తెచ్చిన చేయి
చిలుకు గుబ్బలి కింద చేర్చు చేయి
కలికి యగు భూకాంత గాగిలించిన చేయి
వలనైన కొనగోళ్ళ వాడి చేయి” అని చెప్పాడన్నమయ్య.

ఆ చేయి ఏ వేల్పుదైనా కావచ్చు. ఎవరెలా భజిస్తే వారిని అలాగే కాచే చేయి అది.

“ఎంత మాత్రమున నెవ్వరు దలచిన అంతమాత్రమే నీవు
అంతరాంతరము లెంచి చూడ పిండంతే నిప్పటియట్లు”

అంటూ వైష్ణవులకు విష్ణువై, వేదాంతులకు పరబ్రహ్మమై, శైవులకు శివుడవై, శాక్తేయులకు శక్తిస్వరూపిణివై - ‘నీరు కొలది తామరలా’ కొలిచినవారికి కోరిన రూపాన కొల్లలుగా మనోభీష్టాలు తీర్చే చేయి అన్నాడు.

విధానాలు ఎన్నైనా ప్రధానమైన “పరబ్రహ్మం” ఒక్కటే ననే తత్వం తాను గ్రహించాడు. మనల్ని కూడా ఆ సత్యాన్ని ఆకళింపు చేసుకో మంటూ,

“బ్రహ్మమొకటే పరబ్రహ్మమొక్కటే పర
బ్రహ్మ మొకటే పర బ్రహ్మ మొక్కటే

తందనాన ఆహి తందనాన పురే

తందనాన భళా తందనాన

నిండార రాజు నిద్రించు నిద్రయునొకటే

అండనే బంటు నిద్ర నదియునొకటే

మెండయిన బ్రాహ్మణుడు మెట్టు భూమి యొకటే

చండాలుడుండేటి సరిభూమి యొకటే” అనే మూల సత్యాన్ని అరటిపండు వాలిచి పెట్టినట్లుందించాడు.

అలాంటి పరబ్రహ్మాన్ని ఆత్మలో నిలుపుకోమన్నాడు. పరమాత్మును ఊచే ఊయలగా జీవాత్మును మలుచుకోమన్నాడు. అత్తుఊ అయ్యనూ ఆ ఉయ్యాల సేవకు ప్రియమార పిలుస్తున్నాడు...

“అలర చంచలమైన ఆత్మలందుండ నీ

యలవాటు సేసె నీ ఉయ్యాల

పలుమారు నుచ్చాస పవనమందుండనీ

భావంబు తెలిపె నీ ఉయ్యాల

కమలకును భూసతికి కదలు కదలుకు మిమ్ము

కొగిలింపగ జేసె నుయ్యాల

అమరాంగనలకు నీ హావభావములెల్ల

అందండు చూపెనీ ఉయ్యాల”

అన్నమయ్య చేస్తున్న ఊయల సేవకు ఆదమరిచిపోయారా లక్ష్మీనారాయణులు.

స్వామిని నిదురపుచ్చితే గాని భామిని నిదురించదు. అలమేలుమంగ తో కావలింతల, కవ్వింతలు అయితే గాని కలియుగ ప్రత్యక్షదైవానికి

ఆవలింతలు రావు. అప్పటికే శ్రీవారి చరణాల చెంత తలవాల్చి నిదురలో జారింది శ్రీసతి.

అర్థమైన అన్నమయ్యలో అమ్మకోసం ఓ లాలిపాట లాహిరిగా జాలువారింది.

“పలుకు తేనెల తల్లి పవళించెను

కలికి తనమున విఘని కలిసినది గాన” అంటూ ఈ వంక చూసేసరికి శ్రీ వేంకటేశుడు అర్థనిమిలిత నిద్రాముద్ర నయనాలతో కనిపించాడు.

“జో అచ్యతానంద జో జో ముకుందా

రావె పరమానంద రామ గోవింద”

జో! జో.....” అని శేషాద్రి వాసునికి కూడా శయన సేవగీతాన్ని ఆలపిస్తూ జోలపాడాడు.

అలమేలుమంగతో కూడి తిరువేంగళ నాథుడునుమప్పిలోకి చేరాడు. బంగారు వాకిళ్ళు మూసుకున్నాయి.

అన్ని సేవలకూ మిన్నయిన సంకీర్తనలందించిన అన్నమయ్యలో అనంతమైన ఆత్మత్వప్తి ఆలాపనగా సాగుతోంది.

“నిత్యపూజలివిగో నేరచిన నోహూ

ప్రత్యక్షమైనట్టి పరమాత్మునికి

తనువే గుడియట తలయే శిఖరమట

పెనుహృదయమే హరిపీఠమట

కనుగొన చూపులే ఘనదీపములట

తన లోపలి యంతర్యామికిని”...

అలాంటి అంతరాత్మయే ఆనంద నిలయమైతే, ఆత్మజ్యోతి

స్వరూపమే శ్రీ వేంకటేశ దివ్యమంగళ మూర్తిమత్వం - 'అది పూర్తిగా
అవగాహనకు వచ్చిందికనుకనే, -

“ఎవ్వరి గలిచిన నేమి గొరత మరి ఎవ్వరి దలచిన నేమి
అవ్వలివ్వరు శ్రీహరి రూపుగాని వా
రెవ్వరి లేరని యెరుక తోచిన జాలు” - అనగలిగాడు.

అన్ని క్షేత్రాలు తిరిగాడు. అందరిలో వేంకటేశ్వరునే చూసాడు. ఎన్నో
తీర్థాలలో స్నానాలు చేసాడు. అన్నింటా శ్రీవారి పుష్కరిణీ మాహాత్మ్యాన్నే
గానం చేసాడు.

“నా నాలికపై నుండి నానా సంకీర్తనలు
పూని నాచే నిన్ను పొగడించితివి
వేనామాల వెన్నుడా వినుతించ నెంతవాడ
కానిమ్మని నాకీ పుణ్యము గట్టితివి వింతేయయ్యా!”

అని శ్రీ వేంకటేశ్వర పదకవితా యజ్ఞాన్ని ముప్పయ్యే రెండు వేల
కీర్తనలతో నిర్విఘ్నంగా నిర్వహించాడు.

ఆధ్యాత్మిక, శృంగార కీర్తనలతో, భక్తి నీతి వైరాగ్య పదకవితలతో,
సామాజిక మూఢాచారాల ఖండించే అక్షర ఖడ్గాలతో మానుష కిల్చిష
హృదంతరాళాలను జ్ఞానాత్మక గాన ధారలో ప్రక్షాళన చేసిన సంకీర్తనా
చార్యుడు అన్నమయ్య.

పల్లవి : అప్పని వరప్రసాది అన్నమయ్య
అప్పనము మాకే కలడన్నమయ్య

చరణం : అంతటికి ఎలికైన ఆదినారాయణు తన
అంతరంగాన నిలిపిన అన్నమయ్య

సంతసాన చెలువొందే సనకసనందనాడు -

లంతటివాడు తాళ్ళపాక అన్నమయ్య ||అప్పని||

బిరుదు టెక్కెములుగా పెక్కు సంకీర్తనములు

హరిమీద విన్నవించె అన్నమయ్య

విరివిగలిగినట్టి వేదముల అర్థమెల్ల

అరసి తెలిపినాడు అన్నమయ్య ||అప్పని||

అందమైన రామానుజాచార్యమతమును

అందుకుని నిలిచినాడు అన్నమయ్య

విందువలె మాకును శ్రీ వేంకటనాథునినిచ్చె

అందరిలో తాళ్ళపాక అన్నమయ్య ||అప్పని||

‘అప్పడు’ అంటే తండ్రి. ‘ఎల్లవారికి అప్పడు ఆ తిరువేంగళాధీశుడు. అలాంటి వేంకటేశ్వర స్వామివారి వరం వల్ల పుట్టిన వాడే అన్నమయ్యోగి. అలాంటి అన్నమయ్య మాకే సొంతం.

జగన్ని పాలించే ఆదినారాయణుని తన అంతరంగాన నిలిపినవాడు. నిరంతరం ఎలాంటి ఆటంకం లేకుండా వైకుంఠానికి వెళ్ళి స్వామిని దర్శించి వచ్చే సనకసనందనాది మహామునుల సరసన చేరగల అంతటి అసామాన్యుడు అన్నమయ్య.

తన సామర్థ్యానికి గుర్తులైన జెండాలుగా ఎన్నెన్నో సంకీర్తనలను హరిని గూర్చి పాడుకున్నవాడు. విస్తారమైన వేదార్థాన్ని తాను తెలుసుకొని మనకు బోధపరిచిన ఆచార్యుడు అన్నమయ్య.

విశిష్టమైన రామానుజాచార్యులు ఆశయాన్ని అందుకొని నిలిచినవాడు తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుడు. సంకీర్తనలనే స్వర్ణపాత్రలతో శ్రీ వేంకటనాథుని

నామతీర్థాన్ని విందుగా అందచేసిన అన్నమయ్య అంటే అప్పని ప్రసాదం.
అతడు మనకే సొంతం.

అన్నమాచార్యుల రెండో కొడుకు పెదతిరుమలాచార్యులు తన తండ్రి
భక్తి తత్వాన్ని కొని యాడుతూ,

“హరియవతార మితడు అన్నమయ్య

ఆరయమాగురుండీతడు అన్నమయ్య

వైకుంఠ నాధుని వద్దవడి పాడుచున్నాడు

అకరమై తాళ్ళపాక అన్నమయ్య” అని శ్రీహరి ఖడ్గాయుధమైన
నందకాంశగా అన్నమయ్య అస్తిత్వాన్ని కురోసారి మనకు గుర్తుచేస్తాడు.

32 వేల కీర్తనాసుమాలను వేనామాలవానికి సమర్పించిన
అన్నమయ్యకూడా ఆఖరుగా అన్న మాట - పాట - ఒక్కటే

“దాచుకో నీ పాదాలకు తగనే చేసిన పూజలివి

పూని నీ కీరితి రూప పుష్పములివి అయ్యా ||దాచుకో||

“ఒక్క సంకీర్తనే చాలు వొద్దికై మమ్ము రక్షించగ

తక్కినవి భండారాన దాచి వుండనీ

వెక్కసమగు నీ నామము వెలసులభము ఫలమదికము

దిక్కయి నన్నేలితివిక అవి తీరనినాధనమయ్య” ||దాచుకో||

అన్న అన్నమయ్యను 95 సం॥ వయస్సులో తన దగ్గరకు తీసుకున్నాడా
తిరుమలేశుడు.

“భావములోన బాహ్యమునందును

గోవింద గోవిందయని” కొలిచిన అన్నమయ్య,

“విష్ణుని మహిమచే విహిత కర్మములు

విష్ణుని పొగడే వేదములు

విష్ణుడొక్కడే విశ్వాంతరాత్ము”డని విశ్వసించిన అన్నమయ్య

“ఆకటివేళల అలుపైన వేళల

వేకువ హరినామమే” అని నోరారా తొంభయ్ ఐదు వసంతాల కాలం ఆ వడ్డికాసులవానికి మనసు ఒడ్డి, మాట పాటల వాగ్గేయ వైభవాలనిచ్చి తరతరాలకూ నిలిచే తన్మయ భావనా సంకీర్తనా ధనాన్ని మన స్వరకోశాగారాలలో నిలిపి మనల్ని మేలుకొలిపిన హరి గారాల బిడ్డడైన అన్నమయ్య ఆ వైకుంఠ ధాముని చేరిన సం॥ 1503.

అనాటి నుండి సంకీర్తనమంటే అన్నమయ్య... వదకవితా నీరాజనమనగానే తోచే పేరు అన్నమయ్య - కవిత్యానికి, రసజ్ఞతకు, వేదాంత తత్వానికి, వేంకటేశుని సత్వానికి, నీతికి, రీతికి, మానసప్రీతికి, పాపభీతికి, సదాచార సంప్రీతికి, దురాచార ఖండనోద్ధతికి, జీవాత్మ పరమాత్మల సంయోగ పద్ధతికి,, రక్తికి, ముక్తికి, భక్తికి, పరమపదాసక్తికి, పరబ్రహ్మ తత్వావగాహనాశక్తికి - అన్నింటికీ ఆకరం, సుకరం, నికరం - అన్నమయ్య పదమే.

“శ్రుతులై శాస్త్రములై, పురాణకథలై, సుజ్ఞాన సారంబులై
యతిలోకాగమ విధులై, వివిధమంత్రార్థంబులై, నీతులై
కృతులై వేంకట శైల వల్లభరతి క్రీడా రహస్యంబులై
సుతులై తాళుల పాక యన్నమయ వచో నూత్నక్రియల్ చెన్నగున్”

- అని సంకీర్తనా లక్షణం నిర్వచించింది.

కాబట్టి అన్నమాచార్యులవారిలాగే మనం కూడా ముక్తకంఠంతో

“వేడుకుందామా వేంకటగిరి వేంకటేశ్వరుని

॥వేడు॥

“ఆమటి మ్రొక్కుల వాడే ఆది దేవుడే - వాడు

తోమని పళ్ళాల వాడె దురిత దూరుడే

వాడు - అలమేల్కంగా శ్రీ వేంకటాద్రినాధుడే” ||వేడు||

అంతటి కోనేటి రాయుడు కూడా కోరుకొనేటి కవితారాయడు
అన్నమయ్య కనుకనే....

“వేంకటేశ పరబ్రహ్మ రసతుందిల మానసమ్

అధ్యాత్మ విద్యామర్మజ్ఞం అన్నమార్యం నమామ్యహం” అనే

శ్రీ గౌరి పెద్ది రామసుబ్బశర్మ గౌరి శ్లోకంతో శుభసమాప్తి చేస్తూ
మంగళమహత్....

“శ్రీయః కాంతాయ కళ్యాణ నిధయ నిధయేర్థినామ్

శ్రీ వేంకట నివాసాయ శ్రీనివాసాయ మంగళమ్”

1. అదివో అల్లదివో

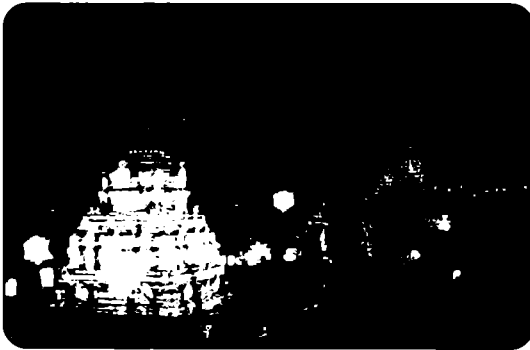
(మధ్యమావతి)

పల్లవి : అదివో అల్లదివో శ్రీహరివాసము
పదివేల శేషుల పడగల మయము ||పల్లవి||

చరణం : అదె వేంకటాచల మఖిలోన్నతము
అదివో బ్రహ్మాదుల కపురూపము
అదివో నిత్యనివాస మఖిలమునులకును
అదె చూడుడదె మొక్కు దానందమయము ||అదివో||

చెంగట నల్లదివో శేషాచలము
నింగి నున్న దేవతల నిజవాసము
ముంగిట నల్లదివో మూలనున్న ధనము
బంగారు శిఖరాల బహు బ్రహ్మామయము ||అదివో||

కైవల్యపదము వేంకటనగమదివో
శ్రీ వేంకట పతికి సిరులైనది
భావింప సకల సంపద రూపమదివో
పావనముల కెల్లఁబావనమయము ||అదివో||

చిదానంద రూపుడైన ఆ శ్రీమన్నారాయణుడు సదా ప్రసన్నుడై సాక్షాత్కరించే సుస్థిర శుభధామం ఏదీ? ఎక్కడ?

పద్నాలుగు లోకాలలో ప్రతిధ్వనించే హరినామానికి సాకారమై శోభిల్లే సప్తగిరుల ప్రాకారం ఇహలోకాన నెలకొన్న తావేది? పదివేలు శేషుల పడగల మయమై పరిధవిల్లే హరివాసానికి, పరితపించే భక్తకోటికి సావాసంగా నిలిచి తోడ్కొని పోయే ఆపన్న హస్తం ఎవరిది? ఇంకెవరిది? ఆ పన్నగశాయిని హాయిగా నోరారా కీర్తించిన అన్నమయ్యది. పదకవితతో పరమ పద సోపాన పంక్తులను అధిరోపించిన పదిహేనో శతాబ్ది నాటి వాగ్గేయ సార్వభౌమునిది. వాసిగల 32 వేల సంకీర్తనల రాశిని మనకోసం రాసి పెట్టిన 'శ్రీ వేంకటేశ భక్తి సంకీర్తనా వారాశి' తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు.

పాపకూపమైన కలియుగాన, మోక్ష సాధకమైన ఒకే ఒక్క ప్రక్రియ సంకీర్తనం.

ఆ సంకీర్తనకు ఆకరమై, ముక్తికి మార్గాన్ని సుకరం చేసే దేవదేవుడు ఒక్కడే. ఆయనే శ్రీ వేంకట నాయకుడు.

'కలౌ వేకంట నాయకః' అన్నారు పెద్దలు. 'వేం' అంటే పాపాలను, 'కట' అంటే నశింపజేసే నాయకుడు నారాయణుడే.

నేల విడిచి సాము చేసే అధర్మవర్తనులైన ఆసాములను సముద్ధరించడానికి నింగి నుండి నేలకు దిగిన ఆ స్వామే ఈ వేంకటేశుడు. ఆ శ్రీవారి నిజవాసమే ఈ వేంకటాచలం. అఖిల మునుల నిత్యనివాసం. బ్రహ్మాదులు కొలిచే బ్రహ్మాండ నాయకుని అఖండ ప్రభాసం.. అదే కలియుగ వైకుంఠమై కాంతులీనుతున్న తిరుపతీశుని పుణ్యక్షేత్రం తిరుమల. అదే - చిత్కళా సంశోభిత శ్రీనివాసం. అదే - అన్నమాచార్య సంకీర్తన రత్నకోశం.

విష్ణునివాసమైన వైకుంఠమంటే ఎక్కడో, ఎంతదూరానో లేదు. అదిగో! అదే ఆ హరినివసించే వికుంఠపురి. అది పదివేల పడగల ఆదిశేషునిలా

కనిపించే ఆ తిరుమలయే! అన్నిటికన్నా ఎత్తయిన, గొప్పదైన వేంకటగిరియే ఆ వైకుంఠం. అది బ్రహ్మాదిదేవతలకు అపురూపమైనది. మునులందరూ నిత్యం అక్కడే కొలువైవుంటారు. అది తెలుసుకొని స్తుతించడం కన్నా ఆనందం ఏముంది?

అదిగో! అక్కడే వున్నదే ఆ శేషాద్రి, అదే దేవతలు నిజంగా నివసించే చోటు. సాయుజ్యానికి అవసరమైన ముక్తిరూప మూలధనంగా మనకు అతి దగ్గరగా నున్న ఆ పసిడిగోపురాల ఆనంద నిలయమే బ్రహ్మజ్ఞానానికి ఆవాసమైన స్థలం.

పాపాలను కడతేర్చి, మోక్షానికి దరిచేర్చే వేంకటాద్రి అదే. ఏదైతే లక్ష్మీనాథుడైన వేంకటరమణునికి సిరులను సమకూర్చి అన్నిరకాల ఐశ్వర్యాలకూ మూలకారణం అవుతోందో ఆ వేంకటేశ్వరస్వామి వేంచేసి వున్న పరమపావనమైన హరివాసం అదే! ఆ తిరుమలయే.

అదివో! అల్లదివో! హరివాసం...

ఆనంద నిలయుని దరహాసం అదివో! అల్లదివో!

ఆహా! సుందర ప్రకృతి నేపథ్యాన అందరి మేలుకోరి

ఆకృతిని దాల్చావా! ఆపద మొక్కులవాడా! అందుకే

అన్నమయ్య తన ప్రతి కృతిలో నిన్ను ప్రతిష్ఠింప

చేసుకున్న జీవన్ముక్తుడయ్యాడు. శేషాచల, గరుడాచల,

వేంకటాచల, నారాయణాచల, వృషభాచల,

వృషాచల, అంజనాచల అనే సప్తగిరుల నడుమ

దీప్తిమంతమయ్యే దివ్యప్రకాశా! శ్రీ వేంకటేశా!

సామాన్యమైనదా ఈ కొండ! ఆర్తులకు అండదండ!

భక్తిగేయ గాయకుల మెడ నిండే మేలైన విరిదండ...

2. కట్టెదుట వైకుంఠము

(హిందోళ)

కట్టెదుట వైకుంఠము కాణాచయిన కొండ
తెట్టులాయె మహిమలే తిరుమల కొండ...

వేదములే శీలలై వెలసినదీకొండ
యేదెస పుణ్యరాసులే యేరులైనది కొండ
గాదిలి బ్రహ్మాది లోకముల కొనలకొండ
శ్రీదేవుడుండెటి శేషాద్రి యీ కొండ॥

సర్వదేవతలు మృగజాతులై చరించే కొండ
నిర్వహించి జలధుల్ నిట్టవరులైన కొండ
పుర్వి తపసులే తరువులై నిలిచిన కొండ
పూర్వపు టంజనాద్రి యీపొడవాటి కొండ॥

వరములు కొటారుగా వక్కణించి పెంచేకొండ
పరుగు లక్ష్మీకాంతు సోబనపు కొండ
కురిసి సంపదలెల్ల గుహల నిండిన కొండ
విరివైన దిదివో శ్రీవేంకటపు కొండ॥

వేదభోషలు వినిపించే శిలలు, వుణ్యరానులై వ్రవహించే సెలయేరులు బ్రహ్మాది లోకాలకు ఉనికిపట్టు. విశేషాలకు ఆలవాలం ఈ శేషాచలం. ఇక్కడ చరించే మృగజాతులన్నీ దేవతా స్వరూపాలే. ఈ తరువులన్నీ పూర్వ ఋషుల పుణ్యాకృతులే. సర్వపాపహరం స్వామి వెలసిన ఈ అంజనాచలం. ఇది వరాల కాణాచి... లక్ష్మీకాంతుని దయాదిక్కుచి.

తిరుమల గుహలంటే, హరిభక్తి అనే సిరిసంపదల భాండారాలు. ఆధ్యాత్మికత, తాదాత్మ్యం విరివిగా విలసిల్లే విష్ణుధామమే, వేంకటాచలం! మహిని వెలిసిన శ్రీ నిలయం... మాధన మానవ మధుర స్నేహాలయం.

ఇదే అంజనాద్రి. శ్రీ వేంకటనాథుని దివ్య మంగళాకృతి కొలువైన సన్నిధి. అణురేణు పరిపూర్ణమైన రూప వారధి. అణిమాది అష్టసిద్ధులకు ఆకరం. శుభకరం. సురుచిరం.. తిరుమలేశుని స్థావరం.

3. అన్ని మంత్రములు

(అమృత వర్షిణి)

పల్లవి : అన్ని మంత్రములు నిండే యావహించెను
వెన్నతో నాకు గలిగె వేంకటేశు మంత్రము ॥పల్లవి॥

చరణం : నారదుండు జపించె నారాయణ మంత్రము
చేరి బ్రహ్మాదుడు నారసింహ మంత్రము
కోరి విభీషణుడు చేకొనె రామ మంత్రము
వేరె నాకు గలిగె వేంకటేశు మంత్రము ॥అన్ని॥

రంగగు వాసుదేవ మంత్రము ధ్రువుండు జపించె
నంగలించెఁ గృష్ణమంత్రమర్జునుడును
ముంగిట విష్ణుమంత్రము మొగి శుకుడు పఠించె
వింగడమై నాకు నబ్బె వేంకటేశు మంత్రము ॥అన్ని॥

ఇన్ని మంత్రముల కెల్ల యిందిరానాథుడె గురి
పన్నిన దిదియే పరబ్రహ్మ మంత్రము
నన్నుఁగావం కలిగెబో నాకు గురుఁడియ్యంగాను
వెన్నెల వంటిది శ్రీ వేంకటేశు మంత్రము ॥అన్ని॥

వేంకటేశ్వరుని ఆరాధించడమన్నది వెన్నతో పెట్టిన విద్య అన్నమయ్యకు. ఇదొక్కటి చాలు. అన్ని మంత్రాలూ ఈ స్వామి నామంలోనే వున్నాయి.

నారద మహర్షికి నారాయణ మంత్రం వుంది. ప్రహ్లాదుడు జపించినది నరసింహమంత్రం. విభీషణుడు పలికేది రామమంత్రం. మరి అన్నమయ్యకు? ప్రత్యేకమైన ఈ వేంకటేశు మంత్రం.

‘నమో! వాసుదేవాయ’ అన్నాడు ధ్రువుడు. కృష్ణమంత్ర సాధనకు సమకట్టాడు అర్జునుడు. శుక మహర్షి పఠించేది విష్ణు మంత్రం. వీటి నుండి వేరుగా అభినదే వేంకటేశు మంత్రం.

ఎన్ని మంత్రాలైనా వుండొచ్చుగాక. అన్నిటికీ ఆ శ్రీపతే లక్ష్యం. పరబ్రహ్మాన్ని తెలుసుకోవడానికి కూర్చిన మంత్రం యిది. ఒకసారి స్వప్నంలో కనబడిన స్వామి అదేశించినట్లే ఘనవిష్ణువు అనే ముని గురుత్వంలో, శ్రీ వేంకటేశ్వర మంత్రోపదేశం తీసుకున్నాడు. నాటి నుండి ఆ మంత్రమే వెన్నెలై, వెన్నయై అన్నమయ్య నోట సంకీర్తనల మంత్రాలను పలికించింది.

4. మాధవా కేశవా

(కాపి)

పల్లవి : మాధవా కేశవా మధుసూదనా విష్ణు
శ్రీధరా పదనతం చింతయామి యూయం

చరణం : వామన గోవింద వాసుదేవ ప్రద్యుమ్న
రామరామ కృష్ణ నారాయణాచ్యుతా
దామోదర అనిరుద్ధ దైవ పుండరీకాక్ష
నామ త్రయా ధీశ నమోనమో

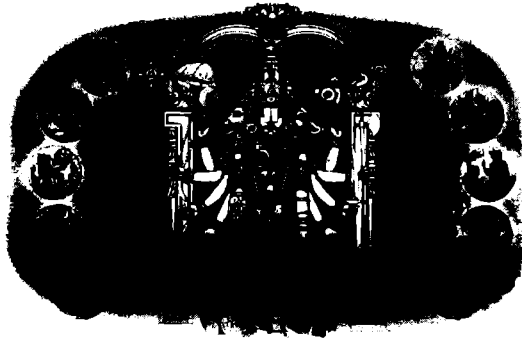
॥మా॥

పురుషోత్తమా పుండరీకాక్ష దివ్య
హరి సంకర్షణా అధోక్షజా
నరసింహ హృషీకేశ నగధరా త్రివిక్రమ
శరణాగత రక్ష జయజయ సేవే

॥మా॥

మహిత జనార్దనా మత్స్యకూర్మవరాహ
సహజ భార్గవా బుద్ధ జయతురగ
విహిత విజ్ఞాన శ్రీ వేంకటేశ శుభకరం
అహమిహ తవ పద దాస్యం అనిశంభజామి

॥మా॥

వివిధ నామాల స్మరణంతో విష్ణువును కీర్తిస్తున్నాడు అన్నమయ్య. దశావతారాల ప్రసక్తి చోటు చేసుకున్న కీర్తనయిది.

మాధవుడనీ కేశవుడనీ మధుసూదనుడనీ విష్ణువనీ కొనియాడుతూ - శ్రీధరా! అని సంబోధించి అలా హరి చింతన చేయడం వల్ల ఎంతటి ఆపదయైనా గోటి మీటుతో ఎగిరిపోయినట్టు పటా పంచలైపోతుంది.

వామన, గోవింద, వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్నా! అని పిలుస్తూ, బలరాముని, శ్రీరాముని, కృష్ణుని తలపోసాడాయన. నారాయణ, అచ్యుత - అనే పేర్లతో సంబోధించడంలో సారూప్యముక్తికి స్థానమైన వాడనీ, నాశనం లేనివాడనీ భావించాడు. దామోదర, అనిరుద్ధ, పుండరీకాక్ష - అనే నామాల అధిపతి ఆ స్వామే.

పురుషోత్తముడన్నా, పుండరీకాక్షుడైనా, దివ్యుడైన, హరి అన్నా ఆయనే. సంకర్షణ, అధోక్షజ శబ్దాలతనికి సంబంధించినవే.

నరసింహావతారునిగా, శ్రీరామునిగా (హృషికేశ శబ్దానికి వ్యుత్పత్తి ఇంద్రియాలకు ప్రభువని. ఈ క్రమంలో ఇంద్రియాలను జయించిన రాముని గుర్తు చేసుకోవడం అవతార క్రమోచితం), నగధరుడైన శ్రీకృష్ణునిగా, త్రివిక్రముడైన వామనునిగా, ఆ శరణాగత రక్షకుని జయజయ శబ్దాలతో కీర్తించాడు అన్నమాచార్యులు.

స్వామి జనాన్ని రక్షించే వాడు, సముద్ర మధ్యంలో గల 'జను' అనే రాక్షసులను సంహరించిన వాడు కనుక జనార్దన బిరుదంతో అలరారే గొప్పవాడయ్యాడు.

మత్స్య, కూర్మ, వరాహ, పరశురామ, బుద్ధ, కల్కి అవతార మూర్తియైన విజ్ఞాన వేత్త అయిన శ్రీ వేంకటేశుని వల్ల సర్వం శుభకరమవుతుంది. అలాంటి స్వామికి ఎల్లప్పుడూ దాసుడై ఆ పద సేవ చేస్తూ భజిస్తూ వుండాలి.

5. విన్నపాలు వినవలె

(బౌళి)

పల్లవి : విన్నపాలు వినవలె వింతవింతలు
పన్నగపు దోమతెర పైకెత్త వేలయ్య
॥పల్లవి॥

చరణం : తెల్లవారె జామెక్కె దేవతలు మునులు
అల్లనల్ల నంత నింత నదిగో వారె
చల్ల తమ్మిరేకుల సారస పుగన్నులు
మెల్లమెల్లనే విచ్చి మేలుకొనవేలయ్యా
॥విన్న॥

గరుడ కిన్నెర యక్ష కామినులు గములై
విరహపు గీతములు వింత తాళాల
పరిపరివిధముల బాడేరు నిన్నదివో
సిరిమొగముదెరచి చిత్తగించ వేలయ్య
॥విన్న॥

పొంకపు శేషాదులు తుంబురు నారదులు
పంకజ భవాదులు నీ పాదాలు చేరి
అంకెలనున్నారులేచి అలమేలు మంగను
వేంకటేశుడా రెప్పలు విప్పిచూచి లేవయ్యా
॥విన్న॥

తెలతెలవారేవేళ... దివ్యపికస్వనాల కలగానాల మంగళతూర్యరావాల
 హేల - వైకుంఠపురం మొగసాల, కైమోడ్పుల ఎదురుచూపులు, ఆ చూపుల్లో
 వేవేల వేడికోళ్ళు - ఆ వేడుకోవడంలో పాడుకోవడం కూడా ఓ వేడుకే. ఒకటా!
 రెండా! కోటానుకోట్ల జీవరాశుల వింత వింత విన్నపాలు. మరి వినిపించే
 అవకాశమో! - అదీ వస్తుంది. వేయిపేర్ల వినకరియైన వెన్నుడు తన పన్నగపు
 దోమతెరను పైకెత్తినపుడు దేవ, ఋషి గణాలు బారులు తీరి నిలబడి అప్పటికే
 జాము గడిచిపోయింది. నీటిబొట్టులతో తళతళలాడే తామరవిరిరేకులవంటి
 శీతల దృక్కులనయనాలను మెల్లమెల్లగా విచ్చి మేలుకొని శయనాగారాన్ని
 వీడి మమ్మేలుకోవయ్యా! అన్న విన్నపం వున్న ఎదురుతెన్నుల కన్నుల నిశ్శబ్ద
 అభ్యర్థనతో నిలబడింది భక్తకోటి.

గరుడ కిన్నర యక్షులంతా సాన్నిధ్యం కోరి వచ్చి, ఏమాత్రపు
 ఎడబాటునూ ఏమరిపాటునూ ఓర్చుకోలేని తహతహతో వింత తాళాలతో,
 వివిధ విధాలైన రాగాలమేళవింపుతో యింపుగా స్తుతిస్తున్నారు. శ్రీకళ లాలికే
 ముఖ దర్శనంతో ఆశ్రిత జనమందారుడన్న బిరుదానికి నిదర్శనం కావాలని
 స్వామి దర్శనానికై వేచివున్నారు.

భాషావటిమ వుటిల్లిన శేషుడు, గానాలమేనాలతో
 నారాయణస్మరణాను సారులై చతుర్థశ భువనాల 'పాట' సారులై చరించే
 తుంబుర నారదులు, బ్రహ్మాది దేవతలు స్వామి చరణనన్నిధినే
 కొలువైయున్నారు. శ్రీమన్నారాయణాధీనులై వున్నారు. సాక్షాత్తు నారాయణ
 రూపుడైన వేంకటేశ్వరా! విచ్చిన కన్నులతో అన్నులమిన్న అలమేలు మంగను
 వీక్షించి ఆ శుభదృష్టినే మా పై ప్రసరించవయ్యా! అన్న అన్నమయ్య ప్రార్థన
 - అఖిల జగద్ధర్మకు ఆర్తులు చేసే సంకీర్తనార్చన.

6. పాడగంటిమయ్య

(మోహన)

పల్లవి : పాడగంటిమయ్య మిమ్ము పురుషోత్తమా మమ్ము
నెడయకవయ్య కోనేటిరాయడా

కోరి మమ్ము నేలినట్టి కులదైమమా! చాలా
నేరిచి పెద్దలిచ్చిన నిధానమా
గారవించి దప్పిదీర్చు కాలమేఘమా! మాకు
చేరువ చిత్తములోని శ్రీనివాసుడా!

భావింపకైవసమైన పారిజాతమా! మమ్ము
చేవదేర గాచినట్టి చింతామణి
కావించి కోరికలిచ్చే కామధేనువా! మమ్ము
తానై రక్షించేటి ధరణీధరా!

చెడనిక బ్రతికించే సిద్ధమంత్రమా! రోగా...
లడచి రక్షించే దివ్యోషధమా!
బడిబాయక తిరిగే ప్రాణబంధుడా! మమ్ము
గడియించినట్టి శ్రీవేంకటనాథుడా

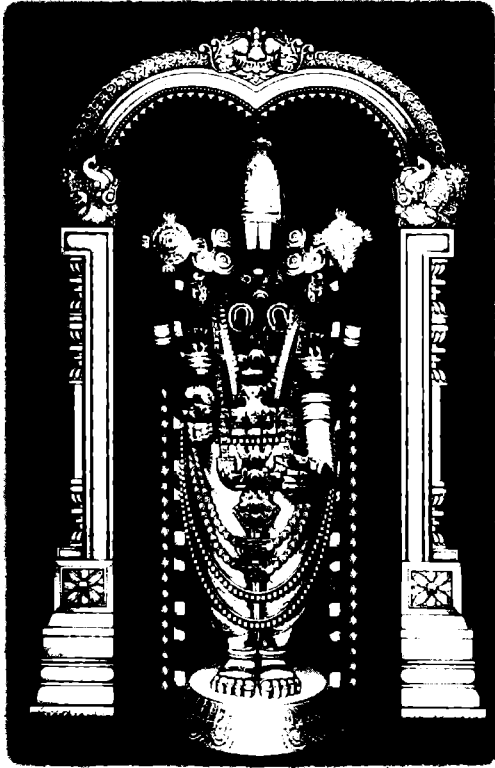
ఒక్క మునకతో పాపాలను హరించివేసి పాపన శక్తిదాయిని - స్వామి పుష్కరిణి. దీనికే మరోపేరు - కోనేరు. కోనేటికి ఈ మహత్తు ఎలావచ్చింది? దాని అధినాథుని వలన. ఎవరాయన? ఇంకెవరూ, కోనేటికి రాజైనవాడు, పుష్కరిణి చెంత కొలువై వూజలందుకొనే పుణ్యమూర్తి అయిన కోనేటిరాయుడు. అలాంటి పురుషోత్తముని జాడ తెలుసుకోగలగడమే జన్మసాఫల్యం.

“కలౌవేంకటనాయకః” అని స్వామికి ప్రతీతి. కోరి మనల్ని ఏలే ఇలవేల్పు, కులదైవం ఆయనే. మనపూర్వుల ద్వారా వేంకటేశమహాత్మాన్ని విన్నవారం. ఆయన లీలా విశేషాల్ని నిధిగా దాచుకున్నవారం. సంసార తాపత్రయంతో, అలిసిపోయిన అర్తజనాళి దాహాన్ని తీర్చే దయావర్షుడైన కాలమేఘుడాయన. ఏకాగ్రచిత్తంతో “ఏడుకొండల వాడా! వేంకటరమణా! గోవిందా! గోవింద” అని ఎలుగెత్తి పిలిస్తే, సప్తగిరులనూ దిగి లిప్తలో మనల్ని ఆదుకొనే అపార కృపాంతరంగుడు. చెదరని ధ్యాన తత్పరులకు వారి చిత్తాన్నే శ్రీగిరిగా చేసుకొని, గుండెయే శేషాచలంగా మలచుకొని పిలవకనే చెంతనుండి చింతదీర్చే ఆ స్వామి సర్వాంతర్యామి. తన అండ ఎడబాయనివ్వని వాడా కొండలరాయడు.

స్మరణ మాత్రమున తరుణోపాయాన్ని సూచించే భక్త పారిజాతమై, చేవదేరగా చిక్కులను విడగొట్టే చింతామణియై, కోరికలను తీర్చే కామధేనువై దివ్య ప్రభాశక్తి సంపత్ శోభితుడైన స్వామి అంటే - గోగోపగోపీజన రక్షణార్థమై గోవర్ధనగిరిని ఎత్తిన గోవిందుడే. “ఆపత్కాలే హరినామస్మరణం శరణం ప్రపద్యే” అన్నట్లుగా స్వామిని భావించితే చాలు. మన దగ్గరకు రావించినట్లే.

“వేంకటేశ సమోదేవో నభూతో నభవిష్యతి” అని బ్రహ్మాండ పురాణం చెప్పినట్టుగా ఆనందనిలయుని మించిన సాక్షాత్దైవం మరోటి లేదు. శ్రీనివాసాయనమోనమః అని స్మరించే ఆ పేరు, దివ్యపారిజాత పుష్పాల

పేరు. చేరి జపిస్తే చెడనివ్వని సిద్ధమంత్రం అది. భవరోగాలను అవలీలగా అణిచి లవలేశమైనా కర్మవాసనలు వుండనివ్వని దివ్య ఔషధమా పురుషోత్తముని జాడ. భక్తులను రక్షించే వాక్య ప్రమాణాన్ని దాటక నిత్యమూ ఓ కంటికనిపెట్టి వుండి ప్రాణంలో, ప్రాణంగా మసిలే వేంకటాధీశుడంటే, మనలను కాపాడాలనే కట్టుబాటును ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ దాటని దయాంతరంగుడు.

7. శరణు శరణు

(ఝంఝూటి)

పల్లవి : శరణు శరణు సురేంద్ర సన్నుత శరణు శ్రీపతి వల్లభ
శరణు రాక్షస గర్వసంహర శరణు వేంకటనాయకా

॥పల్లవి॥

చరణం : కమల ధరుడును కమల మిత్రుడు కమల శత్రుడు పుత్రుడు
క్రమముతో మీ కొలువు కిప్పుడు కాచినా రెచ్చరికయా

॥శర॥

అనిమిషేంద్రులు మునులు దిక్పతు లమర కిన్నెర సిద్ధులు
ఘనతతో రంభాదికాంతలు కాచినా రెచ్చరికయా

॥శర॥

ఎన్నగల ప్రహ్లాదముఖ్యులు నిన్ను గొలువగ వచ్చిరీ
విన్నపము వినవయ్య తిరుపతి వేంకటాచల నాయక

॥శర॥

హే! ప్రభో! వేంకటనాయకా! శరణు.... శరణు... దేవేంద్రుని
స్తుతులందుకొనేవాడా! లక్ష్మీపతీ! రాక్షసుల గర్వాన్ని అణచిన స్వామీ శరణు!
శరణంటూ హరిని ఆశ్రయిస్తూ ఆర్తితో చేసిన శరణాగత సంకీర్తనమిది.

ఇందులో “హచ్చరిక” ఊతపదాన్ని వాడే సంప్రదాయాన్ని పాటించారు
అన్నమయ్య. ఇంకో గమ్మత్తు ఏమిటంటే వెదడుకు మేతలాంటి
గుప్తపదబంధాలు కొన్ని వాడిక చేసారు. పాడుపు కధలనే అనుకోవచ్చు వీటిని.

కమలధరుడును, కమల మిత్రుడు, కమల శత్రుడు పుత్రుడు
క్రమముతో మీ కొలువుకిపుడు కాచినారెచ్చరికయా! అనే చరణంలో తమాషా
చూడండి.

కమలధరుడు - కమలాన్ని ఒక పుష్పబాణంగా ధరించిన మన్మధుడు

కమల మిత్రుడు - తన కిరణాలతో తామరపూలను వికసింపజేసే
సూర్యుడు.

కమల శత్రుడు - తాను రావడంతోనే కమలాలను
ముడుచుకుపోయేలా చేసే చంద్రుడు.

ఇక మిగిలిన పదం పుత్రుడు. దీనికి అన్వయం ఎలా? ముందున్న
శత్రుడు పదాన్ని అనుసంధానించుకున్న ‘కమల’ శబ్దాన్ని యిక్కడ జత చేస్తే
కమల పుత్రుడు అనే పదబంధం తయారవుతుంది. దీనికి అర్థం - కమలం
నుండి పుట్టిన బ్రహ్మ అని. వీరంతా విష్ణుదర్శనం కోసం ఎదురుచూస్తున్నారు.
ఆయన ఆదేశంతోనే వారి వారి విధులను నిర్వహించాల్సి వుంది.
సృష్టికార్యానికి ప్రేరకుడు మన్మధుడు. ప్రపంచంలోని వేడిమికి వెలుగుకు
ఆధారం సూర్యుడు. చలువకు, ఆహ్లాదానికి కారకుడు చంద్రుడు. వీటన్నిటికి
మూలమైన సృష్టికి కర్త బ్రహ్మ. అలాంటి బ్రహ్మకు తండ్రి విష్ణువు. కనుక
హరి దర్శన ఆదేశానికై వీరంతా వైకుంఠద్వారాన వేచి వున్నారు.

దేవేంద్రుడు, మునులు, దిక్పాలకులు, కిన్నరులు, సిద్ధులు
తదితరులంతా అక్కడున్నారు. రంభ మొదలుగాగల దేవకాంతలు కూడా
అక్కడే.

ప్రహ్లాదుడు ఆదిగా గల ముఖ్య భక్తులంతా ఆ పురుషోత్తమ సేవకోసమే
వచ్చారు. తిరుపతి నాయకా! దయచేసి వారి విన్నపము వినవయ్యా!

8. నారాయణతే నమో నమో

(బేహగ్)

పల్లవి : నారాయణతే నమో నమో
భవ నారద సన్నుత నమోనమో ||నారా||

చరణం : మురహర భవహర ముకుంద మాధవ
గరుడ గమన పంకజ నాభ
పరమ పురుష భవ బంధవిమోచన
నరమృగ శరీర నమోనమో ||నారా||

జలధిశయన రవిచంద్ర విలోచన
జలరుహ భవనుత చరణయుగా
బలిబంధన గోపవధూ వల్లభ
నలిన ప్రియతే నమోనమో ||నారా||

అది దేవ సకలాగమ పూజిత
యాదవ కుల మోహన రూప
వేదోద్ధర తిరువేంకట నాయక
నాద ప్రియతే నమోనమో ||నారా||

నీరు నివాస స్థానముగా గలిగినవాడు నారాయణుడు. పితృదేవతలకు సదా జలవసతి కలిగించేవాడు నారదుడు. సర్వశబ్దాలకు ఆధారభూతుడైన వానిగా నారాయణపదానికి అర్థం ఉంది. అను నిత్యం నారాయణ శబ్దోద్భావంతో నరసమూహ పాపాన్ని ఖండించే మహిమగలదిగా 'నారద' పదానికి మరో పరమార్థం ఉంది. శ్రీ మహావిష్ణువు పరమపురుష శబ్దానికి ఆకారమైనవాడు. మురహర, ముకుంద, మాధవ నామాలు అతనివే. భవ బంధాల్ని హరించిమోక్షాన్నిచ్చే (ముకుంద) గరుడ గమనుడు. పంకజనాభుడు. హిరణ్య కశిపుని వంటి అహంకారిలోని ఇహలోక విషయవిషనాడుల్ని చీల్చి భవరోగతిమిరాన్ని పారద్రోలిన నారసింహుడు ఆ నారాయణుడే.

పన్నగశాయియైన విష్ణువుకు పాలకడలే పడకటిల్లు. సూర్యచంద్రులే నయనాలు. మరి పాదాలో! బలి చక్రవర్తిని పాతాళానికి అణచిన సందర్భాన బ్రహ్మాభిషిక్తమైనవి. తానొక్కడే పురుషోత్తముడై, మిగిలిన పాశబద్ధ జగత్సర్వస్వమూ గోప వధూవర్గమై అలరారగా వెలుగులీనే పద్మనాభుడాయన.

ఆదివరాహమూర్తిగా వేదవేద్యుడై, వేదాలలో సామవేదమై శోభిల్లే మురళీధర మోహనరూపుడైన శ్రీవేంకట నాయకుడు, వేదోద్ధారుడు... నాద ప్రియుడు. నాదానికి ఆధారభూతమైన శబ్దానికి ఆకారమై సర్వోసర్వత్రా మధురంగా వ్యాపించిన నారాయణా! నీకు నమస్సులు. నారదసన్నుతా! నీకు అభివాదం.

9. కంటి శుక్రవారము

(అనందభైరవి)

పల్లవి : కంటి శుక్రవారము - గడియ లేడింట
అంటి అలమేల్కంగ - అండ నుండే స్వామిని

చరణం : సొమ్ములన్నీ కడబెట్టి - సొంపుతో గోణముగట్టి
కమ్మని కదంబము - కప్పు పన్నీరు
చెమ్మతోన వేస్తువలు - రొమ్ము తల మొలచుట్టి
తుమ్మెద మైచాయతోన - నెమ్మది నుండే స్వామిని

పచ్చకప్పురమె నూతీ - పసిడి గిన్నెల నించి
తెచ్చి శిరసాదిగ - దిగనలది

అచ్చెరపడి చూడ - అందరి కన్నుల కింపై
నిచ్చెమల్లెపూవు వలె - విటుతానుండే స్వామిని

తట్టు వునుగే కూరిచి - చట్టలు చేరిచినప్పు
పట్టి కరగించి వెండి - పళ్ళాల నించి
దట్టముగ మేనునిండ - పట్టించి దిద్ది
బిట్టు వేడుక మురియు చుండే - బిత్తర స్వామిని

ఉత్సాహవంతులైన భక్తకోటికి కొంగుబంగారమైన స్వామికి ఉత్సవాలకేం కొదవా! సంకల్ప మాత్రాన సౌభాగ్యాన్ని యిచ్చే వరదాయకునికి సేవలేం తక్కువ! సుప్రభాతం మొదలు పవళింపు సేవ వరకూ ఆ పరంథాముని పరిపరివిధాలు సేవించుకోగల అదృష్టం మనది. అందులో భాగమే శుక్రవారం నాటి ప్రత్యేక అభిషేక సేవ.

వేంకటేశ్వర స్వామికి శనివారం ప్రీతి అంటారు. మరి ఈ శుక్రవారం సంగతేమిటి? అది అమ్మవారికి ఇష్టమైన రోజు. స్వామిని 'బాలా' (పార్వతీదేవి లేదా శక్తి స్వరూపిణి) స్వరూపంగా కొలిచే భక్తులున్నారు. శ్రీవారి కొలువున్న కొండ శ్రీ చక్రమేరు నమూనాలో వుంటుంది. అంతేకాదు, విగ్రహం భుజాలపై, స్త్రీలకు వుండే పొడవైన శిరోజాలులా వుండే స్వామి తలకట్టు అమరికను నిజరూప దర్శన వేళ చూడొచ్చు. ఈ దర్శనం దొరికేది శుక్రవారం నాడు మాత్రమే. అలంకారాలన్నీ తొలగించి కొ చిన్న అంగవస్త్రం మాత్రం వుంచి అభిషేక సేవ అనంతరం సుగంధద్రవ్యాలు అలది తిరిగి స్వామిని యధాలంకార భూషితుని చేస్తారు. అలాంటి దివ్యసేవను ఓ శుక్రవారం నాటి పొద్దున్న మూడుగంటల వేళపుడు చూసిన పారవశ్యంలో అన్నమయ్య చేసిన సంకీర్తన యిది. కాలమానం ప్రకారం - గడియ లేదా ఘడియ అంటే 24 నిమిషాలు.

గడియలు ఏడింట అంటే $7 \times 24 = 168$ నిమిషాలు. గంటల్లో అయితే $= 2$ గం॥ 48 ని॥లు. ఉరమరగా తెల్లవారేముందరి 3 గంటల సమయం. 'గడియలేడింట' - అంటే కాలమానం ప్రకారం నుమారుగా తెల్లవారుయూమున మూడుగంటల సమయం.

ముందుగా ఆభరణాలన్నీ తొలగిస్తారు. చిన్న అంగ వస్త్రం మాత్రం చుడతారు. తర్వాత కమ్మని వాసనలు గుభాళించే నలుగు పిండిని పన్నీటితో కలిపి రొమ్ము, తల, మొలభాగాలకు పట్టించిన మీదట తుమ్మెదరంగుతో నల్లగా నిగనిగలాడుతున్న చల్లని స్వామిని చూసాడు అన్నమయ్య.

నూరిన పచ్చకర్పూరాన్ని బంగారు గిన్నెల నిండా తీసుకొచ్చి తల నుండి పాదాల వరకు 'అలదిన మీదట, ఆ కర్పూరపు తెల్లదనంతో నిచ్చె మల్లెపూవులా వున్నారట స్వామి. ఆ మూర్తిని తనివితీరా ఆశ్చర్యంతో చూస్తుండగా ఇంపుగా అలరారుతున్నాడు కేశాద్రివాసుడు.

పునుగుపిల్లి నుండి తీసిన పరిమళ ద్రవ్యాన్ని వెండిపళ్లా నిండా చేర్చి తొడల నిండా పులిమి, శరీరం నిండా దట్టంగా పూసిన పూతతో సహజ సుందరుడైన శ్రీవారు మరింత శోభాయమానుడయ్యాడు. అలమేలు మంగమ్మతో కలిసి మనకు అండగా వుండే స్వామికి జరిగే శుక్రవార సేవా విధమిది.

10. వాడివో కంటిరటరే!

(హిందోళ)

వాడివో కంటిరటరే వన్నెలవాడు

పైడి మోలముకటారు పరుజులవాడు॥

పెద్దకిరీటమువాడు పీతాంబరమువాడు

వొడ్డిక కౌస్తుభమణి వురమువాడు

ముద్దుల మొగమువాడు ముత్తేల నామమువాడు

అద్దిగో శంఖచక్రాల హస్తాలవాడు॥

అందిన కటిహస్తము అభయహస్తమువాడు

అందెల గజైల పాదాలమరువాడు

కుండనంపు ఈ మకరకుండలంబులవాడు

కందువ బాహువురుల కడియాలవాడు॥

నగవు చూపులవాడు నాభికమలమువాడు

మొగవుల మొలనూళ్ళ మొలవాడు

చిగురు మోచినాడు శ్రీ వేంకటేశుడు

తగు నలమేల్కంగ తాళిమెడవాడు॥

అనంద నిలయుడు శ్రీనివాసుడు. అలంకార ప్రియుడు ఈ తిరుమలేశుడు. సర్వాభరణ సంశోభిత కోటి సూర్య ప్రకాశుడే శ్రీ వేంకటేశుడు. నల్లని మేనికి పచ్చని పసిడి జిలుగులు.. చల్లనిచూపులలో చక్కని మిసిమి వెలుగులు.. ఒళ్ళంతా కళ్ళు చేసుకొని జన్మజన్మల కాలం వీక్షించినా తనివిదీరనంత తన్మయ రూప విలాసం, స్వర్ణమయ తేజోవికాసం - ఈ లక్ష్మీనాథునిది. ఎన్ని పదాలకైనా ఎన్నగా చాలని బంగారు స్వామి సింగారాలను ఎన్నిక చేసిన మాటలతో మాట కట్టి ముడుపుగా అందించిన ఒడుపు అన్నమయ్యదే..

బ్రహ్మ కడిగిన పాదాల నుండి కళ్ళుచెదిరే కనక భూషాలంకృత కాంతి వలయానికి స్వాగతిస్తున్న సంకీర్తనమిది...

‘వాడివో కంటి రటరే వన్నెలవా’ డని అనడంలో వన్నెకాడయిన వేంకటేశుడనే అర్థంతో పాటు మరో విశేషం కూడా ఉంది. ‘వాడివో కంటిరట రేవన్నెల వాడు’ అని అనుకొంటే రాత్రి రంగయిన నల్లని వాడని కూడా భావించవచ్చు. శ్రీవారి నలుపులో నిగనిగలు. దానికి పసిడి పసిమి ధగధగలు.

ఇదిగో మొలనున్న నందక ఖడ్గమనే సూర్య కఠారి తళతళలు. అదిగో శిరసున వజ్ర కిరీటపు మిలమిలలు. వీటికి సాటిగా పచ్చని పట్టుబట్టల కట్టుబాటులో కనికట్టుల కళలూ, కాంతులు.. లక్ష్మీనివాస వక్ష స్థలాన సంస్కారయమాన కౌస్తుభ ప్రకాశం, ముద్దులాలికే ముగ్ధ మోహన ముఖమండలాన మెరుపులీనే ముత్యాల నామం... శంఖు చక్రాలు దాల్చి, కటి హస్త అభయహస్తాల విరాజిల్లే కళ్యాణ కారణ కారుణ్య కటాక్ష వీక్షణముల వాడు. అందాల వాడు, అందరికీ అందేవాడు. అందెల సందడితో ముజ్జగాల మందిరాల గజ్జెలు ఘల్లుఘల్లుమన సంచరించు స్వర్ణ మంజీరాల నాదాల పాదాలవాడు. మకర కుండల కర్ణాభరణుడు.. బాహుదండాల పైడి కడియాల నివ్వెర పరచు సవ్యదుల వాడు. వాడల వాడలలో వాడేననిపించే

వాడని వన్నెల మల్లెల నవ్వుల మంజు భాషణుడెవ్వడు? అంజనాద్రీశుడై,
 ఆర్తజనాధీశుడై, సంకీర్తనానంద పరవశుడై రసావేశుడై రాజిల్లే శ్రీ వేంకటేశు
 డే!

చూపుల్లో నవ్వు... బొడ్డున తామరపువ్వు, బిరుసైన కటికి బిగువైన
 మొలతాటికి వరుస కుదిరిన కుదురైన సొప్టవము వాడు, చక్కని కప్పురపు
 చుక్క అమరగా చిన్ని చుబుకం ముద్దులూరగా బంగరు గడ్డెపై వెలిసిన
 జగన్మంగళ జేగీయామాన శోభాకృతి - ఈ శ్రీపతి... ఇల మేలుకోగా
 ప్రజనేలుకోగా అలమేలు మంగతో అవతరించిన వకుళ మాలాభరణునికిదే
 ముకుళిత హస్తాంజలి.

11. నిగమ నిగమాంత వర్ణిత

(హిందోళ)

నిగమ నిగమాంతవర్ణిత మనోహరరూప

నగరాజ ధరుడ శ్రీనారాయణ

దీపించు వైరాగ్య దివ్య సౌఖ్యంబియ్య

నోపక కదా నన్ను నొడబరపుమ

పైపైనే సంసార బంధముల కట్టేవు

నా పలుకు చెల్లునా నారాయణ

చీకాకుపడిన నాచిత్త శాంతముసేయ

లేకకా నీవు బహు లీలనన్ను

కాకుసేసెదవు బహు కర్మముల బడువారు

నా కొలది వారలా నారాయణ

వివిధా నిర్బంధముల వెడల ద్రోయకనన్ను

భవసాగరముల దడ బడ జేతురా

దివిజేంద్రవంద్య శ్రీ తిరువేంకటాద్రిశ

నవనీత చోర శ్రీ నారాయణ

వేద వేద్యుడైన వేంకటేశ్వరుడు నిత్య ఘనోహరుడు. గోపబాలకునిగా గోవర్ధనగిరిని చిటికెన వ్రేలితో పైకెత్తిన శ్రీకృష్ణ పరంధాముడు. చిటికెలో ఆపదలు పోగొట్టగల కాపుదల శ్రీమన్నారాయణ నామ సంకీర్తనానిదే..

వైరాగ్యం కన్నా వెలిగే దివ్య సౌఖ్యం వేరేదీ లేదన్న విజ్ఞాన విధాత ఈ వేదాచలాధీశుడు. అయినా ఎందుకనో ఆ ప్రజ్ఞానాన్ని ప్రసాదించక ఉపేక్షిస్తున్నాడు. సంసార పాశబద్ధుల్ని చేసి దేనికీ పరీక్ష! చిత్త శాంతి కోసమై ఎన్నాళ్ళీ నిరీక్ష? కర్మ విముక్తులను చేయక ఎందుకింత వివక్ష? లోకాల చీకాకులను తొలగించి శోకాల పరిమార్చగా ఎన్నెన్ని నాళ్ళని పాపపుణ్యాలు సమీక్ష?

‘వేంకటేశా!’ అంటే వెంటనుంటాననే నీ బాస, ‘నారాయణా!’ అనగానే ‘నాయనా’ అంటావనే ఆశ, ‘మాధవా’ అన్నంతనే ‘మానవా’ అని పలుతావుల పలుకుతావనే విశ్వాస శ్వాస. ఏదీ! ఏదీ! దయానిధివే... కృపాజలధివే! ఋణబంధ విమోచన సంకీర్తన కృపాణ మహాశస్త్రనిధివే! మోహవేశ ప్రణ చికిత్సోప కరణమైన నారాయణ మహాన్మంత్ర సన్నిధివే! ఏదీ నీ కరుణ? ఎక్కడ నీ చరణం? దిక్కు నీవే స్వామీ! నీ నామ జపమే ఈ నరజన్మకు నివారణం... బద్ధ పాశనిర్మూల కారణం. జనార్దన మంత్రాధీనం జగత్సర్వం..

ఓం! నమో నారాయణాయ..

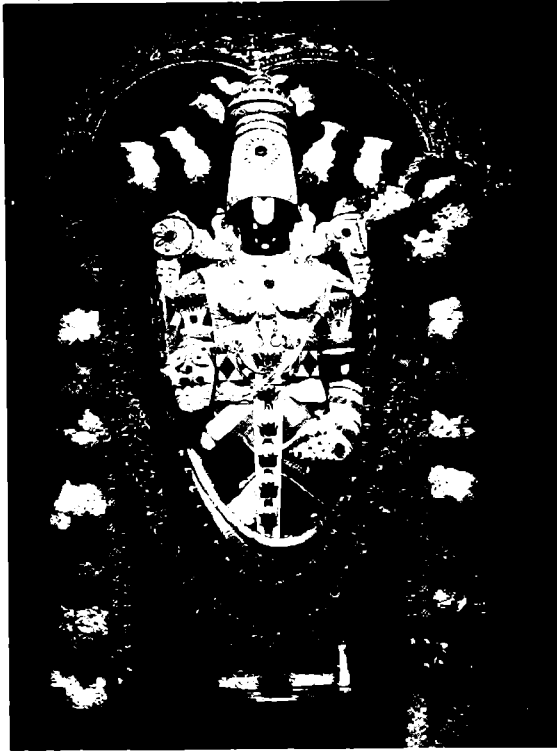
ఓం! నమో నారాయణాయ...

ఓం! నమో నారాయణాయ...

కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాలనే అరిషడ్వర్గాల దుర్గమ దుర్గంధ కందకాలతో నిండిన ఈ దేహం... సందేహం... బతుకు యాతనల గతుకుల బాటలో అతుకుల బొంతలాంటి శరీరమనే మూటతో అర్థం లేని

వెతుకులాటతో సాగే ఈ అగమ్య యానాన్ని ఇంకా ఎందుకిలా కొనసాగింప
చేస్తున్నావయ్యా..!

వేంకటరమణా! సంకట హరణా! శంకా నివారణా!
దేవాధిదేవా! మోక్ష స్వభావా! వైరాగ్య ప్రభావా!
నారాయణా! భవసాగర తరంగ పీడన నుండి
భగవదంతరంగమనే నీడకు చేర్చువా స్వామీ!
ఏడుకొండల వాడా! వేంకటరమణా!
గోవిందా! గోవిందా!

12. ఎంతమాత్రమున

(ద్విరాగమాలిక)

పల్లవి : ఎంతమాత్రమున నెవ్వరు దలచిన అంతమాత్రమే నీవు
అంతరాంతరము లెంచి చూడ పిండతే నిప్పటి యన్నట్లు

చరణం : కొలుతురు మిము నైష్ఠవులు కూరిమితో విష్ణుడని
పలుకుదురు మిము వేదాంతులు పరబ్రహ్మాంబునుచు
తలతురు మిము శైవులు తగిన భక్తులును శివుడనుచు
అలరి పాగడుదురు కాపాలికులు ఆది భైరవుండనుచు
సరినెన్నుదురు శాక్తేయులు శక్తి రూపునీవనుచు
దరిశనములు మిము నానా విధులను తలపుల కొలదుల భజింతురు
సిరుల మిమ్మునే యల్ప బుద్ధి దలచిన వారికి నల్పంబవుదువు
గరినుల మిమ్మునే ఘనమని తలచిన ఘనబుద్ధులకు ఘనడవు
నీవలన గొరతే లేదుమరి నీరుకొలది తామరవు
ఆవల భాగీరథ దరి బావుల ఆజలమే వూరినయట్లు
శ్రీవేంకటపతినివైతే మము జేకొని వున్నదైవమని
యీవలనే శరణని యొడను యిదియే పరతత్వమునాకు

“యే యథామాం ప్రపద్యనే తాం స్రదైవ భజామ్యహమ్

మమ వర్తాను వర్తనే మనుష్యాః సర్వశః” - అనే గీతా వాక్యాన్ని గీతంగా మలిచి సంకీర్తనా వ్యాఖ్యానం చేసారు అన్నమయ్య “ఎవరు ఎలా నాకు ప్రపన్నులవుతారో వారిని అదే విధానంలో అనుగ్రహిస్తా” నన్న భగవద్వచన సార సంగ్రహమీగేయం. విపులమైన ఈ పృథ్విలో విభిన్న మతాలున్నాయి. వివిధ నామాలతో విలసిల్లే వేల్పులున్నారు. వారిని ప్రస్తుతించే స్తోత్రాలకు, ఉపాసనా మార్గాలకు కొదవే లేదు. “పిండి కొలది రొట్టె” అన్నట్లుగా “చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంత మహదేవా!” అన్నట్లుగా భావనకొద్దీ భక్తి, భక్తిని బట్టే భగవత్ సాక్షాత్కారం.

వైష్ణవులకు విష్ణువై, వేదాంతులకు పరబ్రహ్మమై, శైవులకు సదాశివుడై, కాపాలికులకు భైరవ మూర్తియై సాక్షాత్కరించే భక్తజన ఇచ్చారాపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు.

“బాలా” అనే ఆదిశక్తి నామాంతరంతో ఆ తిరుపతీశుని “బాలాజీ” గా అర్చించే ఉత్తరాది వారికి ఆ స్వామి, దేవీస్వరూపుడే. శాక్తేయులను కటాక్షించే శక్తిస్వరూపంగా శ్రీనివాసుని పేర్కొన్నది అందుకే. వేదవేద్యుడైన స్వామిని “నానావిధులను తలపుల కొలదుల” భజించేవారికి దర్శనం భాగ్యం కూడా ఆ తీరునే కలుగుతుంది. ఇక్కడ ‘దరిశనములు’ అంటే యింకో అర్థం కూడా గోచరిస్తుంది. మంత్రాలు, బ్రాహ్మణాలు, ఉపనిషత్తులు, సూత్రాలు, పురాణాలు, స్మృతులు అనే ఆరింటిని ‘షడ్దర్శనములు’ అంటారు. ఇవి వేదం నుండి ఉద్భవించాయి. చతుర్వేదవేత్త బ్రహ్మకు తండ్రి, హిరణ్యాక్షుని నుండి వేదాలను కాపాడిన సంరక్షణా శీలుడూ అయిన నారాయణ భావన అంటే వేద స్వరూపమే. కనుకనే షడ్దర్శనమూలమైన వేదాత్మకుని ఎవరెలా భావిస్తే వారినలాగే దీవిస్తాడు. సంకల్పం సమృద్ధిగా

వుంటే, సాక్షాత్కారం సంతృప్తిగా వుంటుంది. ఆలోచనే అల్పమైతే ఆనందమూ అంతంతమాత్రమే.

“పుణ్యం కొద్దీ పురుషుడు - దానం కొద్దీ బిడ్డ” అన్న నానుడి లాగే ‘నీరు కొలది తామర’ లాంటిది ఆ స్వామి ఉనికి. గంగానదికి చుట్టు పక్కలున్న నేలలో బావి తవ్వితే ఊరేది గంగోదకమే కదా! అలా తిరువేంగళనాధుని భజించే సరళిని బట్టే, ప్రసరించే ప్రసన్నవీక్షణస్థాయి. కనుక నిగమాల సిగబంతియైన హరిని మించిన సిరికాని, పరతత్వం కాని మరొటి లేదని శరణు వేడిన వారికి ఆ కమలాకాంతుని కరుణా కటాక్షం పుష్కలమవుతుంది. ఆ ధ్యానం, ఆ స్మరణం సత్ఫలమవుతుంది.

13. బంగారు మేడలలోన

(మధ్యమావతి)

పల్లవి : బంగారు మేడలలోన పరమాత్ముడువాడే
సింగరాలు మీద మీద సేయరే చెలులు

చరణం : తట్టపుణుగులనూనె తగనిండా నంటుకొని
గట్టిగా కస్తూరి అట కలివెట్టి
మట్టులేని పన్నీట మజ్జన మాడె నిడె
వెట్టదీర నిందరును విసరరే చెలులు

||బంగారు||

కప్పురంపు గందవోడి కడునిట్టె మెత్తుకొని
కొప్పుదువ్వి ముడిచెను గొజ్జంగలెల్లా
తెప్పలుగా నించుకొనె తిరుమేన సొమ్ములెల్లా
దప్పిదీర విడెమీరే తలకొని చెలులు

||బంగారు||

అలమేలు మంగను వురమందు నిట్టెనించుకొని
తులసిదండలు మోచే నిలువునను
చెలరేగి అరగించె శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు
కొలువున్నాడు మోహాలు గుప్పరే చెలులు

||బంగారు

పరమాత్ముడు ఒక్కడే పురుషుడు. మిగిలినవారంతా స్త్రీలకిందే లెక్క. భక్తుడు తనను తాను మహిళగా భావించుకొని చుట్టూ వుండే వారిని చెలులుగా సంబోధించి పిలుస్తున్నాడు - అలంకరించబడిన స్వామి దర్శనానికి.

బంగారు శిఖరం గల ఆనంద నిలయమే వసిడివేడగా వెలుగులీనుతున్నాడదిగో పరమ పురుషుడైన వేంకటేశ్వరుడు. చెలులారా! ఆయన్ని అలంకరించండి.

చాలినంత పునుగు, నూనెను నిండా రాసుకొని కస్తూరిని బాగా కలియబెట్టి అడ్డా ఆపూ లేనంతగా పన్నీటితో స్నానమాడిన విభుడు శ్రీనివాసుడు. మనసు చల్లబడే ఈ మాటలు వినగా రండి!

కర్పూరంతో కలసిన గంధపు పొడిని ఒక్కక్షణంలో ధరించి, దువ్విస కొప్పలో సువాసన విరజిమ్మే గొజ్జంగి పూలను ముడుచుకున్నారాయన.

శ్రీకళలు చిందే శరీరం నిండా ఆభరణాలు ధరించారు. ఆయనకు తమను తాము అర్పించుకోవడం ద్వారా స్వామితో ఐక్యం కావాలనే దాహాన్ని తీర్చుకుంటున్నారు చెలులు.

గుండెలో అలమేలు మంగ కొలువైవుండగా, ఆ బంగారు మేడ తలవాకిలికి చేతులు ఆన్ని నిలబడ్డారు స్వామి. మించిన ఉత్సాహంతో ఆరగింపు పూర్తికానిచ్చి కొలుపుదీరిన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని మోహించకుండా వుండగలరే!

14. అణురేణు పరిపూర్ణ

(షణ్ముఖ ప్రియ)

అణురేణు పరిపూర్ణమైన రూపము
అణిమాది సిరి అంజనాద్రి మీది రూపము॥

వేదాంతవేత్తలెల్లా వెదకేటి రూపము
ఆదినంత్యములేని ఆరూపము
పాదు యోగీంద్రులు భావించురూపము
ఈ దశనిదివో కోనేటిదరి రూపము॥

పాలజలనిధిలోన బవళించే రూపము
కాలసూర్య చంద్రాగ్ని గల రూపము
మేలిమి వైకుంఠాన మెరసిన రూపము
కీలైనదిదే శేషగిరి మీది రూపము॥

ముంచిన బ్రహ్మాదులకు మూలమైన రూపము
కొంచని మఱ్ఱాకు మీది గాన రూపము
మంచి పరబ్రహ్మమై మమ్మునేలిన రూపము
ఎంచగ శ్రీ వేంకటాద్రి నిదెరూపము ॥

అహా! వేంకటనాయకుని రూపసౌందర్యాన్ని వేనోళ్ళు పొగడినా తనివి తీరదు. అది, వేదాంత వేత్తలు వెదికే రూపం... ఆద్యంతాలకు అతీతం. యోగిశ్రేష్టుల హృదయ స్థితం. పరమ పావనుల గుండె కోనేటిలో గుడి కట్టుకున్న ఆత్మారాముడే తిరుమల రాయుడు. పాలకడలిలో పన్నగశాయి. సూర్యచంద్రులే అతని కన్నుదోయి... అనంత కాల నిరంతనుడు, అగ్నితేజ నమన్వితుడు.. హితుడు.. వైకుంఠ భానుడు.. శేష గిరీశుడు.. శ్రీ వేంకటేశుడు.

బ్రహ్మాండాన్ని సృష్టించే బ్రహ్మకు తండ్రిగా, ప్రళయాంతాన వటపత్రంపై దోగాడే శిశువుగా ద్వయరూపాల గోచరించే గోవిందుని సమ్యక్ దర్శనమే తిరుమల శ్రీనివాసాకృతి.

ఇన్నోటి రూపాలకు మూలమైన ఆ అపురూప విగ్రహుని, క్షణక్షణానుగ్రహుని ఈ ఒక్కనోటితో సన్నుతించ సాధ్యమా! బహుశా మనలాంటి వాళ్ళకోసమేనేమో, ఈ మూడు నామాల సామికి వేయి నామాలున్నాయి. పిలచే పేరు వేరయినా పలికే దైవం ఒకడే. అదే పరబ్రహ్మాత్ముకుడై నిలిచే కలియుగ వైకుంఠ ధాముడైన శ్రీ వేంకటనాథుడు.

‘వెంకన్నా’ అని ఎలుగెత్తి, ఆర్తితో పిలిస్తే ‘వెనకనే ఉన్నా’ నని పలికే శ్రీవారి సన్నిధానానికే మన పయనం...

అదివో! అల్లడే! ఆ హరివాసం..

మది నిండా స్వామిని ధ్యానిస్తే ఉండదు మార్గాయాసం.

ఏడుకొండవాడా! వేంకటరమణా!

గోవిందా! గోవింద!

15. తొల్లియును మఱ్ఱాకు

(రాగమాలిక)

తొల్లియును మఱ్ఱాకు తొట్టెలనె యూగెగన
చెల్లుబడి నూగీని శ్రీరంగ శిశువు॥

కలికి కావేరి తరగల బాహులతలనే
తలగకిటు రంగ మధ్యపు తొట్టెలన్
పలుమారు తనునూచి పాడగా నూగీని
చిలుపాల సెలవితో శ్రీరంగశిశువు

అదివో కమలజుని తిరువారాధనం బనగ
అదన కమలభవాండమను తొట్టెలన్
ఉదధులు తరంగముల నూచగా నూగీని
చెదరని సిరులతోడ శ్రీరంగ శిశువు॥

వేదములె చేరులై వెలయంగ శేషుడే
పాదుకొను తొట్టెలై పరగ గాను
శ్రీదేవితో గూడి శ్రీ వేంకటేశుడై
సేదదేరెడివాడె శ్రీరంగ శిశువు॥

‘ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే... అధర్మాన్ని నిర్మూలించడం, ధర్మాన్ని సంస్థాపించడం భగవదాదర్శం. అందుకే యుగయుగాన ఒక రూపాన ఆ తేజోమూర్తి ఆవిర్భవించడం.. పాప పంకిలమైన సృష్టిని ప్రకాశన చేయడానికి ఏర్పడిన పూర్వ రంగమే ప్రళయం. ప్రళయాంతాన పొంగులెత్తే కడలి తరగల తేలియాడే మట్టి ఆకుపై ఆటలాడే శిశురూపధారి.. శ్రీహరి..

కాలిబొటన వ్రేలు నోట వేసుకున్న వటపత్ర శాయి బోసినవ్వు తళుకులే నూతన సృష్టికి ఊతనిచ్చే వెలుగులు. ఆ జిలుగుల జీవకారణుడే శ్రీరంగ క్షేత్ర నాయకుడైన శ్రీమన్నారాయణుడని అన్నమయ్య ఆత్మావలోకన ఆలాపన.

కావేరీ తీరపు కమీనయమైన కట్టడం.. శ్రీరంగ పట్టణం. తన తరగల చేతులతో, సయ్యాటలాడే నదినే ఉయ్యాలగా ఊపుతోంది తల్లి కావేరి.

జల ప్రవాహపు గలగలల జోలలో.. ఆ ‘జల’ తారు డోలలో శిశువల్లే శిరసూపుతున్నాడు ఆ శ్రీరంగ నాథ లీలామానుష విగ్రహుడు. బ్రహ్మ చేసే తిరువారాధన స్వీకరిస్తూ, కడలి కెరటాల అటూ ఇటూ ఊగాడే అభిలాంధ కోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడే శ్రీరంగ ధాముడు.

అయితే, అలల నడుమ జాగా అమరింది తొట్టెలాగ. ఆ తొట్టెను లాగగా కావేరి మారింది దేవేరిగా. అలల చేతుల ఊపింది అలవోకగా. మరి ఊపడానికి ఊతమిచ్చే తాళ్ళ తాహతేమిటో ఆ ‘తాళ్ళపాక’య్యకే తెలియాలి?

ఆఁ! అదీ రహస్యం. నిగమాల సిగబంతి, రంగనాయక రూప వేంకట్రాదినాడు. వేదవేద్యుడైన ఈ శిశుస్వామిని వేడుకగా ఊచాలంటే చతుర్వేదాలే చేరులై చేరుకోవాలి. ‘చేరు’లు అంటే తాళ్ళు. వేదాలే తాళ్ళయితే, భగవానుడు శిశువైతే, బరువానే తొట్టె కూడా

బలమైనది ఉండొద్దా! అందుకు పడకగా సిద్ధపడగలవాడు, శుద్ధమైన
వేయిపడగల వాడు ఆదిశేషుడే! శ్రీదేవి కూడా తోడైతే ఆ శిశువు శ్రీ వేంకటేశు
డే. వేదనలు తీర్చేటి వేదమూర్తి. తాను సేద తీరుతున్నట్లు భ్రమింపజేస్తూ
భక్తజనశ్రేణిని ముక్తిరథగాములను చేసే అంతరంగ శ్రీరంగ చక్రవర్తి.

16. షోడశ కళానిధికి

(లలిత)

పల్లవి : షోడశకళానిధికి షోడశోపచారములు
జాడతోడ నివృలును సమర్పయామి

చరణం : అలరు విశ్వాత్మకున కావాహన మిదే సర్వ
నిలయున కాసనము నెమ్మనిదే
అలగంగా జనకున కర్ణపాద్యాచమనాలు

॥షోడ॥

పరపీతాంబరునకు వస్త్రాలంకార మిదే
సరి శ్రీమంతునకు భూషణములివే
ధరణీధరునకు గంధపుష్ప ధూపములు
తిరమిదే కోటి సూర్యతేజునకు దినము

॥షోడ॥

అమృతమథనునకు నదివో నైవేద్యము
గమిచంద్ర నేత్రునకు కప్పురవిడెము
అమరిన శ్రీవేంకటాద్రి మీద దేవునికి
తమితో బ్రదక్షిణాలు దండములు నివిగో

॥షోడ॥

షోడశకళలు : అమృత, మానద, పూష, తుష్టి, పుష్టి, ఆరతి, ధృతి, శనిని, చంద్రిక, కాంతి, జ్యోత్స్న, శ్రీ, ప్రీతి, అంగద, పూర్ణ పూర్ణమృత.

షోడశ సేవలు : ఆవాహనం, ఆసనం, పాద్యం, అర్ఘ్యం, ఆచమనం, స్నానం, వస్త్రం, యజ్ఞోపవీతం, గంధం, పుష్పం, ధూపం, నైవేద్యం, తాంబూలం, గీతం, వాయిద్యం, నమస్కారం.

వదహారు కళలతో నిండిన వరిమూర్ణ తేజస్వరూపుడైన వేంకటేశ్వరస్వామికి వదహారు రకాల ఉపచారాలను అందిస్తున్నారు అన్నమయ్య తన పాటతో, ఈ సేవ అను నిత్యం సమర్పించేదే.

ప్రపంచమే ఆత్మగా కలిగిన వానికి ఇదే రారమ్మను వేడికోలు. అలా వేంచేసిన సర్వనిలయునికి ప్రేమతో ఏర్పరిచిన ఆసనం యిదే. తన పాదం నుండి గంగకు జన్మనిచ్చిన పితృస్థానీయునికి అర్ఘ్యం, పాద్యం, ఆచమనాలు యివే. పాలకడలిపై పవళించే శ్రీవారికి స్నాన సేవ యిదే. పచ్చని బట్టలు ధరించేవానికి వస్త్రాలను అలంకరిస్తూ, లక్ష్మీ వల్లభుడైన స్వామికి ఆభరణాలను అందిస్తున్నాం. కొండను పైకెత్తిన దేవునికి గంధం అలది పుష్పాలను అలంకరించి ధూపసేవనం చేస్తున్నాం. ఇది ఒక్కనాటితో అయ్యేది కాదు. కోటి సూర్యులు తేజస్సుగల స్వామికి ప్రతిరోజూ జరిగే ఈ సేవ స్థిరమైనది, చేసేవారికి పరమైనది.

తాబేలు రూపాన మందరగిరిని మోసి అమృతాన్ని పుట్టించిన కూర్మావతారునికి యిది నైవేద్యసేవ. చంద్రుడు ఒక కన్నుగా కలిగిన అయ్యకు కర్పూరతాంబూలమిచ్చి, యిన్ని విధాల సేవలందిన శ్రీ వేంకటాద్రినాధునికి తనివిదీరా ప్రదక్షిణాలు చేస్తూ అర్పించే నమస్కారాలివే!

17. తిరువేధుల

(శ్రీ)

పల్లవి : తిరువేధుల మెఱసి దేవదేవుడు

గరిమల మించిన సింగరముల తోడను

చరణం : తిరుదండెలపై నేగి దేవుడిదె తొలునాడు

సిరుల రెండవనాడు శేమని మీద

మురిపేన మూడోనాడు ముత్యాల పందిరి క్రింద

పారినాలుగో నాడు పువ్వు గోవెల లోను

గ్రక్కన నైదవనాడు గరుడుని మీద

యెక్కను అరవనాడు యేనుగు మీద

చొక్కమై యేడవనాడు సూర్యప్రభలోనను

యిక్కువ దేరును గుఱ్ఱ మెనిమిదో నాడు

కనకపుటందలము కదిపి తొమ్మిదోనాడు

పెనచి పదోనాడు పెండ్లి పీట

యెనసి శ్రీవేంకటేశుడింత యలమేల్కంగతో

వనితల నడుమను వాహనాల మీదను

ఉత్సవం! ఎప్పుడెప్పుడా అని కోట్లాది భక్తులు ఎదురుచూసే ఉత్సవం. కొంగుబంగారమై కొండలలో నెలకొన్న కోనేటిరాయునికి, కోరకనే మనసెరిగి కామితాలు తీర్చే కల్పద్రుమానికి, వడ్డికాసులవానికి, వరలక్ష్మీనివాసునికి - ఏడాదికోసారి ఎలుగెత్తిన అర్తజనకంఠారావాల నడుమ ఉవ్విళ్ళూరించే ఊరేగింపులతో, హృదయనైవేద్యాల ఆరగింపులతో తొమ్మిది రోజులపాటు కోలాహలంగా జరిగే, 'బ్రహ్మాత్సవం'. వివిధ వాహనాలపై వేంచేసి తన కటాక్ష వీక్షణాలతో క్షణక్షణం ఆనందమయం చేసే తిరుమల వేంకటేశ్వర నైభవానికి తన పదకవితా శకటంతో అన్నమయ్య పట్టిన 'బ్రహ్మారథం' ఈ సంకీర్తనావిధం.

దేవదేవుడా వేంకటేశ్వరుడు కనుకనే బ్రహ్మాను ఆదేశించి మరీ జరిపించుకుంటున్నాడీ ఉత్సవం. ఊరేగింపుతో ఆరంభమైంది ఈ వేడుక. ఎక్కడ? తిరుమల వీధుల్లో... ఐశ్వర్య విలాసం అంతా అక్కడే వుండేమో అన్నంత అలంకార విశేషాలతో బయలుదేరారు స్వామి.

ధ్వజారోహణానికి ముందురోజు అంకురారోపణ. తొలినాడు జరిగేది 'తిరుచ్చి' ఊరేగింపు. పాము పడకలవానికి పల్లకీ ఎత్తుతారు. పల్లకీని మోయడానికి ఉపయోగపడే ఆ దండెలూ తిరుదండెలు. ఆ మరునాటి ఊరేగింపు శేషవాహనంలో

“వ్యాదిశ్యతే భూధరతా మవేక్ష కృష్ణేన దేహూద్వహనాయ శేషః” - శేషుని భూభార వహన సామర్థ్యం చూసే, శ్రీ మహావిష్ణువు అన్ని లోకాలనూ భరించే తనను మోయమని ఆజ్ఞాపించాడు. అందుకే ఈ శేషవాహనం.

మురిపెంగా మూడోరోజున స్వామిని ముత్యాలతో అలంకరించిన పందిరి కింద వేంచేపు చేస్తారు. నాలుగోనాటి వేడుక పువ్వుల కోవెలలో జరిపిస్తారు.

ఐదోరోజున పెరుమాళ్ళను ఊరేగించేది ఆ స్వామి స్వీయ వాహనమైన గరుడునిపైననే. గరుత్మంతుడంటే, 'పెరియ తిరుదడి' ప్రథమ శ్రేణి భక్తుడని అర్థం.

ఆరవనాడు ఆ నారాయణుడు అధిష్టించేది గజ వాహనాన్ని. 'గజాంతం ఐశ్వర్యమే' అని నానుడి. గజం లక్ష్మీప్రియం.

'ధ్యేయస్సదా సవిత్పమండల మధ్యవర్తీ' అన్నట్లుగా ఎల్లప్పుడూ నారాయణమూర్తి కొలువుండే సూర్యుని ప్రభకు నెలవైన సూర్యప్రభ వాహనంలో ఏడోరోజున స్వామి విహరిస్తారు. స్వామి సూర్యనేత్రుడు కూడా.

పాలకడలి చిలికినవుడు లక్ష్మితో పాటూ ఉద్భవించినదే 'ఉచ్చైశ్రవం' అనే అశ్వం. అందుకే ఎనిమిదోరోజు ఊరేగింపు వాహనం అశ్వమైంది.

తొమ్మిదోనాడు బంగారుపల్లకిలో స్వామి పురవీధుల్లో సంచరిస్తారు. ఆ మర్నాడు అంటే పదోనాడు శ్రీవారికి దేవేరికి కళ్యాణోత్సవం జరుగుతుంది. రమారమణుడైన తిరుమలాధీశుడు వైభవంగా మనసును మైమరపింపచేసేలాయించే దర్శనానికి నిదర్శనమే ఈ బ్రహ్మోత్సవం. ఇది అన్నమాచార్య అక్షరోత్సవం.

18. బ్రహ్మ కడిగిన పాదము

(ముఖారి)

బ్రహ్మ కడిగిన పాదము

బ్రహ్మము తానె నీ పాదము॥

చెలగి వసుధ గొలిచిన నీ పాదము

బలితల మోపిన పాదము

తలకక గగనము తన్నిన పాదము

బలరిపు గాచిన పాదము॥

కామిని పాపము కడిగిన పాదము

పాము తలనిడిన పాదము

ప్రేమపు శ్రీసతి పిసికెడి పాదము

పామిడి తురగపు పాదము॥

పరమయోగులకు పరిపరి విదముల

పర మోసగెడి నీ పాదము

తిరువేంకటగిరి తిరమని చూపిన

పరమపదము నీ పాదము॥

ప్రాపంచిక పాపాలను పటాపంచలు చేసి, సంచిత కర్మల సంహరణకై, అపార జలధిలో వటపత్ర శాయియై విహరించే అపురూప కృపానిధి ఆవిర్భవించిన పవిత్ర క్షేత్రమే తిరుమల. మహావిష్ణు శేషతల్పమే ఈ మహిని నిలిచిన శేషాద్రి. కోరి కొలిచేవారి, చెంత - చేరి కొలువయ్యే కొండంత హామీ... శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి. కాంచనమయ గర్భాలయ మూల విరాట్టును కాంచాలని ఉండనిదెవరికి? అయితే అందుకూ ఓ పద్దతి ఉంది. మానవమూర్తులను చూడాలంటే, ముఖం నుండి పాదాల వరకు ప్రసరించాలి చూపు. కాని దైవ సన్నిధానంలో మాత్రం మన దృష్టి, దివ్య చరణాల మీదుగా శ్రీకరమైన శిరస్సు వైపు. అందుకు అన్నమయ్య చింతనలోనే మన పొంతన. ముందుగా మన దృష్టి 'బ్రహ్మ కడిగిన పాదా'ల చెంతన.

ధర్మం నాలుగు పాదాలా నడవాలంటే, సామ దాన భేద దండోపాయాలు తప్పనిసరి. ఈ చతురుపాయాలను చతురంగా నడిపిన దైవం శ్రీహరి. వామన, శ్రీరామ, శ్రీకృష్ణ, కల్కి అంశలతో బ్రహ్మాండాన్ని ఓ కాపు కాచే జగదధీశ్వరుని పాద ప్రపత్తి ఇది.

'అడు' గన్నందుకు బలి దాతృత్వ పరీక్షగా ఒక్క అడుగుతో ధరాతలాన్ని కొలిచిన పాదమిది. మిగిలిన రెండడుగులలో ఒకటి గగనాన్ని తాకింది. బ్రహ్మ తన కమండల జలంతో అభిషేకించిన పాదం అది. బలిని పాతాళానికి పంపి మహేంద్రుని సంరక్షించిన పాదమే అది. బ్రహ్మచే కడగబడి, ఆ బ్రహ్మం కూడా తానే అయి పరబ్రహ్మ తత్వార్థంగా రాజిల్లే రమ్యపాదం.

ఇదే.. త్రేతాయుగాన రాతిని నాతిగా మార్చి అహల్యను శాపవిముక్తం చేసిన శ్రీరామ పాదం.

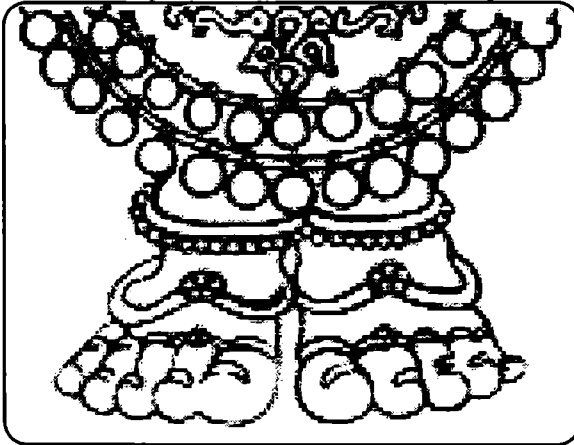
ద్వాపరాన ఈ పాదమే శ్రీకృష్ణాంశతో కాళీయుని వడగలపై కేళీవినోదాల తేలింది.

ఒక్క కాళీయునే కాదు కలియుగాన కూడా అనాచారాన్ని అడుగంటా
త్రొక్కే కలిపురుషుని పాదం కూడా ఇదే..

యోగి హృద్ధ్యాన గమ్య పరమావధి - విష్ణు పాద సన్నిధి.

సదా .. శ్రీ సతి సేవతో సేద తీరే శుభ పద నిధానుడే శ్రీనివాసుడు.
ఆ చరణమే యోగులకు, సాధకులకు, భక్తులకు శరణం. పరమపదమైన
శ్రీ వేంకటాచలమే స్థిరమని చూపిన అలిమేలు మంగాపతి పాదమే మన
నేలగా, మేలుగా అవతరించిన పుణ్యాల లోగిలి.. వన్నె తరగని ధన్యాత్ముల
మోక్ష సాధపు కావలి.

'శ్రీ వేంకటేశ చరణౌ శరణం ప్రపద్యే'

19. ఇటుగరుడుని

(కేదారం)

ఇటుగరుడుని నీ వెక్కినను
పటపట దిక్కులు బర్లనఁ బగిలె
ఎగసిన గరుడని యేవున ధాయని
జిగిదొలక చబుకుచేసినను
నిగమాంతంబులు నిగమసంఘములు
గగనము జగములు గడగడ వడకె
బిరుమగ గరుడని పేరెము దొలుచు
బెరసి నీవు గోపించినను
నరువ నఖిలములు జర్జరితములై
తిరువున నలుగడ దిరదిరఁదిరిగె
పల్లించిన నీపసిఁడి గురుడనిని
కెల్లన నీవెక్కి నయపుడు
ఝల్లనె రాక్షస సమితి నీ మహిమ -
వెల్లి మునుఁగుదురు వేంకటరమణా

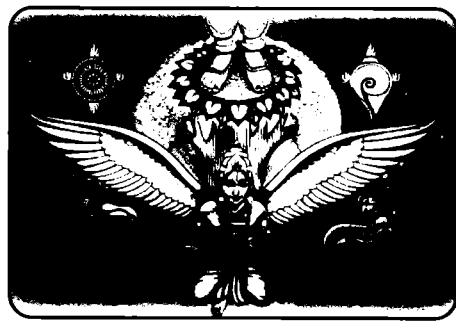
రాక్షసులను చంపడానికి సిద్ధమైన శ్రీమహావిష్ణువు తన వాహనమైన గరుత్మంతునిపై వెళ్లే వేళలో స్వామి వారిదూకుడు. గరుడుని వేగం కలగలిసి పరిసరాలపై, శత్రువులపై చూపిన ప్రభావం ఎలా వుందో చూద్దాం.

ఆయన అలా గరుడుని ఎక్కగానే పటపటమనే చప్పుళ్ళతో దిక్కులు భగ్గుమంటూ పగిలినట్లయింది.

ఎత్తుకు ఎగిసిన గరుడుని వేగం మరింత పెరిగేలా 'ధా' అనే చప్పుడుతో కొరడా ఝళిపించి కొట్టగానే ఆ ఉరుకుల పరుగులు కదలికతో వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, అకాశం, అన్నిలోకాలూ గడగడ వణికాయి. అవును మరి, ఆ ఊపుతో స్వామి కదిలితే, ఆయనలో వున్న వేదాలు మొదలైన వన్నీ కంపించవు!

పంతం పట్టి పందెం వేసుకున్నట్టుగా సమర్థతతో గరుడుని తోలుతూ బయల్దేరే హరి తీవ్రంగా కనుక కోపిస్తే, ఎన్నటికీ నాశనం కావనుకున్నవి కూడా పొడిపొడి అయిపోతాయి. ముక్కముక్కలై పోతాయి. మర తిరిగినట్లు నాలుగు వైపులా గిరిగరమని తిరుగుతాయి.

జీను కట్టి సిద్ధం చేసిన గరుడ పక్షిని ఉత్సాహంతో నారాయణుడు అధిరోహించగానే రాక్షసులందరికీ గుండెఝల్లుమంది. అలాంటి శ్రీహరి అవతారమైన వేంకట రమణుని మహిమల ప్రవాహంలో మునిగిపోవాలి.

20. నిత్యపూజలివిగో

(ఖరహర ప్రియ)

పల్లవి : నిత్యపూజ లివిగో నేరచిన నోహె
ప్రత్యక్షమైనట్టి పరమాత్మునికి

చరణం : తనువే గుడియట తలయే శిఖరమట
పెను హృదయమే హరి పీఠమట
కనుగొన చూపులే ఘనదీపములట
తన లోపలి యంతర్యామికిని

॥నిత్య॥

పలుకేమంత్రమట పాదైన నాలికే
కలకలమను సిడిఘంట యట
నలువైన రుచులే నైవేద్యములట
తలపు లోపల నున్న దైవము నకు

॥నిత్య॥

గమన చేష్టలే యంగరంగ గతియట
తమిగల జీవుడే దాసుడట
అమరిన వూర్పులే యాలవట్టములట
క్రమముతో శ్రీ వేంకటరాయనికిని

॥నిత్య॥

“దేహా దేవాలయః జీవప్రాకృతస్సనాతనః” అని పెద్దలు చెబుతుంటారు. దేహమే దేవాలయం. జీవుడే దేవుడని అర్థం. అయితే శరీర భాగాలనే పూజా ద్రవ్యాలుగా, ఇంద్రియాలనే అర్చాసామగ్రిగా మలిచి కట్టెదుట అనిపించే దైవానికి నిత్యపూజలు చేస్తున్నాడీ సంకీర్తనలో అన్నమాచార్య.

దేహం గుడి అయితే, తల - ఆ కోవెల గోపురం, విశాల హృదయమే శ్రీవారికి పీఠం. చూపులనే దీపాలుగా వెలిగించుకొంటేనే మనలో వున్న ఆ సర్వవ్యాపకుని చూడగలం. అదే జీవత్వం. మంత్రం అంటే మరేదోకాదు. మనం మాట్లాడే మాటలే. అవి స్వచ్ఛంగా వుంటే చాలు. నిలకడగా వుండే నాలుక కన్నా గణ గణ మని మ్రోగే జేగంట వేరేదీ లేదు. మన భావనలో వుండే భగవంతునికి పెట్టే నైవేద్యమేమిటీ అంటే, బ్రహ్మమయమైన అభిరుచిని కలిగి వుండడం. బ్రహ్మాన్ని తెలుసుకోవాలనే జిజ్ఞాసను స్వామికి నివేదిస్తే, బ్రహ్మజ్ఞానమే తిరిగి ప్రసాదంగా అందుతుంది. ‘యద్భావం తద్భవతి’. భావం ఎలా వుంటే జరిగేది కూడా అలాగే వుంటుంది.

మనిషి ప్రవర్తించే విధానమే శ్రీవారికి చేకూరే చక్కనైన అలంకారం. అహంకారాన్ని వదులుకోవడమే భగవానుడికి జీవుడు చేసే గొప్ప అలంకారం. ఇలాంటి కుతూహలం వున్న వారే దాసులూ, దాసానుదాసులూ అవుతారు. ఈ వరుసన శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి వారికి వీవనలు వీచేవి మన శ్వాసలే అని కూడా తెలసుకుంటే, భగవంతుడిచ్చిన శరీరాన్ని ఆయనకే సమర్పించడం ఎలాగో గ్రహించగలం.

21. సువ్వి సువ్వని....

(కేదార గౌడ)

సువ్వి సువ్వి సువ్వని
సుదతులు దంచెద రోలాల॥

వనితలు మనసులు కుందెన చేసిటు
వలపులు తగనించోలాల
కనుచూపులనెడు రోకండ్లను
కన్నెలు దంచెదరోలాల॥

బంగరు చెరగుల పట్టు పుట్టములు
కొంగులు తూలగ వోలాల
అంగనలందరు నతివేడుకతో
సంగడి దంచెదరోలాల॥

ఘల్లు ఘల్లుమను కంకణరవముల
పల్లవ పాణులు వోలాల
అల్లన నడుములు అసిమాడుచు సతు-
లోల్లనె దంచెదరోలాల॥

కప్పురగంధులు కమ్మని పువ్వుల
చప్పరములలో నోలాల
తెప్పలుగా రతితేలుచు కోనే -
టప్పని పాడెదరోలాల॥

పనీపాటా పెనవేసుకున్న జీవనం మనది. పనిలో పసని పెంచి, పాటులో రాటుపోట్ల కోర్చి, ఫలితాన్ని పరిపూర్ణంగా ప్రసాదించేది పాట. ఆ పాట కూడా భగవల్లీలా కీర్తనమే కావాలి. కేవలం కాలక్షేపానికి కాదు. పద్మలోచనుని పరమానుగ్రహం కోసమే. స్వకార్యం స్వామికార్యం ఒకేసారి నెరవేరడమంటే యిదే. ఏల పాటలు, జాజర పాటలు, దంపుడు పాటలు ఇవన్నీ కొట్టిన పిండి అన్నమయ్యకు. ఏ పని చేసినా ఆ ఫణేంద్ర తల్పుని మది నిల్చుకొని కొనియాడడమన్నది ఆపని వాడు అన్నమయ్య. స్వామి సంకీర్తనా విరహాన్ని, విరామాన్ని ఓ పని నిత్యనారాయణ మంత్రధ్యాయి అన్నమయ్య. సుదతుల దంపుడు పాటలో శ్రీహరిస్తతి కుదురుగా నిలిపినదిదిగో అన్నముని కృతి.

రోటిలోరోకలి పడినప్పుడల్లా నోటితో 'సువ్వి సువ్వి' సవ్వళ్ళ సందకు పసందు చేస్తుంటే వీనులకు విందు... మేనుల నాజూకు దనాలకు అదే గొప్పమందు. అంతటితో అయిపోయిందా! ఉచ్చాస నిశ్చాసల నడుమ ఊర్పుల ఒగర్పులతో ఉరికే 'సువ్వి' వదంలో త్వరిత గతిని చేసే ప్రాణాయామ ప్రక్రియలోని 'సోహమ్' కూడా సాంపుగా అమరింది. ఎదను కుందెన చేసిన ఎలనాగలు, వలపుల ధాన్యపు తునకలను నిండార పోసి చూపుల రోకళ్ళతో చూర్ణం చేస్తుంటే, సోహం కాస్తా దాసోహంగా పరిణమించి భక్తిగా పరిధవిల్లడం లేదూ!

కట్టుకున్న పట్టుచీరల కడకొంగులను నడుంచుట్టా బిగించి, కూర్చిన కుచ్చెళ్ళ నెత్తి మరి కాస్తా లోనికి దోపి, కొత్త హంగు హారంగు మీరగా దంచుతున్నారు తరుణీమణులు. అంచులు దిగబారగా రోటి నుండి ఎగసిపడేలా దంచుతున్న ధాన్య విశేషం ఏమిటి? అది - 'సంగడి' అంటే రాగులు. 'సంకటి' అన్నా అదే. చోళ్ళని కూడా అంటాం. 'సంగడి' అంటే మరో అర్థంలో చెలిమి, స్నేహం అని కూడా. రాగులు దంచుతూ లక్ష్మీకాంతుని ధ్యానించే వారు విరాగులు కాక ఏమవుతారు? చతుర్బుజుని చరిత్రను గానం

చేస్తూ చోళ్ళను దంచే 'మంచోళ్ళ'యిన మానినీ మణులకు మధుసూదన దయాసుధారస ధారలు ప్రాప్తం కాక ఎలా ఉంటాయి? సంగడికత్తెలతో సామూహిక శ్రామిక చర్యలో పాల్గొని సంకర్షణ సంకీర్తన చేసే సుదతులు - నారాయణాంతర్యాన సదా ప్రీతి పాత్రులు.

పనికి ఊతమిచ్చేది గీతమైతే, దానికి ఊపునిచ్చే ఊతపదాలే - సువ్వి సువ్వి ... ఓలాల వంటివి. అందులోనూ భామల కోమల గాత్రం బహు కమ్మగా పాడే పాటకు లయబద్ధంగా కదిలే గాజుల సవ్వళ్ళు - చివురాకు చేతులనెనైనై కదలికలు - కులుకుల నడయాడే నడుముల ఉయ్యాలల ఒయ్యారాలు తోడైతే ఈడుకు ఇంపు ఇనుమడిస్తుంది. పచ్చ కర్పూరపు తావులు, విచ్చి - సిగలో సొగసుగా ఒదిగి సుగంధాల నెగజమ్మే పూవులు, ఓహో! పరిమళ పారవశ్య రహస్యమంతా సుదతుల శుభాంగ భంగిమలలోనే రాశిభూతవైనట్లుంది. వుష్కరిణీనాధుడైన 'కోనేటప్ప'ని పొందు కోరుకునేటప్పటి తీరుతీయాల తీయని తాయిలమే ఈ గేయం. అన్నట్లు - కోనేటప్పడంటే వేరెవరో కాదు - వేంకటేశుడే!

22. పెట్టని కోటిందరికి...

(ఆనంద బైరవి)

పెట్టని కోటిందరికి పెండ్లి కొడుకు బొమ్మ
బెట్టి నసురులకెల్ల పెండ్లికొడుకు

పెల్లగించి భూమెత్తి పెండ్లికొడుకు వాడె

పిల్ల గ్రోవిరాగాల పెండ్లికొడుకు

పెల్లైన యివుల పెండ్లికొడుకు వాడె

పిల్ల దీపు పెన్నుడ్డి పెండ్లికొడుకు

పించపు శిరసు పాగ పెండ్లికొడుకు గుం

పించి కోపగించి పెండ్లికొడుకు

పెంచకప్పుడే పెరిగే పెండ్లికొడుకు వల

పించే చక్కని సిరి పెండ్లికొడుకు

పెంట పెరుగుల దొంగ పెండ్లికొడుకు భూమి

పెంటి పోతుల గూరిచె పెండ్లికొడుకు

పెంటులేని వేంకటగిరి మీదను వాడె

పెంట వెట్టుకున్న వాడు పెండ్లికొడుకు

అన్నింటా అచ్యుతునే దర్శించడం, అనఘాత్ముడైన హరిలోనే అన్నిటినీ దర్శింపచేయడం, అన్నమయ్య సంకీర్తనా తత్త్వం. అందులోనూ అతడికి శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామియే సర్వదేవతా స్వరూపం. అవతార దశకమంతా ఆ స్వామిలోనే నిబిడీకృతమై ఉందని ప్రగాఢ విశ్వాసం. విశ్వాసాన్ని మించిన దైవం విశ్వంలో మరోటి లేదు. శ్రీనివాసుని కన్న మిన్న అయిన వేల్పు అన్నమయ్య కన్నులకు వేరేది కానరాదు. అలాంటి నల్లనిమేని గల నాణెమైన వానిని పెళ్ళి కొడుకుగా చూసుకొని పరమానంద భరితుడవుతున్నాడు అన్నమయ్య.

నిత్య కళ్యాణ మూర్తికి పచ్చని పాట పందిరి వేస్తున్నాడు. పెట్టని కోటలా ఉన్నాడట స్వామి. పెళ్ళి కొడుకై ప్రభలీనుతున్నాడు. రాక్షస మర్దనుడై రాజిల్లుతున్నాడు. కృష్ణావతారుడై గోవర్ధన గిరినెత్తాడు. మోవిపై పిల్లనగ్రోవితో రాగాలు రావించాడు. ఎంత పెద్ద కోరికలనైనా ఈడేరుగా దీవించేవాడు దీపించేవాడు అదిగదిగో! నెమలి పింఛపు పాగా మెరుపుల తలకట్టుతో తళు కులీనే శ్యామల కోమలాంగుడు. 'పెల్లగించి భూమెత్తిన వేళ వసుధను కాచిన నాటి వరాహ మూర్తిగా కూడా వన్నెలీనేవాడు. స్తంభంనుండి గుప్పించి ఎగసినప్పటి కోపావేశపు నృసింహాకృతిగా గోచరించిన విహ్వలావతార విస్మయాస్పద భీకరాకారుడితడే. బలి చక్రవర్తి మదమణచగా వామనుడై వచ్చి త్రివిక్రముడై ఎదిగిన త్రిజగన్మోహనుడీ పెళ్ళికొడుకే. సిరితల్లియైన సీతకై శివుని విల్లు ఫెళ్ళుమనిపించిన శ్రీరాముడే శ్రీ వేంకటేశుడు.

పాలుపెరుగులను అపహరించి ఆరగించే అల్లరి కన్నయ్య నేటికీ వెంకన్నగా వెలిసి పెళ్ళికుమారుడై మెరిసిపోతున్నాడు. ధరాతలాన ఎందరెందరినో వధూవరులుగా కూర్చి దీవించే దరహాస ప్రకాశుడు ఈనాడు తానే వరుడై, సంసార సాగరుడై, వేంకటేశ్వరు నామాన వెలిగిపోతున్నాడు. తిరుమల గిరిపై మెరుపుల ఝరిగా ఉన్నాడు.

23. దేవదుందుభుల....

(ఖరహర ప్రయ)

దేవదుందుభులతోడ తేటతెల్లమైనాడు
సేవించరో యిదే వీడే సింగారదేవుడు ॥

బంగారు మేడలలోన పన్నీట మజ్జనమాడి
అంగముతడి యొత్తగా నదె దేవుడు
ముంగిట పులుకడిగిన ముత్యము వలెనున్నాడు
కుంగని రాజసముతో కొండవంటి దేవుడు॥

కొంతులు మించిన మాణిక్య తోరణము కింద
అంతట కప్పురము చాతుకదె దేవుడు
పొంతల నమృతమే పొగైనట్టున్నవాడు
సంతతము సంపదల సరిలేని దేవుడు ॥

తట్టుపుణుగు నించుక దండిసొమ్ములెల్లా బెట్టి
అట్టె అలమేల్కంగ నరుత గట్టి
నెట్టన నమ్మినవారి నిధానమై వున్నావాడు
పట్టపు శ్రీ వేంకటాద్రి పతియైన దేవుడు ॥

తోలు బొమ్మలమైన మన పెళ్ళిళ్ళకే డోలు సన్నాయి వాద్యాల హెరూ జోరూ ఆకాశాన్నంటేలా ఉంటే, మనల్ని ఆడించే మహానుభావుడి వివాహానికి మరెంత హడావుడీ హంగామా ఉండాలీ! అదే జరుగుతోందిక్కడ జగత్ప్రసిద్ధంగా! దేవ దుందుభుల నాద నేపథ్యాన తేటతెల్లమై తేరున ఊరేగి వస్తున్నాడా దేవదేవుడు. సింగారాల శ్రీనివాసుడు. భం భం భభాంకారాల శంఖారవాలతో, తత్తత్ తథీంతకిట మృదంగ స్వనాలతో తంతం తనంత తానంత సంతతానంద తానాల వీణాధ్వనాలతో సరిగమల గరిమ గల సరళ స్వరాల మేనాలతో వేణుగానాలతో... గళన్మంగళ ధ్వనాలతో... సకల దేవతా సామూహిక పురుష సూక్త పఠన సమశ్రుతిలో సద్గతిలో వేంచేస్తున్నాడా వేంకట రమణుడు. వికుంఠపురీవాసుడు... లోకోత్తర కళ్యాణ కారణుడు... వకుళాభరణుడు.

జలకమాడి వస్తున్నాడు జలజాక్షుడు. బంగారుమేడలో పన్నీటి ధారలో సమంత్రకంగా స్నానాన్ని కానిచ్చి దిగంతాలు దాటిన సుగంధాలతో పరిమళిస్తున్నాడు. తడి తుడిచిన తనువుతో తలుకులీనే ముత్యంలా గుడిలో కూర్చున్న రాజసాల శేజసాల రసాకృతిని వీక్షించండి! మెండయిన దీవెనలిచ్చే కొండంతటి దేవుడే ఏడుకొండలవాడు.

ఎవరికీ లొంగడు - భక్తులకు తప్ప

దేనికీ వంగడు - ఆర్తులకు తప్ప

ఎప్పుడూ కుంగడు - అప్త జనబాధలు తనవిగా భావించినపుడు తప్ప...

అంతటి 'అప్పుడే' పెళ్ళికొడుకై వచ్చాడిప్పుడు... కట్టిన మాణిక్య తోరణం కింద కర్పూరరాశిలా మెరుపులీనే వేలుపు. పోగైన అమృతంలా, బాగైన రూపుతో బ్రహ్మానందానికే భేషైన మేలుకొలుపు. కొరత లేని పారలౌకిక సంపత్తిని కొలతల కందనంతగా కురిపించే సరిలేని నేరుపు.. పునుగు జవ్వాది పరీమళ ద్రవ్యాల తాలుపు - ఇదే సప్తగిరీవుని కీర్తి హారాల పేరుపు.

విష్ణువు సుగంధ బంధువు. అలంకార ప్రియ సింధువు. పునుగు మూయమంటాడు. జవ్వాది ఇవ్వమంటాడు. కనత్తారిని తిలకంగా తీర్చిదిద్దమంటాడు. అంతటితో ఆగుతాడా! నిగనిగలాడే నీలంపు మేనికి ధగధగలాడే నగలూ, తనలాగే తనువంతా అమరిన అలమేల్మంగ వగలూ ఆశిస్తాడు. అలాగే భాసిస్తాడు. ఇంతకీ యింతటి వస్తు సముదాయాన్నీ కోరుకొనే ఇందిరా రమణుడు ఎంత వింత దైవమో! అనిపిస్తోదా!

స్వామి కోరే సుగంధం మన సౌశీల్యం. శ్రీవారు ఆశించే అలంకారం - అణగిన మన అహంకారాల స్థానే అవతరించే నిర్మోహాంతఃకరణం. పురుషత్తముడీ శ్రీనివాసుడు. ఒక్కడేనని భావించే దాసానుదాస దాస దాసోహ లక్షణంతో ఆయన పాదాల చెత సాష్టాంగపడితే అంతా అలమేల్మంగలమే. అఖిల జగత్తుకు అది - మేలూ - మంగళమే.

24. తగునయ్య హాల!

(కళ్యాణి)

తగునయ్య హరి నీకు దానము తెచ్చుకొనిన
జగములో భూకాంత సౌభాగ్యలక్ష్మి

కిమ్ముల శిశుపాలుని గెలిచి చేకొంటివిగ
సమ్మతించి రుక్మిణి జయలక్ష్మి
అమ్ముమొనను జలధినడచి లంకసాధించి
క్రమ్మరచేకొన్న సీతే ఘన వీరలక్ష్మి

నరకాసురునణచి నవ్వుతా చేయివేసితివి
సరిగా సత్యభామైపో సంగ్రామలక్ష్మి
హిరణ్య కసిపుగొట్టి యింద్రాదులు నీచే
వరమిప్పించిన యాకే వరలక్ష్మి

నిండిన వురముమీద నిఖిల సంపదలతో
అండనుండే యాకే పో ఆదిలక్ష్మి
మెండగు శ్రీ వేంకటాద్రి మీద నీ సరుస నేగే
గండుమీరె కళలతో కళ్యాణలక్ష్మి

విధాతకే జన్మదాత. విభిన్న సృష్టి ప్రదాత. విశ్వస్థితి సంధాత... శ్రీ మహావిష్ణువు. అంతటి అధికాధికుడు కూడా దానస్వీకర్త పాత్ర దాల్చవలసి వచ్చింది. ప్రదాత కాస్తా ప్రతి గృహీతగా మారవలసి వచ్చింది. అది కూడా మణి మాణిక్యాలకో, సిరిసపందలకో కాదు. భూమికోసం. అదీ కేవలం మూడడుగుల నేలను కోరి. అది తగునా! అని చమత్కారంగా ప్రశ్నిస్తున్నాడు అన్నమయ్య. శ్రీదేవి భూదేవులిద్దరినీ దేవేరులుగా చేసుకొని ఒక్కటిగా చూసుకోవలసిన వరుడిగా స్థిరమై కూర్చున్నాడుగా - శ్రీనివాసుడు.

మానవునికి మాధవుని ఉనికి - అంత తీరికగా మళ్ళీ దొరికేదెప్పుడు ? అందుకే అందలాలనున్న అయ్యకు, అన్నమయ్య అందమైన ఈ దెప్పుడు.

పాతాళానికి అణగిపోతున్నా, తలనున్న పాదం హరిదని తెలిసి తనకు తానే భళీ! అనుకున్న బలికి మోక్షాన్నిచ్చిన వాడు, మూడడుగుల నేల నడిగి అతడి దానగుణాహంకారాన్ని విక్షేపించిన వామనావతారుడు శ్రీకాంతుడు. త్రివిక్రమరూపుడైన భూకాంతుడు. ముజ్జగాల నేల గల సర్వం సహా విశ్వ సమ్రాట్టుకు మూడడుగుల నే ల ఏల? ఆ మిషతో చేసిన సర్వాంతరాళ ఆక్రమణమంతా గర్వాపహరణానికే. ఒక్క భూలక్ష్మీనా! శ్రీకృష్ణుడై శిశుపాలుని వధించి వధువుగా రుక్మిణి రూప జయలక్ష్మితో పరిణయం. శ్రీరామునిగా సాగరానికి సేతువు కట్టి రావణ సంహారంతో ఆ లంకను, అకళంక అయిన సీతనూ వీరలక్ష్మి చిహ్నంగా దక్కించుకున్న వైనం. నరకాసురుని నరికి, సరసనున్న సత్యభామతో సరసహాసాలాలుకుతూ సంగ్రామ లక్ష్మిని చేపట్టిన కదన కథనం. స్వామిచరణాలే శరణ్యమన్న స్వర్గలోక శోకాన్ని తీర్చగా హిరణ్య కశిపుని కుక్తి చీల్చి జగద్రక్షణకై ఆవిర్భవించిన నరకేసరియైన హరికి సరిసాటి ఏది? ఆ సమయాన ఇంద్రాదులకు నృసింహుడు కోరినవన్నీ ఇచ్చి చేపట్టిన కోమలియే వరలక్ష్మి. ప్రసన్నాకృతితో ఆసన్నుడై నిలిచిన శ్రీ లక్ష్మీనారసింహ వరదాభయ ప్రియమూర్తి అది. అదే ఆపత్కాలాన ఆదుకొనే పెన్నిధి.

వివిధ విధ లక్ష్మీవైభవోపేతుడు, సర్వభోగ సంప్రీతుడు వేంకటేశ్వరుడు. ఆయనకు కొదవేమిటి? అదిలక్ష్మినే వక్షస్థలాన, వరించి ధరించిన శ్రీ వల్లభుడు, 'శ్రీమన్నారాయణా!' అంటే 'నేనున్నా నాయనా!' అనే భక్తసులభుడు. శేషాచలంపై భూషాలంకారుడై, పెళ్ళికొడుకు వేషంతో, కళ్యాణలక్ష్మీ కాంతులతో, కళకళలాడే కళ్ళతో నిలిచాడు వరుడై. చేర బిలుస్తున్నాడు - కరరూపవరకల్ప తరుధరుడై శ్రీకరుడై... శుభాకరుడై...

25. పిడికిట తలంబ్రాల

(శ్రీ)

పిడికిట తలంబ్రాల పెండ్లి కూతురు, కొంత
పెడమరలి నవ్వినె పెండ్లి కూతురు ॥

పేరుకల జవాలె పెండ్లికూతురు పెద్ద
పేరుల ముత్యాల మెడ పెండ్లి కూతురు
పేరంటాండ్ల నడిమి పెండ్లికూతురు విభు
పేరుకుచ్చ సిగ్గుపడీ పెండ్లికూతురు ॥

బిరుదు పెండెము పట్టె పెండ్లికూతురు నెర
బిరుదు మగని కంటె పెండ్లికూతురు
పిరిదూరి నప్పుడే పెండ్లికూతురు పతి
పెరరేచీ నిదివో పెండ్లికూతురు ॥

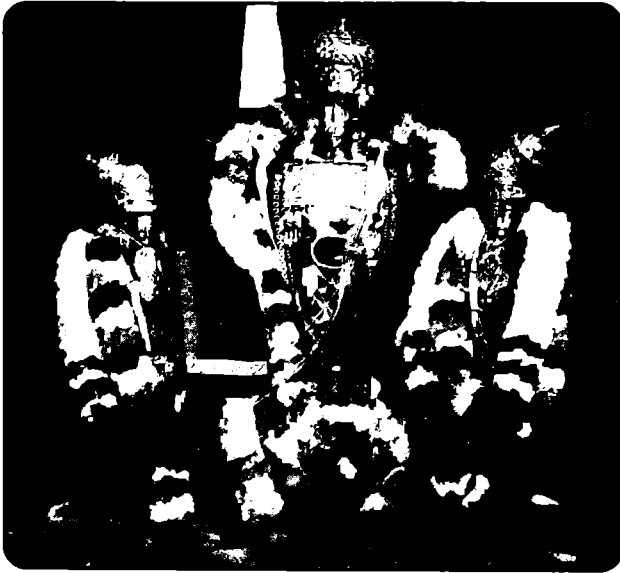
పెట్టెనే పెద్ద తురుము పెండ్లికూతురు నేడె
పెట్టెడు చీరలు గట్టె పెండ్లి కూతురు,
గట్టిగ వేంకటపతి కౌగిటను వడి -
వెట్టిన నిధానమైన పెండ్లి కూతురు ॥

అబ్బాయేమో కోనేటిరాయుడు. కోరుకోనేటి వారినెన్నడూ ఎడబాయడు. కొండల కావల కొలువైన కోటిసూర్యుల తేజోమయుడు. బాగానే ఉంది. అంతవాడింత వాడంటూ... ఎంతసేపూ అబ్బాయి గురించి చెప్పడమేనా? అమ్మాయి సంగతులేం చెప్పరేం! అనుకుంటున్నారా! అల్లదిగో మెల్లమెల్లగా వస్తోంది పెళ్ళికూతురు. ఏడుకొండల శృంగంలాంటి వరుడికి పాలకడలి తరంగం వంటి వధువు. నల్లనివాని గుండెలో వలపు జల్లులు జల్లగా - అల్లన మెల్లన చల్లగా అందరి ఎద రుల్లన, కాళి అందియలు ఘల్లనగా కళ్యాణమండపాన కాలూనింది అలమేలు మంగ. పాదాల కదిలింది పద్మావతి. వరుని చెంత కూర్చుంది వరలక్ష్మి. గౌరీపూజానంతరం మగడు కాబోయే మధుర మూర్తికి ఎదురుగా తలవంచింది మహాలక్ష్మి. జీలకర్ర - బెల్లం కలగలుపై వధూవరుల తలలపై నెలకొన్న సుముహూర్తాన, గళాన మంగళ సూత్రం కాంతులీనిన క్షణాన తలంబ్రాల తతంగం... హద్దెరుగని ఆనంద తరంగం. పట్టిన తెర తొలగింది. పాలకడలి పట్టి, తన పిడికిట పట్టిన తలంబ్రాల చేతిని నీల కుంతలుని శిరసుపై సరసంగా ఎత్తి పట్టింది. తాను అతనికి ఎడం కావడం యిష్టంలేక ఎడమకు ముఖం తిప్పి ఎంచక్కా నవ్వుతోంది, కిలకిల నగవుల క్షీరాబ్ధికన్య. ముత్యాల హారాల మురిపెంపు ముగ్ధ. పేరంటాళ్ళ మధ్యన పెనిమిటినే చూసే చిరు సిగ్గుల మొగ్గ. వకుళా దేవి, ఆకాశ రాజులు వియ్యమందుకొంటున్న వేళ రత్నాల రాగరంజితమైన బియ్యమందుకొని శ్రీకరుని శీర్షాన పోస్తోంది. సిరి తల్లి శ్రీత కల్పవల్లి. జగత్పతి కన్నా ముందేజాలువారుస్తోంది. ఏమిటవి? 'తలన్' - తలపై, 'ప్రాలు' అంటే బియ్యాన్ని. అవే తలంబ్రాలు.. హరికి, సిరికి వలపుల తలపై ఇరువురి తలపై నుంచి మనకై కురిసే ఆశీః శీకరాలు.

తలంబ్రాల సంబరాలలో తల్లి మాలక్ష్మి జడను తురిమిన జాతి వన్నె పూల ఘుమఘుమలు వనమాలి శ్వాసను సువాసనా సంపన్నం చేస్తున్నాయి. అప్పగింతలు పెట్టి అంపకం చేసేవరకూ జరిగిన వేడుకలన్నింటికీ కట్టిన

చీరెను కట్టకుండా పెట్టెడు పట్టు పుట్టాలను కట్టి, దేనికైనా పెట్టి పుట్టాలన్నట్లుగా, మాధవునికి నిధానమై, నిర్మలానురాగాన నిధానంగా వేంకట విభు కౌగిట వెన్నల్లే కరిగింది. వెన్నెలల్లే మెరిసింది. కులుకులొలికి మురిసింది. ఎగసి ఎగసి అలసి సొలసి ఐక్యమైపోయింది.

26. లక్ష్మీ కళ్యాణము

(మధ్యమావతి)

లక్ష్మీ కళ్యాణము లీలతో పాడే మిదే నేము

లక్ష్మీ నారాయణు లేలయును నీవును

చూపులు చూపులు మీకు సూసకము బాసికము

పూపచన్ను గుబ్బలివే పూజ గుండలు

తీపుల మోవి తేనెలు తీరని మధు పర్కములు

దాపుగ పెండ్లాడరయ్య తగు తగు మీకును

మాటలు మాటలు మీకిద్దరికి మదన మంత్రములు

మేటి తలంబ్రాలు మీలో మించు నవ్వులు

గాటమైన పులకులు కప్పుర వసంతాలు

నీటున పెండ్లాడరయ్య నెరవేరే మీకును

కొగిలి కొగిలి మీకు కందువ పెండ్లి చలికె

పాగిన కోరికలే పావకోళ్ళు

ఆగిన శ్రీ వేంకటేశ అలమేలు మంగా నీవు

వీగక పెండ్లాడరయ్య వేడుకాయ మీకును

ఎంత వర్ణించినా తనివి తీరనిది శ్రీవారి కళ్యాణ వైభవం. అందునా అన్నమయ్యకైతే మరినూ... వెంకన్న పెళ్ళంటే వేనవేల పదాల రథాలపై యుగయుగాలకు సరిపోయే గేయాల ఊరేగింపు తీస్తాడు. పలుకుబడులతో ఊడిగం చేస్తాడు. పిడికిట తలంబ్రాల పెళ్ళికూతురిని వందిట నిలిపి శ్రీకాంతుని సందిట నెలకొల్పి ముచ్చట తీర్చుకోవడంతో ఆగిపోలేదు. ఆ లక్ష్మీనారాయణులు సంభోగ సంతృప్తులై లోకాలను ఏలాలని ఆశిస్తూ లక్ష్మీ కళ్యాణ లీలా విశేషాలను రమణీయంగా కీర్తిస్తున్నాడు.

పీతాంబర ధారియై పీటల మీదున్నాడు పరంధాముడు. వేం చేసింది అమ్మవారు పద్మావతీ దేవి. ఆ క్షణాన వారిద్దరికీ చూపులే బాసికాలయ్యాయి. పసుపు, కుంకాల గుండల ఉండల వలె ఉన్నాయట, జగత్కుటుంబిని అయిన ఆ వధువు వక్షోజాలు. 'కమలాకుచ చూచుకు కుంకుమతో నియతారుణి తానుత నీలతనో' అనే సుప్రభాత శ్లోక పాదానికి మూలమిదే. అధరాల మధుర మకరందమే మధు పర్యాలగా అలరారుతున్న ఘడియలవి.

'మధుపర్కం' అనగానే సాధారణంగా పసుపు రంగు అంచున్న పట్టుబట్టలో, మరోరకం వస్త్రాలో అందించేస్తుంటారు. కానీ నిజానికి 'మధుపర్కం' అంటే పంచామృతద్రవ్యం. తేనె, పాలు, పెరుగు, నీరు, నెయ్యి - అనే ఐదు మధుర పదార్థాల కలగలుపే మధుపర్కం. కనుకనే 'మోవి తేనె' అనే అధర మధురిమను ప్రస్తావించాడు. అలాంటి మధురాధరుల మనువు వేడుకను జరిపిస్తున్నాడు అన్నమయ్య. మాటలే మదన మంత్రాలట. నవ్వులే తలంబ్రాలవుతున్నాయి. కలిగే పులకరింతలే కర్పూరం, రకరకాల రంగుల చూర్ణాలై వసంతాలాడుకొంటూ వివాహ విధి నెరవేరుస్తున్నారు వధూవరులు.

ఒకరినొకరు కౌగిలించుకొని విడదీయలేని పెనవేతలో మునిగిపోయే ముహూర్తం ముందుంది. ప్రస్తుతం పరిణయ శుభముహూర్తం

ఆసన్నమవుతోంది. కోరికలకు కాళ్ళు వచ్చి కలయికకై పరుగులిడేవేళ
 పావుకోళ్ళను పాదాలకు ధరించి కాంక్షకు కాస్తా కళ్ళెం వేయమంటున్నాడు
 ఆచార్య అన్నమయ్య. అలా ఆగి, పెళ్ళి తంతు ముగియగానే ఆపై మీ
 యిష్టమన్నాడు. భక్తుల మాటనే జవదాటని అలమేలు మంగపతి - పాటను
 కాదని పక్కబాట పట్టగలడా! సంప్రదాయ బద్ధంగా శ్రీదేవి చిటికెనవేలు
 వట్టిన శ్రీవారు వేడుక మీరగా వద్మావతి వతియై వరమానంద
 ముఖులయ్యారు. భక్తవాంఛా సుఖులయ్యారు.

27. మేలుకొనవే....

(బౌళి)

మేలుకొనవే నీల మేఘ వర్షుడా
వేల తప్పకుండాను శ్రీ వేంకటేశుడా

మంచముపై నిద్రదేర మల్లెల వేసేరు
ముంచి తురుము ముడువ మొల్లల వేసేరు
కంచము పొత్తారగించ కలువల వేసేరు
పించెప్పు చిక్కుదేర సంపెంగల వేసేరు

కలసిన కాకదేర గన్నేరుల వేసేరు
వలపులు రేగి విరజాజుల వేసేరు
చలువగా వాడుదేర జాజుల వేసేరు
పులకించ గురువింద పూవుల వేసేరు

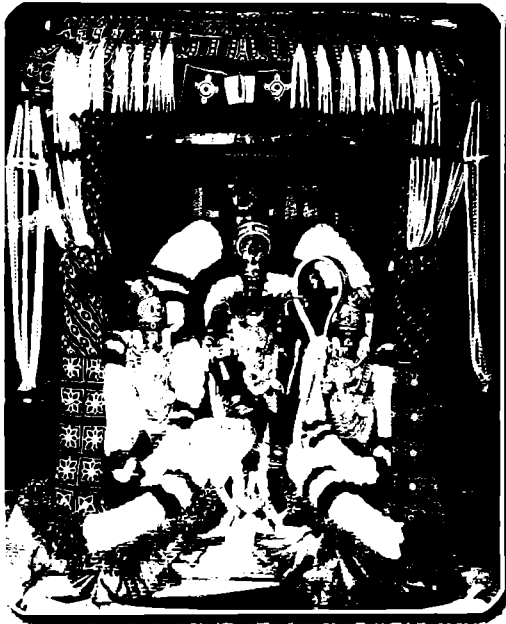
తమిరేగ గోపికలు తామరల వేసేరు
చెమటార మంచి తులసిని వేసేరు
అమర శ్రీ వేంకటేశ అలమేలు మంగ నీకు
మమత పన్నీటిలో చేమంతుల వేసేరు

తిరువీధులలో దేవదేవుడు

సిరుల రెండవనాడు శేమనిమీద

మురిపేన మూడోనాడు ముత్యాల పందిరి క్రింద...

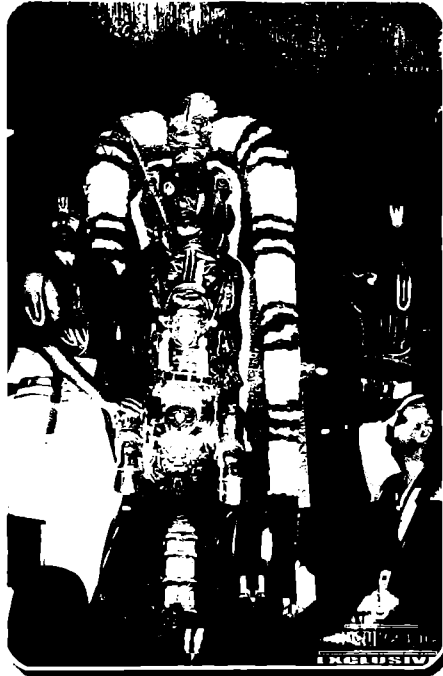
గ్రక్కన నైదవనాడు గరుడునిమీద...

ఎక్కెను అరవనాడు యేనుగుమీద...

చొక్కమై ఏడవనాడు సూర్యప్రభలోనను....

ఎక్కును తేఱును గుఱ్ఱమెనిమిదోనాడు...

కనకపుటందలము కదిసి తొమ్మిదోనాడు...

పెనచి పదోనాడు పెండ్లిపీట....

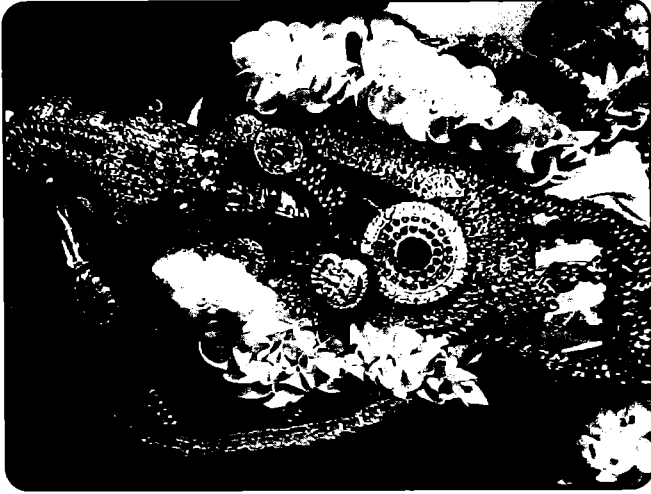
కళ్యాణ వేంకటేశ్వరునికి, ప్రణయారాధ్య పద్మావతీదేవికి పరిణయ పర్వం ముగిసింది. భక్తాంతరంగం మురిసింది. కళ్యాణమంటే శుభం. లోక శుభం కోరే జనార్దనుడు పెళ్ళి కొడుకయ్యాడు. జగత్తుకి ఆదర్శం కావాలనే స్వామి జత చేరింది శ్రీదేవి. ఇద్దరిదీ ఒద్దికైన జంట. సమభాగంగా రాజిల్లిన సంభోగ సౌఖ్యంతో సొక్కి సొలి పట్టు పరువున ఆదమరిచి నిదుర పోతున్న నూతన దంపతులను ప్రీతిగా మేలుకొలిపే రీతి ఈ సంకీర్తన.

మదన కదనాల కథాల మైమరపుతో గాటంపు శయనాన నయనాలు విచ్చని ఆ శోభనపు జంట మెల్లగా మేల్కొంచాలని మల్లెలు జల్లారు. వేళ తప్పకుండా లేవాలని నీలమేఘవర్షుని నిదురలేపుతున్నారు.

తెల్లని ఆ మొల్లలు... శ్రీ లక్ష్మి సిగను ముడవగా పక్కనిండా కోకొల్లలు. ఒకే కంచాన పొత్తుగా విందారగించే వేళ తొలినాటి రాత్రి వేసిన కలువలవిగో! కలయికలో చిక్కపడిన కురులు వేరుకాగా ఇంపాసగే సంపెంగలు ఇబ్బడిముబ్బడిగా జల్లారు. పద్మావతి జడకు అల్లెరు. మరుల వేడికి మరిగిపోయిన తపనల తనువులు సేదదీరగా ఎన్నెన్ని గన్నేరులో! నెరివరపుల తమిదీరగా అరవిరిసిన విరజాజులు వెదజల్లారు. రతిబంధనిరతితో రగిలిన కోర్కెల కొలిమికి చెలిమిగా జలజలా కురుస్తున్నాయి జాజులు. ఆ అరవింద నేత్రాల జంట మనకనుల వంటగా విరబూయాలని కరువుదీరా గురువిందపూలు గుప్పిస్తున్నారు. ఇంకా ఇంకా వెంకన్న పద్మమ్మల మేలుకొలుపులకై నలువంకల నానాజాతి వన్నెల పూలను రప్పిస్తున్నారు.

తనువొకటై తహతహలు అటుఇటునై అహహా! అనిపించుకొని అంగజకేళీ భంగిమల నుండి బాహ్య జగత్తుకు వచ్చే కొత్త జంటంటే గోపికలకెంత ముచ్చటో! పొద్దెక్కుతున్న వేళ మళ్ళీ వారిద్దరికీ ముద్దెక్కువయ్యేలా తమిరేగగా తామరపూలను తాకిస్తున్నారు. సుమాయుధ యుద్ధ శ్రమాధిక్యాన చెమటలు పట్టిన చెలికి, చెలికానికి తులసీదళ సేవతో

అలసట తీరుస్తున్నారు. మమతలు అమరగా అలమేల్పంగా వేంకటేశ్వరులను పన్నీట జలకమాడించి కొలువుదీరగా మేలుకొలుపు పాడుతూ చేమంతి రేకులతో పూబంతిని, వైజయంతిధారిని ముక్తకంఠాన కీర్తిస్తున్నారు బృందారకులు, మేలుకోమని వేడుతూ వేడుకతో పాడుతున్నారు వైతాళికులు.

28. గోవింద గోవింద

(బృందావని)

గోవింద గోవింద యని కొలువరే

గోవిందా యని కొలువరే॥

హరి అచ్యుతాయని ఆడరే

పురుషోత్తమాయని పొగడరే

పరమ పురుషాయని పలుకరే

సిరివర యనుచును చెలగరే జనులు ॥

పాండవవరదా యని పాడరే

అండజవాహను గొని యాడరే

కొండలరాయనినే కోరరే

దండితో మాధవునినే తలచరే జనులు ॥

దేవుడు శ్రీ విభుడని తెలియరే

శోభల అనంతుని చూడరే

శ్రీ వేంకటనాథుని చేరరే

పావనమై ఎప్పుడును బ్రతుకరే జనులు॥

‘భజగోవిందం భజగోవిందం గోవిందం భజ మూఢమతే’ అని జగద్గురు శంకరులు మన చెవులలో ఆశ్రమం కట్టుకుని ఎంత పోరినా మనం ఆ స్మరణ మినహా మిగిలిన శ్రమలన్నీ పడతాం. ఆ యాతనలన్నీ విడిచి గోవిందుని నామ సాధన చేయమనే ఆచార్య అన్నమయ ఉద్బోధ కూడా.

కోటి పాపాలనైనా గోటితో వీగిపోయేలా చేసే సాటిలేని మేటి నామ సంపుటి ‘గోవింద’ త్ర్యక్షరి. తపించేవారికి తలలోని నాలుక. జపించే వారికి జన్మరాహిత్య కారణం. తలపోసేవారి తులలేని సంపద. భావించేవారికి భవబంధ మోచనం. ఊహించేవారికి ఉత్తుంగ చైతన్య తరంగం. బోధించేవారికి అపార జ్యోతిర్మయం. శోధించిన కొద్దీ ఎడతెగని సాంద్రానందామృతసాధకం. మనస్సుప్రభాతం. మహావేదసూక్తం ‘గోవింద పదారవిందా సుసంధాన నాద మరందానుబంధం’.

గోవిందుడంటే ఎక్కడివాడో కాదు. హరియైనా, అచ్యుతుడైనా అతడే. ఆటయినా, పాటయినా అతడితోనే. పురుషోత్తమ, పరమ పురుష బిరుదాంకితుడు. పొగడినా అతడినే. పలికినా ఆ స్వామి గురించే. శ్రీహరి! అని జనమంతా చింతించేది ఆ సిరివరుని, శ్రీకరుని, లక్ష్మీకాంతునే. పాడినా, కొనియాడినా పొండవ వరదుడైన గోవిందుని మహిమలే. గరుడ వాహనుడైన వైకుంఠుని లీలలే. కొండల రాయని అండ కోరి భజించేవారికి ఇక గండాలెక్కడ? మాధవా! అని గొంతెత్తి పిలిస్తే మానుష కర్మల పీడనలకు తావెక్కడ? గోవిందాయని కొలిచేవారిని చేయిపట్టి చేరదీసే భక్తాధీనుడు నీరజాక్షుడు.

ముక్కోటి దేవతలున్నా చక్కనైన వాడు ఒక్కడే. సవాలక్ష్ మానుషాతీత శక్తులున్నా నివాళిగానే వ్రతీతి గలవాడు - నిత్యానందుడైన నీలమేఘశ్యామలాంగుడే. అతని శోభలు అనంతం. ఆ వైభవం శ్రీ కళాప్రాభవం. అతడే దేవుడు... మహానుభావుడు.. పుణ్యప్రదాయకుడు... శ్రీ వేంకటనాయకుడు... పావనజీవన కార్యకారణుడు. దీనాధీనుడు... సహస్రనామాధినాధుడు.. ‘గోవింద’ పదప్రధానుడు. పిలిచేవారిలో తాణికే పరమానందం... భజరే గోవిందం.

29. భావము లోన...

(శుద్ధ ధన్యాసి)

పల్లవి : భావము లోన బాహ్యమునందును
గోవింద గోవింద యని కొలువవో మనసా

చరణం : హరియవతారములే యఖిలదేవతలు

హరిలోనివే బ్రహ్మాండంబులు

హరినామములే అన్ని మంత్రములు

హరి హరి హరి హరి యనవో మనసా

॥భావ॥

విష్ణుని మహిమలే విహిత కర్మములు

విష్ణుని పొగడెడి వేదంబులు

విష్ణుడొక్కడే విశ్వాంతరాత్ముడు

విష్ణువు విష్ణువని వెదకనో మనసా

॥భావ॥

అచ్యుతుడితడే అదియు సత్యము

అచ్యుతుడే యసురాంతకుడు

అచ్యుతుడు శ్రీ వేంకటాద్రి మీద నిదె

అచ్యుత యచ్యుత శరణవో మనసా

॥భావ॥

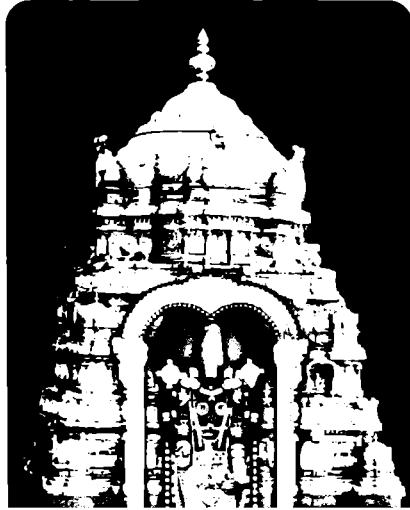

ఆదర్శం అంటే పదిమందీ అనుసరించదగిన ఆలోచన. ఆలోచనకు అదిబీజం కోరిక. కోరిక పుట్టేది మనస్సులో. మనస్సును అదుపుచేసే బాధ్యత బుద్ధిది. బుద్ధి అంటే లౌకిక కర్మకు సంబంధించినది. మనసు అనేది పారలౌకిక సంబంధి. ఒకటి బాహ్యమైతే మరోటి భావము. మదిలో పుట్టిన భావం, బుద్ధి ద్వారా స్థిరపడి, వాక్కు ద్వారా బాహ్యమై, కర్మద్వారా ఒక సమ్యక్ రూపాన్ని పొందడమనే ఈ దశల వారీ పరిణామ మంతటా భగవచ్చింతన తప్ప మరొకటి వుండకూడదని అన్నమయ్య అభిభాషణ.

అలా త్రికరణ శుద్ధిగా చేసే భగవన్నామ సంకీర్తనకు, “గోవింద గోవింద యని కొలువువో మనసా!” అనే పధనిర్దేశం చేసారు అన్నమయ్య. గోవింద పదానికి అర్థం గోపాలుడని. గోవులంటే పశువులు. పశుశబ్దానికి అర్థం పాశబద్ధమైనవని. మనిషి కూడా పాశ బద్ధుడే. ఈ సమస్త చరాచర జగత్తు అందుకు భిన్నమైనది కాదు, కనుక - దీనికి పాలకుడైన గోవిందుని సదా స్మరించాలని సూచన. ఎందుకూ అంటే ఏతత్ గోవిందద నామస్మరణంతోనే భవపాశ బంధ విమోచన. “సర్వదేవ నమస్కారమ్ కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి” అన్నట్లుగా సమస్త దేవగణానికి మూలం - ఆ ఆదినారాయణుడే. చతుర్దశభువన భాండాలను భరించే విశ్వభర్త ఆ శ్రీహరే. మాధవ, కేశవ, నంకర్షణ, మధునూదనాది విష్ణు నహస్రనామాలు అన్నీ మంత్రమహిమాన్వితాలే. వాసుదేవ శబ్దానికి అర్థం, వశ్యులైన వారికి హరి నామోచ్ఛారణే కోటి మంత్రాల కొంగుబంగారం అని. అందుకే “హరి హరి హరి హరి హరి యని యనవో మనసా!” అని, ఐదు సార్లు హరి శబ్దాన్ని వాడుతూ - ఆ నాదస్మరణంతో - బ్రహ్మహత్య, సురాపానం, స్వర్ణస్త్రేయం, గురువత్సీ గమనం, దుష్టనహవాసం అనే వంచమహా పాతకాలు హరించబడతాయన్నారు అన్నమయ్య.

కర్మల వైశిష్ట్య కారణం - విష్ణుమహిమ. అంతటి విశిష్టుడు కనుకనే వేదవేద్యుడయ్యాడు. వేదాంతమే పరమార్థ ప్రబోధిని అయినందున ఆ

ప్రబోధమే విశ్వాన్ని ప్రచోదనం చేస్తున్నందున దీనంతటికి కారకుడూ
 ప్రేరకుడూ అయిన నారాయణుడు విశ్వాంతరాత్ముడయ్యాడు. విష్ణువు అంటే
 అర్థం అదే. అతడిని వెతకడమే నరజన్మకు తరణోపాయం. ప్రపంచ ప్రారంభ
 ఉపసంహారాల కర్తవ్య పరాయణుడైన నారాయణుడంటే నిత్య స్థిరుడు.
 చ్యుతము కానివాడు. రక్కసి మూకల ఉక్కడగించేవాడు. పతనమనే పాకుడు
 ఊయిమీంచి అధః పాతాళానికి మనం జారిపోకుండా, తన వద్దకు చేర్చుకొని
 అక్కున చేర్చుకొనే అపద మొక్కుల వాడై వేంకటాద్రిపై వెలిసిన అచ్యుత
 చరణాలను శరణుకోరే మనసుకు భావంలో బాహ్యంలో కొలువైన స్వామి
 - గోవిందుడే.

30. చక్రమా హరిచక్రమా

(నాట)

పల్లవి : చక్రమా హరి చక్రమా
వక్రమైన దనుజుల వక్కలించవో

చరణం : చుట్టి చుట్టి పాతాళము చొచ్చి
హిరణ్యాక్షుని చట్టలు చీరిన ఓ చక్రమా
పట్టిన శ్రీ హరిచేత పాయక ఈ జగములు
ఒట్టకొని కావగదవో ఓ చక్రమా ||చ||

పానుకొని దనుజుల బలుకిరీట మణుల
సానలు తీరిన ఓ చక్రమా
నానా జీవముల ప్రాణములు గాచి
ధర్మమూని నిలువగదవో ఓ చక్రమా ||చ||

వెరచి బ్రహ్మాదులు వేదమంత్రముల
నీ ఉరుట్లు కొనియాడెదరో చక్రమా
హరిమురి తిరువెంకటాద్రిశు వీధుల
ఒరవుల మెరయుదునో ఓ చక్రమా ||చ||

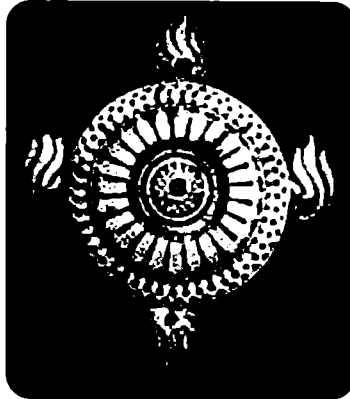

వక్రతను - అంటే వంకర గుణాన్ని చక్కబరిచే విష్ణు ఆయుధమే చక్రం. అందుకే వక్రబుద్ధులైన రాక్షసుల్ని సంహరించింది ఆ హరి చక్రం.

వేదాలను అపహరించి, భూమిని చాప చుట్టగా చుట్టిన హిరణ్యాక్షుడు పాతాళంలో దాగున్నా వెంటాడి వెంటాడి తొడలు మొదలుగా శరీరాన్నంతటినీ చీల్చి వేసిన చక్రమది. తనను ధరించిన నారాయణుని చేత విశ్వరక్షణ చేయించే ప్రమాణాన్ని మీరకుండా కాపాడేది ఆ చక్రం.

మత్తెక్కి తిరిగే రాక్షసుల కిరీటాన పొదిగిన మణు వల్ల సానదీరిన చక్రమది. ఎందరో రక్కసులతలలు తరిగేటప్పుడు వాళ్ళకిరీటాలను ఒరుసుకున్నందునే దానికి ఆ పదునని భావం. ప్రాణులందరినీ కాపాడుతూ ధర్మాన్ని నిలుపగలిగినదా చక్రం.

ఆ చక్రధాటికి భయపడిన బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలందరూ, వేదమంత్రాలతో ఆ భ్రమణాన్ని స్తుతించారు. తిరుపతి కొండల వీధివీధినా ఓ క్రమంలో మెరుపులీనుతూ త్వర త్వరగా తిరుగాడే చక్రాన్ని యిలా యిలా పరిపరి విధాల ప్రస్తుతించారు అన్నమయ్య.

31. ఇట్టి ముద్దులాడి

(ఆనంద భైరవి)

పల్లవి : ఇట్టి ముద్దులాడి బాలుడేడవాడు - వాని
బట్టి తెచ్చి పొట్టనిండ పాలు వోయరే ||పల్లవి||

చరణం : గామిడై పారితెంచి కాగిడి వెన్నెలలోన
చేమపూవు కడియాల చేయిపెట్టి
చీమగుట్టెనని తన చెక్కిట గన్నీరు జార
వేమరు వాపోయే వాని వెడ్డువెట్టరే ||ఇట్టి||

ముచ్చువలె వచ్చితన ముంగ మురువుల చేయి
తచ్చెడి పెరుగు వోన తగ బెట్టి
నొచ్చెనని చేయితిసి నోరునెల్ల జొల్లుగార
వొచ్చెలి వాపోవువాని నూరడించరే ||ఇట్టి||

ఎప్పుడు వచ్చెనో మా యిల్లుబొచ్చి పెట్టెలోని
చెప్పరాని వుంగరాల చేయిపెట్టి
అప్పుడైన వేంకటాద్రి అనవాలకుడుగాన
తప్పకుండ బెట్టె వాని తలకెత్తరే ||ఇట్టి||

ఇంతగా ముద్దాచ్చిన ఆ చిన్నవాడు ఏడీ? ఎక్కడ? అసలు ఎక్కడి వాడా బాలుడు? వానిని ఎలాగైనా పట్టుకొని తీసుకు వచ్చి ఆ చిన్ని బొజ్జకు పాలు పోయవలసిందే.

బాలుడైతే ముద్దుగా వున్నాడుకాని, చేస్తున్న పనులెలాంటివి? బలమంతా ఉపయోగించిన వాడై గట్టిగా కట్టిన తాడును తెంచివేసి కాగుతున్న వెన్నగల బానలో చేమపువ్వులకడియం తొడుక్కున్న చేతిని పెట్టాడు. పెట్టిన వెంటనే చెయ్యి వెనక్కి తీసుకొని చీమ కుట్టిందంటూ బుగ్గలపై కారుతున్న కన్నీటితో అదే పనిగా తలుచుకొని తలుచుకొని బాధ పడిపోయాడు. ఇలాంటి చిలిపి చేష్టలు, నటనలు చేసే ఆ వెన్నదొంగను ఎలాగో అలా వంచనతో అయినా పట్టవలసిందే.

దొంగలాగ వచ్చి, చిలుకుతున్న పెరుగుతో తన మురుగుల చేతి ముందు భాగాన్ని పెట్టి, నొప్పెడుతోందంటూ చేయి తీసి నోటి చొంగ కార్చుతూ ఏడ్పుతో చిన్నబోయే వాడిని ఊరడించక తప్పతుందా!

ఇవన్నీ ఒకెత్తు. వేంకటేశ్వర స్వామిగా అవతరించినప్పటికీ గత అవతార లీలాప్రదర్శనను మరువలేక చేసిన చేష్ట ఒక్కటి ఒకెత్తు. ఎప్పుడు వచ్చారో గాని యింట్లోకి ప్రవేశించి చెప్పడానికి వీలు కానంతటి ధగధగధాయ మానమైన తన ఉంగరాల చేతిని ఓ పెట్టెలో పెట్టారు స్వామి. ఇంకేం కావాలి? తండ్రి అయిన వేంకటేశుని అంతటి వాడు, దాసులను బ్రోచేవాడే ఆశపడితే ఆ పెట్టెను ఆ స్వామి తలపై పెట్టకుండా వుండగలమా! ఇంతకీ ఏమిటా పెట్టె? నిర్మలమైన భక్తిగల మనస్సే.

32. ముద్దుగారే యశోద

(కురంజి)

పల్లవి : ముద్దుగారే యశోద - ముంగిట ముత్యము వాడు
తిద్దరాని మహిమల దేవకీ సుతుడు ||పల్లవి||

చరణం : అంతనింత గొల్లెతల - అరచేతి మాణిక్యము
పంతమాడే కంసుని సాలివజ్రము
కాంతల మాడు లోకాలు గరుడ పచ్చపూస
చెంతల మాలో నున్న చిన్ని కృష్ణుడు ||ముద్దు||

రతికేళి రుక్మిణికి రంగుమోవి పగడము
మితి గోపర్దనపు గోమేధికము
సతమై శంఖచక్రాల సందుల వైడూర్యము
గతియై మమ్ము గాచె కమలాక్షుడు ||ముద్దు||

కాళింగుని తలలపై గప్పిన పుష్యరాగము
ఏలేటి శ్రీవేంకటాద్రి ఇంద్రనీలము
పాలజలధిలోన బాయని దివ్యర్చితము
బాలుని వలె తిరిగి పద్మనాభుడు ||ముద్దు||

వ్రేవల్లియ నుండి విశ్వమంతా నిండి నినదించిన వేదనాదమే వేణుగానం. ఆ పల్లవి పల్లకిలో అల్లనల్లన చల్లచల్లగా ఊరేగిన నల్లనయ్యంటే, తల్లి యశోదమ్మ ముంగిటిలో ముతైమై కాంతులీనేవాడూ, ముద్దులాలికే వాడూనూ, అంతేకాదు. ఎన్నటికీ తరగని మహిమల గని ఆ బాలకృష్ణుడు. ఆ మహాత్ము కూడా, దేవకీదేవి (కన్నతల్లి) కి జన్మమందిన నాటి నుండే ఒనగూడిన సొత్తు. వసుదేవుని నుండి నందుని చేరిన కృష్ణుడనే ముత్యం క్రమేపీ నవరత్నోజ్జ్వల కాంతిచ్ఛటతో జగత్తునెలా దేదీప్యమానం చేసిందో చెప్పూ ఆ సంకీర్తనాచార్యుడు అల్లిన నవ రత్నమాలిక ఈ గీతిక.

‘అంతనింత’ - పెద్దవారి నుండి చిన్నస్థాయి వరకూగల గోప స్త్రీల అరచేతి మాణిక్యమై అలరారిన కన్నయ్యను, కంసుని అంతం చేసే సన్నివేశం వచ్చేసరికి వజ్రంగా అభివర్ణిస్తారు అన్నమయ్య. కారణం? కారిన్యానికి గీటురాయి వజ్రం కనుక. జరిగింది, కంస వధ అనే దుష్టసంహారం కాబట్టి. అనంతర కాలంలో ముల్లోకాలనూ చుట్టబెట్టిన యశఃకాంతుల్ని సంతరించుకున్న వాడయ్యాడు ఆ యశోదానందనుడు. ఆ ప్రకాశం ఎలాంటిది? గరుడపచ్చ పూస వెలుగులా మిరుమిట్లు గొలిపేది. ఎక్కడిదీ? ఎక్కడిదోకాదు, చెంతనే వున్న చిన్నికృష్ణుని వన్నెచిన్నెలే యివన్నీ, ‘గరుడపచ్చపూస’ అని ఈ సందర్భాన్ని ప్రకాశమానం చేయడంలో విష్ణువాహన ప్రసక్తి అలంబనగా తీసుకోవడమనేది కవిగడుసుందనాల కమ్మనిపోకడకు తార్కాణం.

అసలే అరుణాధరాల తరుణీమణి - రుక్మిణి. అందునా శృంగారవేశ. మెరుపులీనే కృష్ణుని పగడాల పెదవి కూడా తోడయితే ఇక చెప్పేదేముంది? ఇంద్రుని విజృంభణకు మితి (హద్దు)గా గోవర్ధన గిరిని ఎత్తిన గోమేధికమై తేజరిల్లే నందనందనుడంటే, శంఖచక్ర సంశోభితుడై వైకుంఠాన విలసిల్లే వైడూర్య ప్రభాసమానుడైన విష్ణువే. ఆ కమలనేత్రునికన్నా వేరు గతి ఎవ్వరని?

నల్లని కాళీయుని పడగలపై నడయాడే శిఖిపించమౌళి, ధవళకాంతుల ధగధగద్దాయమానమైన పుష్ప(స్ప)రాగ రత్నంలా వున్నాడన్న అన్నమయ్య కన్నులలో మనం కూడా ఆ స్వామి రూపవైభవాన్ని చూస్తే అది “తిద్దరాని మహిమల” తిరుపతీశ్వర ఐశ్వర్యమే. శ్రీ వేంకటాద్రిని ఏలే ఇంద్రనీలమై, పాలకడలిని వీడని దివ్యాతిదివ్యరత్నమైన పరంధాముడు, గోకులాన తిరిగే గోపబాలుడు. శిశు ఛద్యవేషధారియైన పద్మనాభుడు. యోగయోగీంద్ర మనః ప్రకాశ కౌస్తుభుడు.

33. కొమ్మలాల

(బిలహరి)

పల్లవి : కొమ్మలాల ఎంతవాడె గోవిందరాజు
కుమ్మరించి రాజనమే గోవిందరాజు

చరణం : ఉలిపచ్చి నవ్వులతో ఒత్తిగిలి పవ్వళించి
కొలుపు సేయించుకొని గోవిందరాజు
జలజాక్షు లిద్దరును సరిపాదా లోత్రగాను
కొలది మీర మెచ్చినీ గోవిందరాజు

అదె నాభి కమలాన అజుని పుట్టించి తాను
కొదలేక వున్నవాడు గోవింద రాజు
చెదరక తన వద్ద సేవ సేసే సతులకు
గుడి గుచ్చీ వలపులు గోవిందరాజు

ఒప్పుగా వామ కరము ఒగివాచి వలకేల
కొప్పు కడునెత్తినాడు గోవిందరాజు
ఇప్పుడు శ్రీవేంకటాద్రి నిరవై శంఖుచక్రాలు
కుప్పె కటారము(లు) పట్టె గోవింద రాజు

అన్నమయ్య దృష్టిలో అన్నీ విష్ణు అంశలే. అంతా హరిమయమే. అందరూ నారాయణ స్వరూపులే. ఏ కొండయినా తిరుమలయే. ఎన్ని పాడినా ఏడుకొండలవానిని ఉద్దేశించే. అందుకే కొండ దిగువున ఉన్న గోవింద రాజస్వామివారిని వర్ణిస్తున్నాడు.

స్త్రీలనందర్శి పిలిచి రాజసాలు ఒలికించే గోవిందరాజస్వామి గొప్పతనాన్ని వివరిస్తున్నారు. అంతవాడో, ఇంతవాడో చెప్పలేనంత ఎంత మహానుభావుడో ఆస్వామి.

హాయిగా దేవేరులిద్దరితో పవళించివున్నాడు. ఆ వుండడం కూడా ఓ పక్కకు ఒత్తిగిలి అరనప్పుతో శోభిస్తున్నాడు. తామరదళాల కన్నుల భార్యలిద్దరూ పాదసేవ చేస్తుండగా మేరలేని మెచ్చుకోళ్ళు విసురుతూ మేనువాలాడు.

నాభిలో పద్మాన్ని కలిగివుండి అందులోంచి బ్రహ్మదేవునికి జన్మనిచ్చి తాను ఏ కొరతా లేక నిశ్చింతగా విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాడు. స్థిరంగా తనను సేవించే సతులిద్దరినీ ప్రేమతో ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తున్నాడు.

ఓ పక్క నేర్పుగా తన ఎడమ చేతిని చాచి, కుడిచేతితో కేశాల్ని ఎత్తి కట్టుకొనే గోవిందరాజస్వామి ఇప్పుడు శ్రీ వేంకటగిరి నిలయుడై శంఖుచక్రాలు ధరించి, పిడికత్తిని చేతబట్టి శ్రీనివాసునిగా కొలువయ్యాడు.

34. మంగాంబుధి హనుమంత

(ధర్మవతి)

పల్లవి : మంగాంబుధి హనుమంత నీ శరణ
మంగవించితిమి హనుమంత

చరణం : బాలర్కా బింబము ఫలమని పట్టిన

అలరిచేతల హనుమంతా

తూలని బ్రహ్మాదులచే వరములు

ఓలి చేకొనిన ఓ హనుమంతా

॥మంగాంబుధి॥

జలధిదాట నీ సత్యము కప్పులకు

అలరి తెలిపితివి హనుమంతా

ఇలయు నాకసము నేకముగా నటు

బలిమి పెరిగితివి భళి హనుమంతా

॥మంగాంబుధి॥

పాతాళము లోపలి మైరావణు

ఆతల చంపిన హనుమంతా

చేతులు మోడ్చుక శ్రీ వేంకటపతి

నీతల కొలిచే హితు హనుమంతా

॥మంగాంబుధి॥

తాళ్లపాక వంశస్థులు శ్రీనివాస మంగాపురాన్ని పునరుద్ధరించిన వారు. అన్నమయ్య కాలంలో ఈ మంగాపురాన ఆంజనేయస్వామి ఆలయం వుండేది. చంద్రగిరి సమీపాన వుండేవారు అట్నుంచి యాత్ర ప్రారంభిస్తే మంగాపుర శ్రీనివాసుని దర్శించి శ్రీవారి మెట్టు మీదగా కొండ ఎక్కడం యిప్పటికీ వుండే అలవాటు. అందుకే - “అల శ్రీవేంకటపతి యండనె మంగాంబుధినిలయపు హనుమంతునెగడితిగా” అన్నాడు అన్నమయ్య కాబట్టి మంగాంబుధి హనుమంతుడంటే శ్రీనివాసమంగాపురంలో అర్చనలందుకున్న స్వామే అయ్యుండాలి. శ్రీ కళ్యాణ వేంకటేశ్వర స్వామి వెలిసిన ఈమంగాపురం సువర్ణముఖీనదికి ఉపనది అయిన కళ్యాణీనది ఒడ్డున వుంది. నది అంటే నీరే కదా! నీటికి ‘అంబు’ అని మరోపేరు. అంబుధి అంటే సముద్రమే అయినా ఎక్కువ నీరుగలనదికి ఆ పదాన్ని పర్యాయంగా వాడి కళ్యాణి నదీ తీరాన వున్న మంగాపురంలో గల హనుమంతుని ‘మంగాంబుధి హనుమంతుని’ అన్నాడు.

అలాంటి హనుమంతుని వినయంతో వంగిన శరీరాలతో శరణుకోరే సంకీర్తనయిది.

ఉదయించే నూర్యుని వండనుకొనే అల్లరి చేష్టల వాడు హనుమంతుడు. ఎవరికీ వశ్యంకాని బ్రహ్మాది దేవతలచేత వరుస వరాలను కానుకలుగా పొందినవాడు. సముద్రం దాటగల తనశక్తిని తోటి వానరులకు చూపినవాడు. భూమిని ఆకాశాన్ని ఒకటిగా చేస్తూ పెరిగిన బలిష్ఠుడు హనుమంతుడు.

పాతాళంలో వుండే మైరావణుని చంపిన వీరుడైనా చేతులు జోడించి అత్యంత ఇష్టుడిగా వుంటూ శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి చెంత తలను వంచి నమస్కరించే హనుమంతా శరణు శరణు.

35. చదివి బతుకరో!

(మధ్యమావతి)

చదివి బతుకరో సర్వజనులు మీరు
కదిసి నారాయణాష్టాక్షర మిదియే

సాధించిమున్ను శుకుడు చదివినట్టి చదువు
వేదవ్యాసులు చదివిన చదువు
అదికాలపు నైష్ఠవుల అందరి నోటి చదువు
గాదిలి నారాయణాష్టాక్షర మిదియే

సతతము మునులెల్ల చదివినట్టి చదువు
వెతదీర బ్రహ్మ చదివిన చదువు
జతనమై ప్రహ్లాదుడు చదివినట్టి చదువు
గతిగా నారాయణాష్టాక్షర మిదియే

చలపట్టి దేవతలు చదివినట్టి చదువు
వెలయ విప్రుల చదివేటి చదువు
పలుమారు శ్రీ వేంకటపతి నామమై భువి
గలుగు నారాయణాష్టాక్షర మిదియే

స్వామి కొలువైన సప్తగిరులలో వేదాచలం ఒకటి. అంటే, సాక్షాత్తు వేదాలకొండ ఈ తిరుమల. వేద పురుషుడే వేంకటేశ్వరుడు. ఉపనిషత్ శిఖరాలపై ఉప విష్ణుడై శుభదృక్కులు ప్రసరిస్తున్న నిగమాంత రంగుడే శ్రీనివాసుడు. అతడిని తెలుసుకోవడానికి చదివే చదువే చక్కని చిక్కని చక్కనైన చదువు. “చదువులలో మర్మమెల్ల చదివితీ తండ్రి”! అని నాడు కృతయుగాన ప్రహ్లాదుడు చెప్పిన అసలు సిసలు చదువంటే యిదే. నేటి కృతక యుగాన కూడా విష్ణువుతో చనువు పెంచుకోవడానికి అనువైనది ఆ చదువే అన్నాడు మన అన్నమయోగి.

అలాంటి చదువుల సారమే అష్టాక్షరీ మహామంత్రం. అదే “ఓం నమో నారాయణాయ”.

కష్టాల రుగ్గి నుండి కాపాడే మంత్రమే “అష్టాక్షరీ”. అది భగవన్నామ తత్త్వ సంపుటి. పరమ భాగవతులకు మోక్షవాటి.

భాగవతం భావగతమైతే భాగవుతామని లోకానికి చాటిన వేదవ్యాస మహర్షి తవఃఫలసిద్ధి కారకం - నారాయణ మంత్రం. శుకుని నోట సూక్తమై రాజిల్లినదీ ఈ మంత్రమే. చిరకాలపు శ్రీవైష్ణవుల చిదానందమూలం - శేషశాయి విశేష మంత్రమే. మునులకు ముక్తి హేతువు. బ్రహ్మకు భక్తి సేతువు. ప్రహ్లాదుని ప్రపత్తి ధాతువు - యిదే యిదే యిదే. రమారమణుని చేరువ చేసేది, రజస్తమోగుణాల నుండి మానవాళిని కాసేది, ఈ మాధవ మంత్రార్థమే.

దేవతల జిహ్వగ్రాలపై నిరంతర ధ్యానమంత్రమై తిరుగాడే చదువు - తిరునామమే. విప్రుల వేదాధ్యయనాల మేనాల యానాలలో విశ్వ విహారిణియై సంచరించే సన్మార్గ మంత్ర రథం, మహాగజం, మధురాక్షర పుష్పరజం, వేదాంత వీధిలో వేడుక చేసే ఉపనిషత్ ధ్వజం ‘శ్రీమన్నారాయణ అష్టాక్షరీ మంత్ర బీజం. అదే శ్రీ వేంకటేశ్వర నామ జప తప మహత్త్వ తేజం.

అభీష్టదాయిని నారాయణాష్టాక్షరీ శుభప్రదాయిని, విష్ణు నామ పారాయణ లాహిరి. “ఓం నమో నారాయణాయ”.

36. తందనాన భకా!

(బౌళి)

తందనాన ఆపి తందనాన పురె తందానాన భకా తందనాన॥
బ్రహ్మ మొకటి పరబ్రహ్మమొకటి పరబ్రహ్మమొకటి పరబ్రహ్మమొక్కటే

కందువగు హీనాధికము లిందు లేవు

అందరికి శ్రీహరే అంతరాత్మ

ఇందులో జంతుకుల మింతా నొకటే

అందరికి శ్రీహరే అంతరాత్మ॥

నిండార రాజు నిద్రించు నిద్రయు నొకటే

అండనే బంటునిద్ర అదియు నొకటే

మెండైన బ్రాహ్మణుడు మెట్టుభూమి యొకటే

చండాలు డుండేటి సరిభూమి యొకటే॥

అనుఁగు దేవతలకును అల కామ సుఖమొకటే

ఘనకీట పశువులకు కామ సుఖమొకటే

దిన మహారాత్రములు తెగి ధనాధ్యునొకటే

వొనర నిరుపేదకును వొక్కటే అవినియు॥

కొరలి శిష్టాన్నములు కొను నొకలొకటే

తిరుగు దుష్టాన్నములు తిను నొకలొకటే

పరగ దుర్గంధములపై వాయువొకటే

వరుస పరిమళము పై వాయువొకటే॥

కడగి యేనుగు మీద కాయు యెండొకటే

పుడమి శునకము మీద పొలయు నెండొకటే

కడు పుణ్యులను పాప కర్ములను సరిగావ

జడియు శ్రీ వేంకటేశ్వరు నామ మొకటే॥

శ్రీహరి నామ ధ్యాన పరాయణులై, అష్టాక్షరీ మంత్ర పారాయణంలో మునిగి ముక్తులవుదామనుకొనే వారిని చూస్తే! మురిసి ముగ్ధుడవుతాడు ముకుందుడు.

కాని యింకా ఎందుకో సందేహావస్థలోనే వున్నట్టున్నారు కొందరు భక్తులు. గోవిందుని కొలవాలంటే ఏ ఆచారాలు పాటించాలో! ఏయే నియమాలను ఆచరించాలో అన్నదేనా ఆలోచన? తడిబట్టల మడి కట్టడాలు, తాకరాదని దడి కట్టడాలు, ఉపవాసాలకు ఒడి కట్టడాలు, ఉపన్యాసాలతో ఊదర గొట్టడాలు, హేమధూమాలతో, సోమపానాలతో కఠోర దీక్షలు తలపెట్టడాలు... ఆడంబరాల నడుమ అసలు సంగతిని అవతల పెట్టడాలు, ఆఖరికి అలసి సాలసి ఏ మూలనో సొమ్మసిల్లి పోవడాలు, ఇందులో ఏ ఒక్క 'డాలు' కూడా మన పాపకర్మల పదును కత్తి వేటు నుండి మనల్ని తప్పించలేదు. అజ్ఞానాంధకారాన ప్రసరించవలసిన అచ్చమైన “డాలు” అంటే ప్రకాశం శ్రీహరి పరబ్రహ్మతత్వ జ్ఞాన ప్రభావం. ఆ వెలుగు అందరిది. నారాయణ నయనాలకు అంతా సమానం. ఆ పాటింపునే పాటగా యింపుచేస్తూ అన్నమయ్య చేస్తున్న చాటింపు యిదిగో...

“ఏకం సత్, విప్రా బహుదా వదంతి”. ఉన్నదొక్కటే జ్ఞానులైన వారు రకరకాలుగా చెబుతుంటారు. ఆ ఒక్కటే! ఏమిటంటే - త్రికాలలో మారని సత్యం. అదే అందరికీ అందుబాటులో వుంటే శ్రీహరి తత్వం. సర్వజీవ సమానమై సత్ ప్రమాణమై శోభిల్లే అంతరాత్మ - ఆ శ్రీమన్నారాయణుడే.

ఆయన దృష్టిలో హెచ్చు తగ్గులులేవు. అతని సృష్టిలో సకల జీవరాశు లూ ఒక్కటే. మన మనన్సులలో జంతువంటే నాలుగు కాళ్ళున్నవి మాత్రమే అనుకుంటాం. కాని, ఆ పరంధాముని లీలా ఫేలనలో అందరమూ జంతువులమే. కాకపోతే రెండు పాదాలతో చరించే వాళ్ళం. మట్టి బొమ్మలమైన మనలోనే ఈ భేదం. పట్టుకొమ్మయిన పరాత్పరునికిదంతా వినోదం.

పట్టుపరుపులపై వరుండే రాజుకైనా, వట్టినేలపై నడుంవాల్చే బంటుకైనా వచ్చే నిద్ర ఒక్కటే.

నియమ నిష్ఠల నిగ్గుతేలిన బ్రాహ్మణుని నివేశనమైనా, అంత్యకర్మకాండల కాష్ఠధూమాలతో మగ్గిపోయే చండాలుడుండే శ్మశానమైనా నెలకొనే నేలమాత్రం ఒక్కటే. పరలోక దేవతలకైనా, ధరలోని నరజాతికైనా కోరిక తీరే - తీరే వేరుకాని, తీరే కోరికకకు తీరమైన కామావేశం, మోహపాపం ఒక్కటే! మృష్టాన్న భోజనంతో అయినా, ముష్టెత్తుకున్న కూడుతో నైనా అడుగంటే ఆకలిమంటొక్కటే! దుర్గంధ, సుగంధాల వ్యత్యాసం పీల్చే శ్వాసకే తప్ప, వీచే గాలికేముంటుంది? అందరికీ అంతరాత్మ అయిన శ్రీహరి చింతనలో కూడా అంతా యింతే!

ఉన్నవాడికి, లేనివాడికి - రేపగళ్ళు ఒక్కటే. రాచయేనుగు పైవైనా, వీధి కుక్క వీపు మీదైనా తాకే ఎండకు తారతమ్యమేది? మనకే ఈ పోలికలు - మనుషులలోనే యిన్ని చీలికలు. పాచి - కల వంటి మన బతుకులు ఆ ప్రత్యగాత్మ చేతి పాచికలు. యుగ యుగాల ఆ ఆటలో అరిగి, కరిగి, మలిగి, తొలగిపోతున్నాం. వెలుగుదామనే కోరిక ఒక్కటుంటే - ఆ దివ్య ప్రకాశుడు మనవెంటే! అందుకు దోహదకారి - శ్రీ వేంకటేశుని నామ మొక్కటే ఒక్కటే ఒక్కటే ఆ పరబ్రహ్మమొక్కటే!

37. ఆకటివేళల నలపైనవేళలను

(శుభాళి)

ఆకటి వేళల నలపైనవేళలను
తేకువ హరినామమే దిక్కుమరి లేదు
కొఱమాలివున్న వేళ కులము చెడినవేళ
చెఱవడి వొరులచేఁ జిక్కినవేళ
వొఱపైన హరినామ మొక్కటే గతిగాక
మఱచి తప్పిననైన మరి లేదు తెఱఁగు
అపదవచ్చినవేళ యారడిఁబడినవేళ
పాపపువేళల భయ పడినవేళ
వోపినంత హరినామ మొక్కటే గతిగాక
మాపుదాఁకాఁ బొరలిన మరిలేదు తెఱఁగు
సంకెళఁ బెట్టినవేళ చంపఁబిలిచిన వేళ
అంకిలిగా నప్పులవా రాఁగినవేళ
వెంకటేశు నామమే విడిపించ గతిగాక
మంకుబుద్ధిఁ బొరలిన మరిలేదు తెఱఁగు

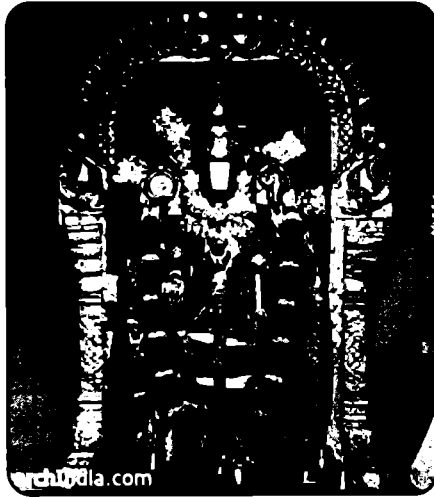

ఆకలి వేసినప్పుడు, బాగ అలిసిపోయినప్పుడు, ధైర్యం కలిగించి కాపాడేది శ్రీహరి నామమొక్కటే. అది తప్ప మరో దిక్కులేదు.

ఎందుకూ పనికిరామేమో అన్న పరిస్థితిలో, కుటుంబగౌరవానికి మచ్చ వచ్చే దుస్థితిలో, వరుల చేతికి చిక్కి ఖైదులో మగ్గి పోవాల్సి వచ్చినప్పుడు, యోగ్యమైన హరినామం ఒక్కటే గతి. అదే గనుక మరిచిపోతే మరో దారే లేదు.

ఆపద కలిగినా, నిందను మోయాల్సి వచ్చినా, పాపం చేసినా, భయం ఏర్పడినా, శక్తి కొద్దీ చేసే హరినామ స్మరణ మొకటే తరుణోపాయం. అది కాస్తా మర్చిపోతే, వదిలేస్తే, దుర్లశల నుండి కాపాడే మార్గం ఎంత ప్రయత్నించినా కనబడే ప్రసక్తే లేదు.

శత్రువులు సంకెళ్ళతో బంధించ వచ్చు, చంపడానికి పిలవ వచ్చు, లేదా అప్పుల వాళ్ళు ఆపి డబ్బుకోసం నిలదీసినప్పుడు ఆ వడ్డీ కాసుల వాని ధ్యానమే శరణ్యం కాని, ఇంకే విధమైన మూర్ఖప్రయత్నాలు చేసినా ఫలించేవి కావు.

38. అంతర్యామి అలసీతి

(శివరంజని)

అంతర్యామి అలసీతి సాలసీతి

యింతట నీ శరణీదే చొచ్చితిని

కోరిన కోర్కులు కోయని కట్లు

తీరవు నీవని తెంచక

భారపు పగ్గాలు పాపపుణ్యములు

నేరుపులబోవు నీవు వద్దనకా

జనుల సంగముల జక్కరోగములు

వినువిడువవు నీవు విడిపించక

వినయము దైన్యము విడువని కర్మము

చనదది నీ విటు సంతపరచకా

మదిలో చింతలు మయిలలు మణుగులు

వదలవు నీవని వద్దనకా

యెదటనే శ్రీ వేంకటేశ్వర నీవదె

అదనుగాచితివి అట్టిట్టనకా

దూరభారాలు దాటి, నిద్రహారాలు మాని, వ్యయ ప్రయాసలకోర్చి ఏడుకొండలు ఎక్కి ఆ రెండు అడుగులకు కోటి దండాలు పెట్టుకోవాలని ఎక్కడెక్కడి నుండో యిక్కడికి చేరుకొనే మనకు ఆవగింజంతయినా అలసటలేదే? మరి కడుపుకింత తిని, కంటికి కాస్తంత కునుకిచ్చి, కాయానికి కాసంత బట్టనిచ్చి, ఆకాస్తా కాయడానికి ఓ మోస్తరు నీడనిచ్చి హాయిగా బతికేయాల్సిన ఈ జీవకింత ఆయాసం దేనికి? ఒక్క అక్షరం తేడా వల్ల. అదే - చింత, చింతన. యాంత్రిక జీవన వైఫల్యాలతో కుంగదీసేది - చింత. ఇలాంటి యాత్రాస్థల సందర్భనా సాఫల్యానికై పొంగులెత్తించేదే చింతన. కనుకనే దేవులాటలతో దిన దినం మగ్గిపోయే బదులు దేవుడాటల మాట పాటల మేటి బాటవైపు ఒక్కక్షణం మొగ్గినా, చెవులొగ్గినా, తలవంచి మొక్కినా అదే పదివేలు.

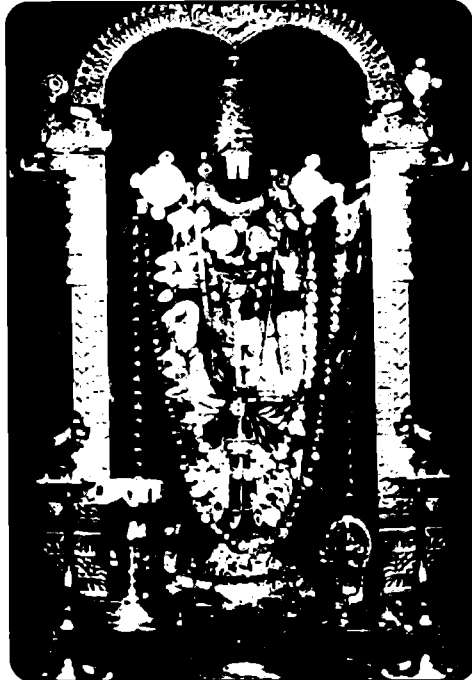
అలసిపోయాను స్వామీ! అంటే, ఆదుకొనే అంతర్యామి - శరణార్థులకు సడలని హామీ! ఆ శేషశయన స్వామి.

కదలికలకు కొదవలేకున్నా, కనిపించని కట్టేవో... వదిలించుకోలేకపోతున్నాం. ఏమిటా కట్టు...? కోరికల చుట్లు కనుమూసే వరకు మదిని మాయచేసే కనికట్లు - కర్మబంధాల ఉడుంపట్లు. పాపాల కుంపట్లు. భవ రోగాల ఉనికిపట్లు - అవలక్షణాల అగచాట్లు. సడలిద్దామనుకున్న కొద్దీ బడిలిపోవడం తప్ప బంధనాలు వదిలిపోవడం లేదే. ఎడమియ్యకుండా బిగిసిపోతున్నవీ ఐహికవాంఛా పాశాలు. నిన్నందక, నీ నందక ఖడ్గఘాతంతో కుందక తెగవీ కోర్కెల కోశాలు. ఆగవీ ఆక్రోశాలు.

చిత్తం చింతలతో చితికిపోతున్నా, చితికేపోతామని తెలిసీ నీ చింతన చేయలేకపోతున్నా, బతుకంటే బాధల బాధ్యతల అతుకుల బొంతేకాని, పరమార్థిక స్పృహ అవంతయినా వుండేది కాదన్న వేదాంత సుధాసారాన్ని

మా వంతుగా చిందించేది - అందించేది, నీవుండే అందాల అందలాలకు
 మా చేయందుకొనేది ఎంతకాలానికయ్యా అంతర్యామీ ! సామీప్య సారూప్య
 సాయుజ్య సాలోక్య సద్గతికి నడిపించవేమి?

వైకల్యం నుండి కైవల్యానికి, సాంకర్యం వీడి కైంకర్యానికి, నీచ -
 చరణాలు విడిచి నీ చరణాల సన్నుతికి - సన్నిధికి - సన్నద్ధుని చేయవయ్యా!
 కమలాకాంతా! ఏకాంతా! ప్రశాంతా! హే! తిరువతిక్షేత్ర స్థిత
 పరమపదసోపానాంత శిఖరాగ్ర చిదాకాశవకాశ సుప్రభాసా! హృద్వికాసా!
 వైకుంఠవాసా! ప్రభో! వేంకటేశా! శరణు - శరణు - పామిమాం - పాహిమాం
 - రక్షమాం రక్షమాం.

39. కలియుగ మెటులైన

(హిందోళ)

కలియుగ మెటులైన కలదుగా నీకరుణ
జలజాక్ష హరి హరి సర్వేశ్వరా!

పాపమెంత కలిగిన పరిహరించె యందుకు
నాపాల గలదుగా నీనామము
కోపమెంత కలిగిన కొచ్చి శాంత మిచ్చుటకు
చేపట్టి కలవుగా నా చిత్తములో నీవు

ధర నింద్రియాలెంత తరముకాడిన నన్ను
సరిగావ గద్దుగా నీ శరణాగతి
గరిమ కర్మ బంధాలు కట్టిన తాళ్ళూడించ
నిరతి కలదుగా నీ భక్తి నాకు

హితమైన యిహపరాలు యిష్టమైన వెల్లానియ్య
సతమై కలదుగా నీ సంకీర్తన
తతి శ్రీ వేంకటేశ నాతపము ఫలియించ
గతి కలదుగా నీ కమలాదేవి

తొలియుగవై నా, కలియుగవై నా, వెలిలేక వినబడేది విష్ణునామస్మరణ. కరువులేకుండా కురిసేది కౌస్తుభ హారుని కరుణ. తామరస నయనుడు, క్షీరాబ్ధి శయనుడు, సమర సహృదయుడు, శరణార్థి సదయుడు శ్రీ వేంకటేశుడు అండగా వుంటే - పగిలిపోతుంది. పాపభాండం - తొలగిపోతుంది నరకగండం. అదే నినదిస్తోంది అన్నయ్య కంఠ ఘంటారావం.

ఎంత పాపం చేసినా అంతా హరించగల శక్తిధామమేది? అంతంలేని ఆనందాంతర్యాన్ని నెలకొల్పే వేల్పు నామధ్యాన నిమగ్నత కాక.

చివ్వున చెలరేగే కోపాన్ని దవ్వులనే ఆపి, చిరునవ్వుల చిరశాంతిని కలిగించే దయగలదైవమే హృదయ లయవై నవ్వడిస్తే, యిక పరితాపమెందుకు?

ఇంద్రియలొల్కాంధకారం కిందపడవేసే వేళలో కూడా “ఇందిరా మందిరా!” అని అర్చితో కీర్తిస్తే “ఇందింద! ఈ చేయంది, రా! యని చేదుకొనేవాడు. చేదును తాను కైకొని, మాధుర్యమై తాను - మనలో పాదుకొనేవాడు, ఆదుకొనేవాడు - ఆదినారాయణుడే - తాళుకో లేనంతగా బిగుసుకున్న తాళే - కర్మబంధాలు - హరిభక్తి అనే చిరుకత్తి చాలు, ఈ కట్లన్నీ చిట్లడానికి. జగన్నాథ మహిమ్నా గానమే మేలు - జన్మ పరంపర దాటడానికి.

అహరహమున ఇహపరమున హరి హరి హరి యనే పేరిట మరి మరి సాగే స్మరణం, సంకీర్తనం, కథాగానం - యివి చాలవా! భువిపై కాంక్షలు బూడిద కావడానికి. తపస్సు ఫలించే తరుణం ఆసన్నం కావడానికి, మహస్సు జ్వలించే సమయం సన్నద్ధమైనదనడానికి. శ్రీకాంతుని స్మరించాలనే చింతన కలగడమే గట్టి ఆసరా! సదాయధాపథంలో సాయమందించుమయ్యా సర్వేశ్వరా! అంటున్నది సంకీర్తన. “గతి కలదుగా నీ కమలాదేవి” అని శ్రీవారి దేవేరి ప్రస్తావన తెచ్చిన అన్నమాచార్యులెంత చమత్కారులో. వేడికోళ్ళన్నీ

పనికి, వేణ్ణీళ్లకు చస్తీళ్ళలాంటి విన్నవింపులేమో అంకాన!
'రికి - ఏది ఏమైనా అమ్మ - అయ్య లొక్కటై కమ్మగా
“అమ్మయ్య”! అనుకొనేది. అదే 'అన్నమయ్య' ద్వారా

40. విశ్వప్రకాశునకు

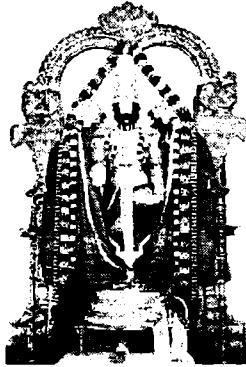
(హంసనాదం)

పల్లవి : విశ్వ ప్రకాశునకు వెరియేడ లోనేడ
శాశ్వతున కూహింప జన్మమిక నేడ

చరణం : సర్వపరిపూర్ణునకు సంచార మిక నేడ
నిర్వాణ మూర్తికిని నిలయ మిక నేడ
ఉర్వీధరునకు కాలూన నొకబోతేడ
పార్వతీస్తుత్యునకు భావ మిక నేడ

నానా ప్రభావునకు నడుమేడ మొదలేడ?
అనన సహస్రునకు నవ్యలిక లేడ
మాని హృదయస్థునకు మాటేడ పలుకేడ
జ్ఞాన స్వరూపునకు కాన విన వేడ

పరమయోగీంద్రునకు పరులేడ తానేడ
దురితదూరునకు సంస్తుతినిండ లేడ
తిరువేంకటేశునకు దివ్యవిగ్రహమేడ
హరికి నారాయణున కవుగాము లేడ

“అది మధ్యాంత రహితుడు అది విష్ణువు” అని ప్రతీతి. అతని లీలా విభూతి అనంతం. వర్ణించడానికి వీలుకానిది. చావు పుట్టుకలు, ఆస్తిపాస్తులు, భాషాభేదాలు, భావనలో తేడాలు. తెగల విభేదాలు మొదలైన సంకుచిత తత్వానికి అందని వాడు అన్నిటికీ అతీతుడు.

విశ్వమంతటా వెలిగే విష్ణువుకు ఇది బయలు, యిది లోపల అనే తేడా వుండదు. ఎల్లవృక్షా వుండే వానికి పుట్టుక వుంటుందని ఊహించడమేమిటి?

అన్నీ తెలిసినవాడు యికదేనికోసం ఎక్కడికి వెళ్ళాలని? అందర్నీ తనలో కలుపుకొని నిలిచే మోక్షమూర్తికి ఓ నివాసమంటూ వుంటుందా! అందరూ తనలోనే. అందరిలోనూ తానే. ఈ విశాల భూస్థలం అంతా ఆయనదే. ఏదో ఒక్క చోటనే వుంటాడని చెప్పే అవకాశమే లేదు. పార్వతీదేవి చేత స్తుతులందుకొనే వానికి ఏభావమూ వుండే ఆస్కారం లేదు. ఎందుకూ! అంటే, పార్వతి భర్తఅయిన శివుడు భావజ సంహారి కనుక. భావజుడంటే మన్మథుడు. అలాంటి మన్మథ వైరి అయిన శంకరునితో కలసి వుండే, పార్వతి, శ్రీవారికి వందనం చేస్తున్నదంటే నారాయణుడు భావ రహితుడు, దేవ సహితుడు అనేకదా!

అన్ని విధాలైన ప్రభావాలు కలిగిన ఆప్రభువుకు ఇది మధ్య, అది మొదలనేవి వుంటాయా! వేయి ముఖాల వారికి అవతల, యివతల అనే హద్దులుండవు మునుల హృదయాలలో వుండి మౌనాన్ని పాటించే వానికి మాటేమిటి? పలుకేమిటి? జ్ఞానమే రూపమైన వాడు యింకా చూసే దేమిటి? వినేవేమిటి? తెలుసుకోవలసినవి ఏమిగిలిపోయాయని.

మహా యోగీంద్రుడైన హారికి స్వపర భేదాలు అస్సలుండవు. దుర్గతులను దూరం చేసే శ్రీమన్నారాయణుకి పాగడ్తలు కాని, తెగడ్తలు

కాని పట్టే ప్రసక్తిలేదు. ఎవరిపట్ల అయినా దయ కురిపించడంలో స్వామిది నిష్పక్షపాత వైఖరి.

హరికి, నారాయణునికి ఆ పరంధామునికి అవును, కాదు అనేవే లేవు. అందరిలో నిండిన ఆ వేంకటేశ్వర స్వామికి యింకా విగ్రహం వుండాలా! స్వామిని తెలుసుకోగలగే నిగ్రహం వుండాలి.

41. వేదం బెవ్వని

(రేవతి)

వేదం బెవ్వని వెదకెడిని

అదేవుని కొనియాడుడి

వేంకటరమణా గోవిందా సంకట హరణా గోవిందా ।

గోవిందా హరి గోవిందా వేంకటరమణా గోవిందా ॥

అలరిన చైతన్యాత్మకు డెవ్వడు

కలడెవ్వడెవట కలడనిన

తలతురెవ్వనిని తను వియోగదశ

యిలనాతని భజియించుడి

కడగి సకల రక్షకుడిందెవ్వడు

వడినింతయు నెవ్వని మయము

పిడికిట తృప్తులు పితరులెవ్వనిని

తడివిన ఘనుడాతని గనుడి

కదసి సకల లోకంబుల వారలు

యిదివో కొలిచెద రెవ్వనిని

త్రిదశ వంద్యుడగు తిరువేంకటపతి

వెదకి వెదకి సేవించుడి

అన్వేషణ... ఆగని అన్వేషణ. వేద విద్యచ్ఛటలలో విభ్రాజమానమైన మణి దాగిన ఆ గనికోసమే ఈ నిరంతర యాతన. యింతకీ ఏమా మణి! ఆ కథనం ఏమని? ఈ మధనం దేనికని?

రమా రమణీ రమణుడే ఆ మణి. అతని తత్వచింతనే తరగని గని. దానిని గని లోతులరసి ఆ పాతును వెలికి తీసి పాటగా నగిషీలు చెక్కిన పద కవితా పరమ ఋషి అన్నమయ్య. వెన్నుని ఊసులను వెన్నుపూసగా చిలికిన శేముషి తాళ్ళపాకవారిది.

ఇంతకీ అంతటి దేవుని ఆచూకీ తెలియాలంటే అట్టుపుట్టు ఆనవాళ్ళ అసరా వుండొద్దు. ఆ భరోసా కూడా అన్నమయ్యే అందిస్తున్నాడు. అతడు - చురుకుదనం తళుకొత్తేవాడు. వెతికిన చోటల్లా వేంచేసి నిలిచేవాడు. భగవద్విరహుల హృదయ సీమలలో భావాత్మక సంచారుడు. సకలలోక రక్షాకవచం. సర్వాంతర్యామియని అతడి బిరుదం. ఆద్యులైన పితృదేవతలకు ఆరాధ్యుడైన ఆధ్యుడతడు. కనుకొనల సకలలోకాల జనన మరణ జీవావృత్తులను శానించగలవాడే మనం కనుగొనవలసిన ఆ దైవం. కొనియాడవలసిన కొండంత వేల్పు. జడ జగజ్జాకృతికి మెరుపులు మేలుకొల్పు.

అతడే వేంకట రమణుడు - సంకట హరణుడు శంకాకులిత మనోవిచార విచ్ఛేదకుడు - నిరాటంక గమనోద్దండ వేద వేదండ విరాణ్మూర్తి అతడు.

సమస్తలోక సంస్తుతులకు పాత్రమై, సహస్ర కోటి సూర్యప్రభాగ్ని హేమాత్రమై సంశోభిల్లే విశ్వాతీత విస్మయరూపం - శ్రీవారిది. సంక్షుభిత మానసాలకు సత్వరోపశమనుడు. సద్భక్త చిత్తాబ్జాల ఊటలూరే, తాదాత్మ్య మరందగ్రంధుల విహరించే మధుపమే ఈ మాధవుడు. గానోన్నీలుడు, మోహనశీలుడు, జగద్వంద్యుడీ తిరువేంగళనాధుడు.

గోవిందా అని తలిచేవారికి కోటియజ్ఞాల ఫలం... వేంకట రమణా అని వేడుకొంటే వేయి ఏనుగులబలం.

42. నిత్యాత్ముడై

(హిందోళ)

నిత్యాత్ముడై యుండి నిత్యుడై వెలుగొండు
సత్యాత్ముడై యుండి సత్యమైతానుండు
ప్రత్యక్షమై యుండి బ్రహ్మయై యుండు సం
స్తుత్యుడీ తిరు వేంకటాద్రి విభుడు

యే మూర్తి లోకంబు లెల్ల నేలెడు నాత
డే మూర్తి బ్రహ్మాదులెల్ల వెదకెడు నాత
డే మూర్తి నిజమోక్ష మియ్యజాలెడు నాత
డే మూర్తి లోకైక హితుడు

యే మూర్తి నిజమూర్తి యేమూర్తి యునుగాడు
యే మూర్తి త్రైమూర్తు లేకమైన యాత
డే మూర్తి సర్వాత్ము డేమూర్తి పరమాత్ము
డా మూర్తి తిరు వేంకటాద్రి విభుడు

యేదేవు డేహమున నిన్నియును జన్మించె
నేదేవు డేహమున నిన్నియును నణగెమరి
యేదేవు విగ్రహంబీ సకల మింతయును
యే దేవు నేత్రంబు లిన చంద్రులు

యే దేవుడీ జీవులన్నింటిలో నుండు
నేదేవు చైతన్య మిన్నిటికి నాధార
మేదేవుడవ్యక్తుడే దేవుడద్యంధ్యం
డా దేవుడీ వేంకటాద్రి విభుడు

విశ్వంలో ఏదైనా మారవచ్చు. దేన్నయినా మార్చవచ్చు. కాని సర్వకాల సర్వావస్థలలోనూ మార్పులేనివాడొక్కడే. అతడే విశ్వాత్మకుడు, విశిష్టాత్మకుడు - విశుద్ధాత్మకుడు - త్రిగుణాతీతుడు, భక్త సంప్రతీతుడు, నిత్యుడు, నిత్యాత్మకుడు, సత్య సంధాత, సదాత్మ ప్రదాత అయిన శరణాగత వత్సల బిరుదాంకితుడైన శ్రీ వేంకటగిరి నాధుడు. అలాంటి ప్రత్యక్ష బ్రహ్మాత్వం గురించి ప్రతి అక్షరంలోనూ ప్రస్తావించి ప్రస్తావించాడు అన్నమయ్య.

అడుగో! అఖిల లోకపాలక స్ఫూర్తి, బ్రహ్మాది దేవతల అన్వేషణార్తి... అతడే ముముక్షు సమూహ మోక్షదాయక మూర్తి. చతుర్దశ భువనాల హితవు కోరే పరోపకార ప్రదీప్తి. కల్పాంతవేళ కడలిపాంగుల మీద వటపత్ర తల్పాన శయన విలాస సౌందర్య ప్రశస్తి. అఖిలాకృతులలోనూ అతడి ప్రతిబింబాలే. ఏ ఒక్క బింబమునందునా స్థిరం కాక పోవడమూ అతడి స్థావర జంగమ తత్వవైరుధ్యాల సంగతులే! బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వర మూర్తిత్రయ సమ్యక్ శక్తి సన్నిధానమే శ్రీమన్నారాయణతేజో సత్త్వం. అన్నిటా నిండేవాడు - ఏ చోటనైనా వుండేవాడు - రమాత్మకుడు - పరమాత్మకుడు సామవేద ప్రమోద స్వర సంపద్భాసుడు తిరుమల శ్రీనివాసుడు.

దివారాత్రాలు, సూర్యచంద్రులు, నక్షత్రగోళ గ్రహ సంయుత ఖగోళ చిత్రాలు, ఆరు ఋతువులు, ఏకాదశ మాసాలు, సతత హరితాలు, సంతత ధారాపాత నదీ నద నాదాలు - జలపాతాలు, ఉత్తుంగ తరంగ సాగర సప్తక భీషణ ఘోషణలు, ద్విపాద చతుష్పాద జంతుతతులు, వివిధ వృక్షాల జాతులు - క్రిమికీటక సూక్ష్మజీవ కోటి నిర్మాణ నిర్మాలనలు, నుఖదుఃఖాలు, వంచభూతాలు, అష్టదిక్కులు, చతుర్దశభువనాలు, జనన మరణ చక్ర చాలనాలు, ఫేలనాలు అన్నీ - అన్నీ - కూడా ఎవరిలో జనించి ఎవరివల్ల వృద్ధిచెంది, ఎవరియందు లయమై కలయతిరిగి అనంత కాంతిపధాన దిగంత పరివ్యాప్తమై దేదీప్యమానమవుతూ

యాతీత వలయాకృతమై ఋతమై, సూన్యతమై, అమృతమై, అద్భుతమై సంభృతమై శ్రుతమై విస్తృతమై వియత్పర్యంత విస్మరూపధారిగా బ్రహ్మాండ భాండ భార వాహక బాధ్యతా స్వీకర్తగా భుల్లతూ వర్ధిల్లజేస్తున్నాడో అతడు అద్వయుడు - అమేయుడమేయుడు - అనంతుడు - ఆసాంతశాంతుడు - ముక్తి ప్రియాకాంతమత్ తిరుమల శిఖరాక్రాంతుడు వేంకటేశ నామ ముద్రాంధ్రాసనుడు శ్రీ శ్రీనివాసుడు.

43. నీకే శరణు

(దర్బార్ కానడ)

నీకే శరణు నీవునన్ను కరుణించు
యీకడ నాకడ దిక్కు యెవ్వరున్నారికను

కన్నులచంద్ర సూర్యులు గలవేలుపవునీవు
పన్నిన లక్ష్మీభూమిపతివినివు
అన్నిట బ్రహ్మకు తండ్రియైన ఆదివేలుపవు
యెన్నగనీకంటే ఘన మెవ్వరున్నారికను

దేవతలందరు నీ తిరుమేనైన మూర్తి
ఆవల పాదాన లోక మణచితివి
నీ వొక్కడవే నిలిచిన దేవుడవు
యే వేళ నీకంటే నెక్కుడెవ్వరున్నారికను

అరసి జీవులకెల్ల అంతరాత్మనైన హరి
సిరుల వరములిచ్చే శ్రీ వేంకటేశా
పురుషోత్తముడవు భువన రక్షకుడవు
యిరవైన నీవెకాక యెవ్వరున్నారికను

‘అన్యధా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ’ అనడమే శరణాగతి. దిక్కులేనివారికి దేవుడే దిక్కుని అంటూ ఉంటాం. దిక్పాలకులను సైతం నడిపించే దివ్యశక్తి శ్రీమన్నారాయణుడే. శరణన్నవారిని, వారి వారి భక్త్యనుసారంగా కాచేది బ్రోచేది ఆ కంజదళాయతాక్షుడే. ధృవుని, ప్రహ్లాదుని, కరిరాజుని, అర్జునుని.. ఇలా ఒకరా ఇద్దరా ఎందరెందరినో అక్కున చేర్చుకున్న అభయహస్తమది. ఆ చరణాలను శరణు కోరే ఆచరణమే స్వామికి సర్వదా సంప్రీతి.

లక్ష్మీనాథుని నయనాలు, రవిచంద్రుల సదనాలు. సృష్టికర్తయైన విరించినే సృజించిన పద్మనాభుడీ పన్నగశాయి. అతడి నామోచ్ఛారణమే హాయి. శంఖు, చక్ర, గదా, కోదండపాణిగా శశ్వత్ కాంతులీనే నీలమేఘ శ్యాముడంటే కేవలం మహావిష్ణువనే ఒక్క స్వరూపం మాత్రమే కాదు. ముక్కోటి దేవతల మూలాధార మూర్తిమత్వం. ఆ శ్రీ కళాతేజోవిరాజిత మంగళ విగ్రహాన సర్వ దేవతాంశలూ నిక్షిప్తమై అలరారుతున్నాయి. అందరినీ పొందుపరచుకున్న అఖిలాండరూపుడు. అధిపులకే అధిపుడు. వేదాంత పథ పథికులకు అంతరాంతరాల అత్యంత ఆపుడు. సంకీర్తనా మాత్ర పరితృప్తుడు. శరణాగత వత్సల సార్వభౌముడు... శ్రీ వేంకటనాముడు.

హరి... సర్వజీవుల అంతరాత్మ. సిరిసంపదల వరప్రదాత. సర్వోత్కృష్ట జ్ఞానవేత్త, పురుషోత్తమ బిరుదానికి ఏకైక నిదర్శనుడీ సుదర్శనుడు. ‘రక్షమాం’ అంటూ ఎలుగెత్తితే పరుగెత్తివచ్చి పదిలంగా పొదివి పట్టి కాచే పరాత్పరుడు, నిరంజనుడు, నీరజాక్షుడితడే. భక్తజన పక్షపాతియైన పుండరీకాక్షుని కన్నా అన్య దైవమేది? వాసుదేవ ధ్యాన సన్నిధాన ఆవాసం కన్నా వేరే ధన్యత ఏముంది?

అన్నిటికీ ఆపద మొక్కుల వాడే దిక్కు...

అంతటా అతడిని భావిస్తేనే ఆ కరుణ మనకు దక్కు

ఏడుకొండలవాడా! వేంకటరమణా! గోవిందా! గోవిందా!

44. వేదములు నుతించగ

(మోహన)

వేదములు నుతించగ వేడుకలు దైవారగ
అదరించి దాసుల మోహన నారసింహుడు॥

నెఱుల జడలతోడ నిక్కు కర్ణములతోడ
కుఱచ కొమ్ములతోడ కోఱలతోడ
వుఱక సిరి దోడ పైనుంచక సింహాసనాన
మెఱసీ ప్రతాపములు మేటి నారసింహుడు ॥

నిడుపమీసాలతోడ నిట్టూరుపులతోడ
మిడిగుడ్లతో తెల్లని మేని తోడ
ఒడల సొమ్ములు వెట్టి ఒడ్డేలగమైవుండి
కడుమంచి వరాలిచ్చి ఘననారసింహుడు

చిలుకు గోళ్ళతోడ సెలవినవ్యులతోడ
బలు జిహ్వతోడ యోగ పట్టెముతోడ
అలరి శ్రీ వేంకటాద్రి అవో బలగిరిని
అల ప్రహ్లాదుని గాఢె ఆదినారసింహుడు ॥

లోకకంటకుల కంఠాలనుత్తరించి, సాధుగణ శోకాలను పరిహరించే అవతారమూర్తి ఆదినారాయణుడు. నరహింస పరాయణులను పరిమార్చిన నరసింహ దేవుడీ వరదాయకుడు. నిశావతారులను దునుమాడిన దశావతారాలలో చరితార్థమైన చతుర్థావతారమే నృసింహుడు. దైత్యులకు ఆసన్న మృత్యువు. దాసులకు ఆపన్న భృత్యుడు. వేదవేద్యుడు, వేడుకల ఆరాధ్యుడు, ధ్యాన సాధ్యుడు, యోగలభ్యుడు, అహోబల క్షేత్ర నారసింహుడు. ఆ మహోగ్రస్వరూప స్వాభావికతలకు దర్పణంగా, స్వయంభూమూర్తి సాక్షాత్కృతిగా అన్నమయ్య వర్ణించిన నరకేసరి అంగాంగ శోభప్రభా శుభాక్షరి ఇదిగో ఈ సంకీర్తనా నిర్ఘరి...

బ్రహ్మ వరప్రసాదిగా, నిజబల గర్వాతిశయ దనుజుల దర్పాంధుడై చెలరేగిన ఆసురీశక్తి హిరణ్యకశిపుడు. అతడి కొడుకై పుట్టిన హరిపదధ్యాయి ప్రహ్లాదుడు. హిరణ్య కశిపుని దృష్టిలో హరి లేడు. ఉన్నా దేవుడు కాడు. కానీ, ప్రహ్లాదునికి మాత్రం శ్రీహరి తప్ప - సృష్టిలో మరో దైవమే లేడు. ఈ స్పర్ధయే హిరణ్యునికి అనర్థకారణమైంది. అంబుజగర్భుని ఉనికిని ప్రశ్నించాడు. స్తంభాన చూపించమన్నాడు. ఫెటిల్లుమంది సభాంతర్గత స్తంభ నిర్మాణం. అంతే! అవతరించాడు అనంత తిమిర సంహారలోకైక భీకరాకృతిగా నారసింహ నారాయణుడు.

కదలాడే జూలు... నిక్కబొడిచిన చెవులు.. ధవళకాంతులీనే దంతాలు.. వాడిదేరిన కోరలు.. తొడపైన శ్రీలక్ష్మి. తోడుగా, రాక్షసుల కీడుగా, భక్తులకు సైదోడుగా, ప్రతివీరభీకర ప్రతాపాకృతిగా సువర్ణ సింహాసనాన్ని అధివసించి, ఒక్కదుటున వికటాట్టహాసంతో ప్రళయ భయంకర రూపియై కోపియై ఉగ్రమూర్తిగా ఉద్భవించాడు. లక్ష్మీనృసింహుడు.

పడగాడ్చులాంటి నిట్టూర్పులతో, మెలిపెట్టి నిలబెట్టిన మీసాల మెరుగుతో, రెప్పల్ని వెనక్కి తోసి నిప్పుగుళ్ళలా వెళ్ళుకొచ్చి వలయంగా తిరిగే

మిడిగ్రుడ్ల మిరుమిట్లతో, ధగధగాయమాన ధవళ కాంతిచ్చటా మండల మండిత దేహ ప్రభాసంతో, సర్వమణి రత్న స్థగిత స్వర్ణభూషాలంకృతుడై, హిరణ్యాసుర పాప విచ్ఛేదనోద్యుక్త నఖ ప్రకాశుడై, ప్రహ్లాద భక్తవర సుఖ ప్రసాదుడై కొలిచిన శరణార్థి ఎదుట నిట్టనిలువున నిలిచాడు నృసింహ స్వామి. అసుర మర్దనుడు, ఆప్త జన వర్ధనుడు - అహోబల నారసింహుడు.

వాడైన గోళ్యతో, వాడని చిరునవ్వుతో, సర్రున చాచిన నాలుకతో, కట్టిన యోగ పట్టెంతో, పట్టరాని ఉగ్రతతో, అహోబల శిఖరాగ్రాన మహోద్దండుడై వెలిసాడు వేదసన్నుతుడైన వరదాయక కీర్తి నృసింహమూర్తి. అహో! అనిపించేటంత బలౌద్ధత్యం స్వామి వారిది. అది చూసి దేవతలంతా ముక్తకంఠంతో అహో! బలం! అన్నందుకే ఆది నరసింహుడు వెలసిన ఈ క్షేత్రానికి 'అహోబల'మని ప్రశస్తి. అన్నమయ్యకు శ్రీ వేంకటేశుడే నరకేసరి. తిరుమల - ఆ అహోబల గిరికే - సరి.

45. కోడెకాడు వీడె వీడె...

(మోహన)

కోడె కాడు వీడె వీడె గోవిందుడు
కూడె ఇద్దరు సతుల గోవిందుడు

గొల్లెతల వలపించె గోవిందుడు
కొల్లలాడె వెన్నలు గోవిందుడు
గుల్ల సంకు చక్రముల గోవిందుడు
గోల్లవారింట పెరిగె గోవిందుడు

కోలచే పసులగాచె గోవిందుడు
కూల గుమ్మె కంసుని గోవిందుడు
గోప వేల కొండెత్తె గోవిందుడు
గూలెపు సతుల దెచ్చె గోవిందుడు

కుండనపు చేలతోడి గోవిందుడు
గొండులు సందులు దూరె గోవిందుడు
కుండని శ్రీ వేంకటాద్రి గోవిందుడు
గొంది దోసెనసురుల గోవిందుడు

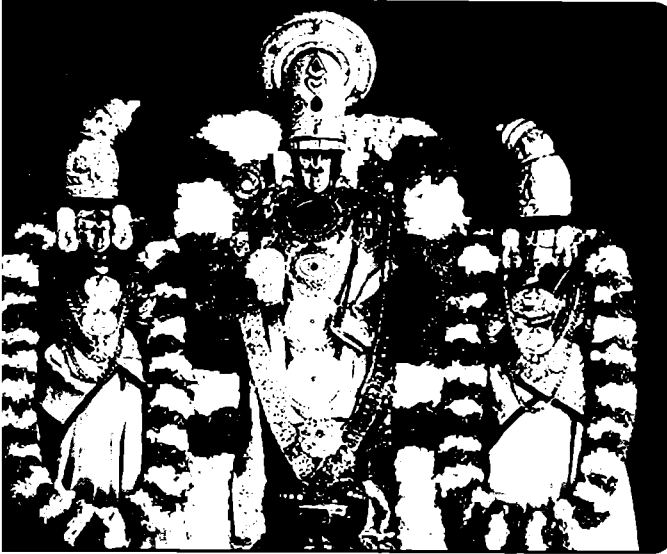

భగవంతుడు లీలామానుష వేషధారి. పాత్రధారులమైన మనల్ని అడించే జగన్నాటక సూత్రధారి. శ్రీరామునిగా, ఏకపత్నీ వ్రతుడు. శ్రీకృష్ణునిగా బహుపత్నీ రత్నాలంకారుడు. పద కవితా సదయుడైన అన్నమయ్యకు భక్తి వేరు, శృంగారం వేరు కావు. భక్తి శృంగార సంకీర్తనా శృంగం, శృంగార భక్తి మకరంద పాన భృంగం - అన్నమాచార్య శ్రీనివాస సన్నిధానమే అతని గోవింద నిధానం - ఏ చందాన సందడించే అందచందాలైనా వెంకన్న అంకానికి చెందేవేనని అతడి వమ్ముకాని నమ్మకం. అందుకే కోడెకాడైన గోవిందుని, జోడైన సతులతో సహా నుతిస్తున్నాడు. కృతినిస్తున్నాడు.

రుక్మిణీ సత్యభామలతో కూడిన రసోన్మీలునిగా దర్శనమిస్తున్నాడు గోవిందుడు. గోపికల వలపు ఓపికలకు వశ్యుడై, పెల్లుబికే వెన్నలను కొల్లలుగా గైకొన్న గొల్లడై, గోపకిశోరుడై, భామినీ మానసచోరుడై భాసిల్లే గోవిందుడు - సాక్షాత్ శంఖ చక్రధారియైన శ్రీ మహావిష్ణువే. ఇంతవాడిలా కనబడుతూనే అంతలోనే అల్లంతవాడయ్యే అనంతుడు. దృగంతాతీత పరీవ్యాప్తుడు. యోగి బృందాప్తుడు. చేతకర్ర పట్టుకొని పశువుల కాచే మామూలు కాపరిలా చూపులకు కనిపించినా, ఆ కాపుదల మనకోసమే. పాశబద్ధులమైన మనకన్నా పశువుల్యెరు? గోవిందుని మించి కాచేదెవరు? కంసుని కూల్చి హింసను ఆపిన చిన్నవాడు. గోవర్ధనగిరినెత్తి గో గోప గోపికా జనావళిని సంరక్షించిన సద్ధర్మోద్ధారకుడు. నరకుని దునుమాడి పదారువేలమంది పడతులకు నీడనిచ్చిన ఆర్తజనావనుడు. అతి మానుషలీలా ఖేలనలో మితిలేని మహామహిమాన్వితుడు - మాధవుడు, మా ధవుడు.

పైడి వన్నె పైరుల నడుమ నల్లలేడి కూనల్లే అలనల్లన పరుగులిడే చల్లనయ్య, చక్కనయ్య, దక్కీదక్కక దాగి దాగి దోబూచుల ఊరించే పిల్లగాడు, ప్రేపల్లియ వన్నెకాడు, పిల్లనగ్రోవిని మెల్లగ పల్లవిగా పల్లవించు పెదవులాడు కన్నెరేడు. పాదల మాటు కదలువాడు. కథల కథల సుధలవాడు.

ల ఎద ఎదలందున సాదలెన్నో పాదుగుతాడు. పాదుగు చెంత
 లపాలు గ్రోలుతాడు. సందులందు, గొందులందు సర్వాంతర్యామి
 రక్మసులను చిదిమేసే స్వామిగా ద్వాపరాన దీపించిన గోపతీ
 డు కాపురమున్నట్టి తావు - కలియుగ వైకుంఠపురమై గోపు
 రేనే ఆనంద నిలయ శ్రీ వేంకటాచలమే. శ్రీదేవి, భూదేవి స
 వదనారవిందమే ఇద్దరు సతుల ఆనంద గోవిందం.

46. కొలని దోపరికి

(యదుకుల కాంబోజి)

కొలనిదోపరికి గొబ్బిళ్ళో యదు
కులస్వామికి గొబ్బిళ్ళో॥

కొండ గొడుగుగా గోవులగాచిన
కొండుక శిశువుకు గొబ్బిళ్ళో
దుండగంపుదైత్యుల కెల్లను తల
గుండు గండనికి గొబ్బిళ్ళో॥

పాప విధుల శిశుపాలుని తిట్టుల
కోపగానికిని గొబ్బిళ్ళో
యేవున కంసుని యిడుమలబెట్టిన
గోపబాలునికి గొబ్బిళ్ళో ॥

దండి వైరులను తఱిమిన దనుజుల
గుండె దిగులునకు గొబ్బిళ్ళో
వెండి పైడియగు వేంకటగిరిపై
కొండలయ్యకును గొబ్బిళ్ళో॥

ధనుర్మాస కాలం. దక్షిణ భారతదేశమంతటా పాశురాల గానం. తెలుగునాట నెలగంట పెట్టిన నాటి నుండి గుమ్మాల ముందు ముగ్గుల తీర్చే ముద్దుగుమ్మల మురిపాల సందళ్ళు. కళ్యార్చనివ్వని కళ్ళాపి జల్లిన వాకిళ్ళలో కాంతల వేళ్ళ సందుల నుండి కళాత్మక రేఖలుగా జాల్యారే వరిపిండి.. హరినామం నిండిన వీధి మొగసాలలో వన్నెల ముగ్గుల నడుమ కన్నెలుంచే గొబ్బిళ్ళు. వేయి కళ్ళు చాలని వేడుకగా గొబ్బిపూలతో గొబ్బిళ్ళాడే గుసగుసల్లా గుండ్రంగా తిరుగుతూ చేతులు తడుతూ పాడేవే గొబ్బిపాటలు. 'గొబ్బిగొబ్బెమ్మా' అంటూ గొబ్బిళ్ళో గొబ్బిళ్ళో అనే ఊత పదం వాడుతూ పాడుకొనే ఆచారం తెలుగు పల్లెటూళ్ల సంస్కృతికి నిగ్గుటద్దం. అది ఉగ్గుపాలతో అబ్బింది అన్నమయ్యకు. ఆ సంప్రదాయంలో కృష్ణాష్టమి నాడు స్త్రీలు గానం చేసే చిన్నికృష్ణుని లీలా విశేషాలే ఈ సంకీర్తనా సారం.

అదిగో! గోపికలు స్నానం చేసే నీలాటిరేవు. బిందెలతో, ఘల్లుఘల్లను అందెలతో, చిరు చెమట చుక్కల మెరుపులతో, కరిగి కరిగి ముక్కు నొక్కల రవ్వల పుడకల మీంచి జాల్యారే కుంకుమ ఎరుపులతో, చెమరింపుల చిత్తడితో బిగిసిన రైకలలో పాటమరించిన పాంకాల నిలువరింపులతో వడివడిగా వస్తున్నారు, వయ్యారి గోపకాంతలు. ఒంటినుండాల్సిన బట్టలన్నీ ఒడ్డున, కంటపడరాని సాగసుల లాసుగులన్నీ యేటి నడిబొడ్డున. జలకాలాడే జాణల జలతారు దుస్తులన్నీ అలవోకగా అపహరించాడు అల్లరికిష్టయ్య. కొమ్మ కొసల కూర్చున్నాడు. గోపకన్నెల వస్త్రాలను అక్కడ దాపరికం చేసాడు. దుస్తులు లేని శరీరాల్ని అలా పస్తులుంచలేని చేడియలు చేతులెత్తి మొక్కితే దుకూలాలను అనుకూలంగా అందిస్తానన్నాడు. మమకారం వీడిని ప్రమదలు నమస్కారం పెట్టారు. దోచిన ఉడుపులన్నీ తిరిగిచ్చి మానరక్షణ చేసాడు మాధవుడు. కొలనులో వుండగా లలనల వస్త్రాలు దోపిడీ చేసాడు. కనుక కన్నయ్య - అన్నమయ్య కవితలో "కొలని దోపరి" అయ్యాడు.

గోవర్ధనగిరిని చిటికెన వ్రేలితో ఎత్తి ఆ కొండ గొడుగు అండన గోష
రాడు. రాక్షస ప్రాణాంతక రణప్రతాపుడు. నిండు సభలో తనను
రికి ఒడిగట్టిన శిశుపాలునిపై కోపానలజ్వాలల చక్ర ప్రయోగం చే
ుడు ఈ బాలుడే. కంసారిగా కీర్తినందిన విశ్వసంసారి ఈ శౌరిదే
దానవ భయంకరుడు. దాసదయాంతరంగుడు. భక్తప్రియంకరు
నవశంకరుడు. యదుకులాభి తరంగుడు. అలాంటి శ్రీకృష్ణ భగవాన్
తర యుగాన బంగారు శిఖరాల వేంకటాద్రిపై కొండలయ
్యతుడైన వేంకటేశ్వరునిగా కోటి వూజలందుకుంటున్నా
దోపరియైనా కలియుగంలో ఇలవేలుపైనా శ్రీ శ్రీనివాసుడే.

47. అలర చంచలమైన

(సుధ్యమావతి)

అలర చంచలమైన ఆత్మలందుండ నీ
అలవాటు సేసె నీ వుయ్యాల
పలుమారు నుచ్చాసె పవనమందుండ నీ
భావంబు దెలిపె నీ వుయ్యాల॥

ఉదయాస్త శైలంబు లొనర కంబములైన
వుడుమండలము మోచె వుయ్యాల
అదన ఆకాశపదము అడ్డ దూలంబైన
అఖిలంబు నిండె నీవుయ్యాల॥

పదిలముగ వేదములు బంగారు చేరులై
పట్టవెరపై తోచు నుయ్యాల
వదలకిటు ధర్మదేవత పీఠమై మిగుల
వర్జింప నరుదాయె వుయ్యాల॥

మేలు కట్లయి మీకు మేఘ మండలమెల్ల
మెరుగునకు మెరుగాయ నుయ్యాల
నీలశైలమువంటి నీ మేనికాంతికి
నిజమైన తొడవాయె వుయ్యాల॥

పాలిండ్లు కదలగా పయ్యడలు రాపాడ
భామినులు వడినూచు నుయ్యాల
వోలి బ్రహ్మాండములు వొరుగునోయని భీతి...
నొయ్య నొయ్యన వూచిరుయ్యాల ॥

కమలకును భూసతికి కదలు కదలకు మిమ్ము
కౌగిలింపగ జేసె నుయ్యాల
అమరాంగనలకు నీ హావ భావ విలాస...
మందంద చూపె నీ వుయ్యాల॥

కమలాసనాదులకు కన్నులకు పండుగై
గణుతింప నరుదాయె వుయ్యాల
కమనీయ మూర్తి వేంకటశైలపతి నీకు
కడువేడుకై యుండె నుయ్యాల॥

అందరినీ తన లీలలతో సయ్యాటలాడించి అలియబెట్టి నిదురపుచ్చే అయ్యనే, ఉయ్యాలలో వేసి జోల పాడుతున్నాడు అన్నమయ్య. కంటికి కనిపించే ఊయల కాదిది. అనుభవాల్ని గడించుకొని అనుభూతుల త్రాళ్ళతో అటూ ఇటూ ఊగాడే 'ఆత్మనే' డోలగా భావిస్తున్నాడు. పరమాత్మనే పసివాడిని చేసి పాటందుకున్నాడు.

నిలకడ లేక తారాటలాడేది ఆత్మ. దీనికి శ్రీవారి ఉయ్యాలగా మారే అలవాటు చెయ్యాలి. ఊపిరి తీసుకునే ప్రతిమారూ గుండె ఊయలలో ఆయన ఉన్నాడన్న భావనే మనల్ని స్థిర మనస్కుల్ని చేస్తుంది.

అంతటి ఉయ్యాలకు ఆధారం ఎంతటిదై ఉండాలి? ఉదయ వర్వతం, అస్తమయ వర్వతం రెండు న్తంభాలుగా ఉండి కాచే ఉయ్యాలకు ఆధారం అదిగో ఆ నక్షత్ర మండలం. దృఢమైన అడ్డదూలం ఆకాశమే. ఇది విశ్వమంతా నిండిన ఉయ్యాల. నాలుగువేదాలూ బంగారు తాళ్ళయి ఎవరికీ పట్టశక్యం కాకుండా ఉంది. కదలని, చెదరని ధర్మమే పీఠంగా అమరిన అరుదైన ఉయ్యాల ఇది.

మెరుగుదలకే మెరుగుగా, మేఘాల చాందినీ అలంకారంగా, కళలినే శ్యామ వర్ణ శరీర కాంతికి వన్నెలీనే వస్త్రంగా విరాజిల్లే ఉయ్యాల. తమ ఎదభాగాలు కదలాడగా ఊయలూపుతున్నారు స్త్రీలు. ఆ వేగానికి స్వామి కుక్షిలో నిక్షిప్తమై ఉండే బ్రహ్మాండాల్ని ఒక్కొక్కడే ఒరిగిపోతాయేమోనన్న భయంతో అంతలోనే మెలమెల్లగా ఊపే ఉయ్యాలయిది. హాయి హాయిగా అలరారే బ్రహ్మానందానుభూతికి, ఆధ్యాత్మిక ప్రీతికి ప్రాతిపదిక ఈ ఊయల.

క్రమేపీ హెచ్చిన ఉయ్యాల వేగానికి, దేవేరుల్దిరూ ప్రతి కదలికకూ పరాత్పరుడైన హరిని కౌగిలించుకునేలా ఉంది పరిస్థితి. స్వామి వారు భామినులతో డోలలూగే వేళ ఆ హావభావాలను చూసి దేవతాస్త్రీలంతా

మురిసి ముగ్ధలవుతున్న అపురూపపుట్టమది. బ్రహ్మాది అమరగణమంతా
 స్తుతిస్తూండగా ఊగాడే బ్రహ్మాండ నాయకుని ఊయల సేవ ఉజ్జ్వలంగా
 సాగుతోంది. ఆ అఖిలాండ కోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు వేరెవరో కాదు,
 కమనీయరూపుడైన వేంకటాద్రి నాయకుడే. అత్య ఊయలను అధివసించి
 ఊగాడే ఆ కనులవేడుక - జీవాత్మకు పరమాత్మ అందించే పారమార్థికమైన
 కానుక.

48. కొండలలో నెలకొన్న

(హిందోళ)

కొండలలో నెలకొన్న కోనేటి రాయడు వాడు
కొండలంత వరమలు గుప్పెడువాడు॥

కుమ్మర దాసుడైన కురువరతి నంది
ఇమ్మన్న వరములెల్ల ఇచ్చినవాడు
దొమ్ములుచేసినయట్టి తొండమాన్ జక్కూరవర్తి
రమ్మన్నబోటికి వచ్చి నమ్మిన వాడు॥

॥కొండలలో॥

అచ్చపు వేడుకతో అనంతాళువారికి
ముచ్చలి వెట్టికి మన్ను మోసిన వాడు
మచ్చిక దొలక తిరుమల నంది తోడుత
ఇచ్చినప్ప మాటలాడి నచ్చిన వాడు

॥కొండలలో॥

కంచిలోన నుండ తిరుక్కచ్చి నంది మీద కరు
ణించి తన యెడకు రప్పించిన వాడు
ఎంచనెక్కుడైన వేంకటేశుడు మనలను
మంచివాడై కరుణ పాలించినవాడు॥

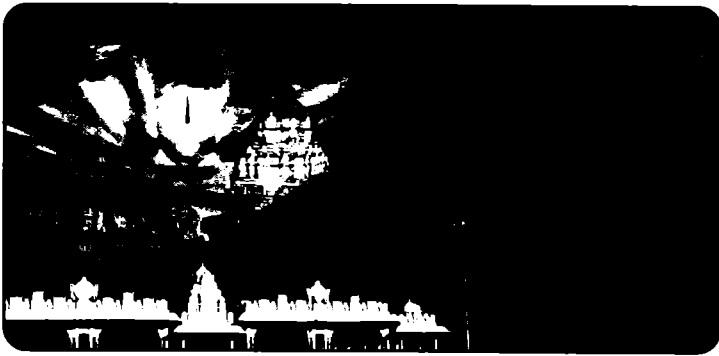
॥కొండలలో॥

“వెంకన్నా!” అంటే, ‘నీ వెనకే వున్నానంటూ గోరంత పిలుపునకు కొండలంత వరాలనిచ్చే స్వామికి నెలవూ, కొలువూ, ఇరవూ అయినవి ఏడుకొండలు. అంజన, శేష, వృషభ, నారాయణ, సింహ, శ్రీ, గరుడ పర్వత సప్తక సింహాసనాధిష్టుడు, సర్వజనాభీష్టుడు స్వామి - పాపప్రక్షాళనం చేసే కోనేటిరాయుడు. ‘శృంగారరాయని చెలువు మీతిన కొండ, ఫణిరాజపేరిటి పసిడికొండ, ఘోరపాపమణంచు కోనేర్లు గల కొండ, తలచిన మోక్షంబు తగులుకొండ’ అని తరిగొండ వేంగమాంబ సీసపద్యంలో శ్రీనివాస ఆవాసాన్ని వర్ణిస్తూ చివరికి “ఏనుకనుగొంటి శ్రీ వేంకటేశుకొండ” అంటుంది. దీన్నిబట్టి శేష, వృషభ, గరుడ, అంజన, నారాయణ, వృష, వేంకట గిరుల కూటమే ‘తిరుమల’గా ప్రఖ్యాతమైందని తెలుస్తుంది. ఉపనిషత్తుల రూపమే ఈకొండ, అలాంటి పవిత్ర గిరుల నడుమ వెలసిన వేంకటేశుడు భక్తులను గాచే బంగారుకొండ కాకుండా ఎలావుంటాడు?

నమ్మిన కుమ్మరి భక్తుడు ‘కురువరత్తినంబి’కి కోరినదే తడవుగా వరాలనిచ్చిన ధ్యాన సులభుడు. సంకుల సమరంలో శౌర్యోద్ధీపనతో పోరాడే తొండమాన్ చక్రవర్తికి అపత్కాల రక్షకుడైన ఆర్తత్రాణపరాయణుడాయన. శంఖు చక్రాలను దానమిచ్చి తొండమానుడికి అండగా నిలిచారు. అనంతాచార్యులనే రామానుజాచార్య శిష్యుడు తిరుమల వచ్చి అర్థాంగి సాయాన తప్ప మరెవ్వరి సహకారం లేకుండా చెరువు తవ్వతానని ప్రతిజ్ఞ చేసి పూలతోటకు నీటి వసతి కోసం తవ్వకం ఆరంభించాడు. గర్భిణీ అయిన అతని భార్య పడే అవస్థ చూడలేని స్వామి బాలకుని రూపంలో వచ్చి మన్ను మోసే పని చేపట్టి అనంతాళ్వారు (అనందాళ్వారు) చేత రాయి దెబ్బతింటాడు. ఆలయానికి చేరిన అనంతుడు శ్రీవారి గెడ్డం నుండి రక్తం కారడం చూసి వాస్తవం గ్రహించినొచ్చుకొని గాయం తగిలిన చోట కర్పూరం మెత్తి తాత్కాలిక ఉపశమనం కలిగిస్తాడు. ఆనాటి నుండే స్వామి చుబుకాన కర్పూరం అలదడం ఆచారమైంది. మరో జనశ్రుతి ప్రకారం అనంతాళ్వారు తోటలో

పూలను, పద్మావతితో కలిసి మారువేషాన శ్రీనివాసుడు, ముచ్చిలించి, ఓవారం
 తర్వాత దొరికిపోబోయి తప్పించుకుంటారు. పద్మావతీదేవి
 తప్పించుకోలేకపోతుంది. యధార్థం తెలిసిన అనంతుడు ఆ మర్నాడు
 అమ్మవారిని, పూలబుట్టను తీసుకువెళ్ళి శ్రీవారికి అప్పగిస్తాడు. ఇదంతా ఓ
 'అచ్చపువేడుక'. రామానుజాచార్యులు మేనమామ తిరుమల నంబి ప్రతిరోజూ
 స్వామి కోసం కడివెడు నీరు తెచ్చేవాడు. ఓ రోజు కోయవాని వేషంలో శ్రీవారు
 నీరు అడిగితే నిరాకరించిన తిరుమలనంబికుండలోని నీటిని చిన్నరంధ్రతో
 స్వామి తాగేయడం, తిరిగి నీటికై బయల్దేరి వార్ధక్య భారాన మూర్ఛపోయిన
 నంబిని సేదతీర్చి ఆదరించిన వేంకటాధీశుని
 దయార్థహృదయావిష్కారచరణం యిది. కంచీలో వుండే తిరుక్కచ్చినంబిపై
 వాత్సల్యంతో తన దగ్గరకు రప్పించుకున్న తిరుపతీశుని మహిమలు ఎంచిన
 కొద్దీ ఎక్కువే! అందుకే ఆ వేలుపు మంచితనమంటే మనకు అంత కంతకూ
 మక్కువే!

49. నమో నారాయణాయ

(శ్రీ)

నమోనారాయణాయ నమో
నారాయణాయ స గుణబ్రహ్మణే సర్వ
పారాయణాయ శోభనమూర్తయే ॥

నిత్యాయ విబుధసంస్తుత్యాయ నిత్యాధి -
పత్యాయ మునిగణ ప్రత్యయాయ
సత్యాయ ప్రత్యక్షాయ సన్మానస సాం -
గత్యాయ జగదవనకృత్యాయ తే నమో ॥

అక్రమోద్ధత బాహు విక్రమాతిక్రాంత
శుక్ర శిష్యోన్మూలనక్రమయ
శక్రాది గీర్వాణ వక్రభయభంగ నిర్-
వక్రాయ నిహతారి చక్రాయ తే నమో॥

అక్షరాయాతి నిరపేక్షాయ పుండరీ -
కాక్షయ శ్రీవత్స లక్షణాయ
అక్షణ విజ్ఞానదక్ష యోగీంద్ర సం -
రక్షానుకంపా కటాక్షాయ తే నమో ॥

కరిరాజ వరదాయ కౌస్తుభాభరణాయ
మురనైరిణే జగన్నోహనాయ
తరుణేందు కోటీర తరుణీ మన స్తోత్ర
పరితోషచిత్తాయ పరమాయ తే నమో॥

పాత్రదానోత్సవ ప్రథిత వేంకటరాయ
ధాత్రీవ కామితార్థ ప్రదాయ
గోత్ర భిన్నుడిరుచిర గాత్రాయ రవిచంద్ర
నేత్రాయ శేషాద్రి నిలయాయ తే నమో॥

విష్ణువు సహస్ర నాముడు. ఏ పేరుతో పిలిచినా పలికే వాడు. ఏ పలుకరింత్కైనా నిలిచేవాడు. ఎలా తలచినా తారసిల్లేవాడు. ఏ తావునైనా దీపించేవాడు. ఎంతలా తపిస్తే అంతగా దీవిించేవాడు. సంకల్పమాత్రాన సన్నిధిలో ప్రత్యక్షమయ్యే భక్తకల్పద్రుమం. భాగవత భక్తి లతాగ్ర సుమం. అష్టాక్షరీ మంత్ర సత్ఫలం. 'ఓం నమో నారాయణాయ' పదాష్టక సోజ్జ్వలం. వెరసి అన్నమయ సంకీర్తనా కోశాగారంలో వివిధ నామాల పదాతిదళం.

సగుణ బ్రహ్మ స్వరూపుడు శ్రీమన్నారాయణుడు. సర్వ భక్తి గణం పారాయణ చేసే శుభకర నాముడు నారాయణుడే. ఎల్లప్పుడూ ఉండేవాడు. దేవతల సన్నుతులందేవాడు. ఋషీంద్రుల ధ్యానానికి అధిష్ఠానం శ్రీపారియే. సత్యమైనవాడు. సదా ప్రత్యక్షమయేవాడు. మంచి మనసున్నవారి నెచ్చెలి కానిగా, మహావిశ్వాంతరాళానికి చైతన్యశీలిగా సన్నుతులందే జగత్ప్రభువు - శ్రీమన్నారాయణుడే. బలగర్వితులై ప్రపంచాన్ని కబళించే అక్రమ మార్గ వర్తనులై చరించే శుక్రాచార్య శిష్యులైన రాక్షస గణాలను నిర్మూలించే దుష్ట శిక్షకుడు విష్ణుమూర్తియే. ఇంద్రాది దేవతల భీతిని పోగొట్టి వైరివీర శిరఃఖండన చేసే చక్రధారికివే నమస్సులు.

నాశనములేని వాడు, ఏ ఆపేక్ష లేనివాడు, పుండరీ కాక్షుడు, శ్రీ వత్సలాంఛన శోభితుడు, క్షీణించని విజ్ఞాన దక్షుడు, పరమయోగి వర్ణ్యుల రక్షకై అవతరించి కటాక్షించే తేజోమూర్తి వికుంఠవాసుడే.

మొరపెట్టిన ఏనుగును మొసలిబారి నుండి సంరక్షించినవాడు, కౌస్తుభ మణిహారుడు, మురాసుర సంహారుడు, జగన్మోహనాకారుడు, బాలచంద్ర కళాకాంతి స్థగిత భామినీ స్తోత్రాల సంతుష్ట చిత్తుడై ప్రసన్నుడయ్యే ప్రత్యగాత్మకు ప్రణామాలు.

ప్రాత్రత నెరిగిన పుణ్యఫల ప్రదాతగా, భూసతికి పతిగా, కోరిన కోర్కెలను తీర్చే నిధిగా, ప్రకాశించే శరీరంతో, నూర్యచంద్రులే

కన్నులుగా, శేష శైలాన విశేష దర్శనమై వేంచేసి వెలుగులీనే వేం
నికి అనేకానేక నామాల అర్పించిన సంకీర్తనమిది. అర్పిం
య్య భక్తిభావ గాఢతకు, భాషాపండిత ప్రతిభకు నిగ్గుటర్దం - నిజ
హాసిన పట్టభద్ర పదముద్రగల పదం యిది. ఓం నమో నారాయణా

50. ఇందరికి

(మిశ్రహరి కాంభోజి)

పల్లవి : ఇందరికి నభయంబు లిచ్చు చేయి
కందువగు మంచి బంగారు చేయి ||పల్లవి||

చరణం : వెలలేని వేదములు వెదికి తెచ్చిన చేయి
చిలుకు గుబ్బలి కింద జేర్చు చేయి
కలికియగు భూకాంత గాగిలించిన చేయి
వలనైన కొనగోళ్ళ వాడి చేయి ||ఇంద||

తనివొక బలిచేత దానమడిగిన చేయి
వొనరంగ భూదాన మొసగు చేయి
మొనసి జలనిధి యమ్ముమొనకు దెచ్చిన చేయి
యొనయ నాగేలు ధరియించు చేయి ||ఇంద||

పురసతుల మానములు పాల్గొనేసిన చేయి
తురగంబు బరపెడి దొడ్డచేయి
తిరు వేంకటాచలాధీపురై మోక్షంబు
తెరువు ప్రాణుల కెల్ల దెలిపెడి చేయి ||ఇంద||

“స్వామీ!” అని ఎలుగెత్తి పిలిస్తే, ఏమీ! అని పరుగెత్తి వచ్చే ఆపద్మాందవుని హస్తం కిందనే సృష్టి సమస్తం హాయిగా మనగలుగుతోంది. అటువంటి చేయి, అభయాన్నిచ్చే బంగారు చేయి తిరుమలవాసునిది. ఎలాంటిది ఆ చేయి?

శ్రుతులను అపహరించి సాగరగర్భాన దాక్కున్న సోమకాసురుని అంతం చేసి వేదాలను సంరక్షించిన చేయి. దేవతలు, రాక్షసులు, అమృతమధనం చేసే వేళ మందరగిరిని నిలబెట్టిన చేయి. భూతలాన్ని చాపలా చుట్టి పాతాళానికి తొక్కిన హిరణ్యాక్షుని చంపి, భూదేవిని ప్రేమగా దగ్గరకు తీసుకున్నది ఆ చేయి. స్తంభాన పుట్టి, హిరణ్యకశిపుని సంహరించి, ప్రహ్లాదుని కాచిన నృసింహుని వాడిగోళ్ల చేయి అది. దేవతలను బ్రోచే హస్తమై వుండి కూడా తనకున్నది చాలదన్నట్లుగా బలిచక్రవర్తిని మూడడుగుల నేలదానంగా కోరుకున్న చేయి. ఇరవయ్యెక్క సార్లు దండెత్తి రాజులను గెలుచుకున్న భూమిని కశ్యపునికి దానమిచ్చిన పరశురాముని చేయి అదే. రావణ సంహారానికి వానర సైన్యంతో తరలి దారి ఇవ్వని, సముద్రునిపై కోపధారియై బాణాన్ని ఎక్కుపెట్టి సాగరుని బెంబేలెత్తించిన దా చేయి. నాగలిని ఆయుధంగా ధరించిన బలరాముని చేయి అది.

త్రిపురాసురునికి చెందిన రాణివాస మహిళల పాతివ్రత్యాభిమానాన్ని చెదరగొట్టిన ఆ చేయి, కలిపురుషుని చేయియై నలుదిక్కులా అశ్వాన్ని పరుగులెత్తించి, యిపుడు తిరుమలవాసుని చేయిగా జీవకోటికి మోక్షమార్గాన్ని నిర్దేశిస్తోంది.

మంగళాశాసనమ్

“శ్రీయః కాంతాయ కళ్యాణ నిధయే నిధయేర్థినామ్
 శ్రీ వేంకటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మంగళమ్”

రచయిత గురించి

- పేరు : రాంభట్ల నృసింహశర్మ, ఎం.ఎ. (తెలుగు)
- వయస్సు : 44 సం॥లు
- స్వస్థలం : విశాఖపట్టణం
- అమ్మ నాన్న : శ్రీమతి రాంభట్ల పేరిందేవమ్మ, శ్రీ రాంభట్ల హరిహరనాథశర్మ
- చదువు : బి.కామ్ పట్టభద్రత - బి.వి.కె. కళాశాల, విశాఖ. ఎమ్.ఎ., తెలుగు స్నాతకోత్తర పట్టభద్రత, బెంగుళూరు విశ్వవిద్యాలయం.
- ఉద్యోగం-గతంలో ప్రస్తుతం : 'ఈనాడు' దినపత్రిక (విశాఖ శాఖ)లో ఉప సంపాదకుడు. ఆకాశవాణి విశాఖపట్టణకేంద్రంలో సీనియర్ గ్రేడ్ అనౌన్సర్...
- ముద్రిత రచనలు : 'ఉషాతుషారాలు' (వచన కవితా సంపుటి)
 'స్వరాలు - సౌరభాలు' (ప్రసంగ ప్రసార వ్యాసావళి)
 'అన్నమయ్య కీర్తనల వ్యాఖ్యానం', 'తెలిసి రామచింతన' 'పన్'డు గల 'ఫన్' దిళ్ళు (రేడియో హాస్య నాటికలు), 'పేరు-ప్రతిష్ఠ', (ఉత్తరాంధ్ర దివంగత ప్రముఖుల కీర్తకేతనం) 'ఊసుల ఊయల' (ప్రసార ప్రసంగ వ్యాసాలు), 'మృత్యోర్మా అమృతంగమయ' (యోగిని సరోజిని జీవిత చరిత్ర), "విరిజల్లు" (స్వీయగీతాల సంపుటి), డా॥ పద్మశ్రీ ఎస్.పి. బాల సుబ్రహ్మణ్యం గారి షష్టిపూర్తి ప్రత్యేక రచనగా "సుబ్రహ్మణ్య షష్టి", "తండ్రి నిన్నుదలంచి" (పితృదేవో భవ తదాదిగా గల సూక్తుల వ్యాఖ్యానం), "ప్రతిభా పంచామృతం" (రాజాలక్ష్మి అవార్డు స్వీకర్తలగురించి), "సర్వధారి తుంగభద్ర" (తుంగభద్ర పుష్కరాల గురించి), తెరకు నా ఇటువంటి సేవ, "ఝుమ్మందినాదం" (వేటూరి చలనచిత్ర గీతాల వ్యాఖ్యాన గ్రంథం), భజరే

రావలసినవి
 మాయాబజార్, “కుప్పిలి డాక్టర్”, “బ్రహ్మ కడిగిన పాదము...” శ్రీవారి సంకీర్తన వ్యాఖ్య, తిరుమల శ్రీవారి బ్రహ్మోత్సవం, “శిరోమణి” కమలకర కామేశ్వరరావు (మోనోగ్రాఫ్) “స్వాగతం నుండి స్వస్తి వరకు”... (సభావ్యాఖ్యాన దర్శిని)

సభావ్యాఖ్యాతగా : సహస్రాధిక సభలు.

పురస్కారాలు : **నంది పురస్కార గ్రహీత (ఉత్తమ గీత రచయితగా... “కన్యాశుల్కం” “మా” బీబి ధారావాహిక 2006 సం॥), “పేరు ప్రతిష్ఠ” గ్రంథానికి శ్రీ పాట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం ఉత్తమ వచన రచనా (2008) పురస్కారం.**

“చలనచిత్ర నంది పురస్కార న్యాయ నిర్ణయక మండలి సభ్యత్వ గౌరవం”.

ఆకాశవాణి జాతీయ స్థాయి ఉత్తమ సంగీత రూపక రచయితగా (2005 సం॥) ప్రథమ బహుమతి స్వీకారం. ఢిల్లీ తెలుగు అకాడెమీ - “ఉత్తమ వ్యాఖ్యాత” సత్కారం. శ్రీ కొప్పరపు కవుల కళాపీఠం వారి “భారతీభూషణ” బిరుదు ప్రదానం, శ్రీ ఎస్.పి. బాలసుబ్రహ్మణ్యం స్వరంలో శ్రీ షిర్డీ సాయి సుప్రభాతం, శ్రీ బిళ్లూరు లక్ష్మీ నరసింహ భక్తిగీతాల సి.డి. ఆవిష్కారం.

2004 వ సం॥ వేదిక్ సేవా ట్రస్ట్ వారి “ఉత్తమ వ్యాఖ్యాత” పురస్కారం.

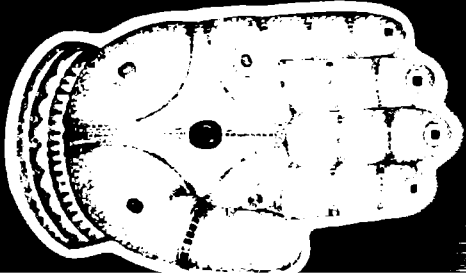
2005 కళావాచస్పతి కొంగర జగ్గయ్య స్మారక పురస్కారం, విక్టరీ ఈవెంట్ మేకర్స్ వారిచే సువర్ణ మణిబంధన సత్కారం, ‘వ్యాఖ్యాన కళావిశారద’ బిరుదు ప్రదానం.

సినిరంగ ప్రవేశం : పద్మశ్రీ కె. విశ్వనాథ్ గారి ఇటీవలి (సం॥ 2010) చిత్రం “శుభవ్రదం” తో పాటల రచయితగా...

“ఇరువేంకటాచలధీశుడై నొక్కంజ
తెరువు ప్రాణుల కెల్ల తెలిసెడి క

రకీ అభయమ్మలిమ్మ వేయి
వసు నుంచి బంగారు వేయి”

ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ಯಾಂಕ್

Canara Bank
Together We Can

**ADD MORE INTEREST TO YOUR
FIXED DEPOSITS!**

canara Samriddhi Deposit- 1200 Da

